

โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

พระมหาภาทิญโญ ภิกขุโณสุตธี

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

130685

สำนักวิทยบริการฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
วันรับ..... 265515
วันลงทะเบียน.....
เลขทะเบียน..... 2.
เลขเรียกหนังสือ..... 294.363 พ1711

2565

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
พ.ศ. 2565

สงวนลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ใบอนุญาตวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของ พระมหาภาภิญโญ ภิญโญฤทธิ์ แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ เจิมสิทธิประเสริฐ)

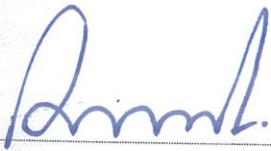

กรรมการ

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร) (รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ)

กรรมการ

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ภัคดี โพธิ์สิงห์)

(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาค)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร)

คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล วรคำ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน..... 25 ๖๖ 2565

ชื่อเรื่อง : โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9
ผู้วิจัย : พระมหาภาภิญโญ ภิญโญฤทธิ
ปริญญา : รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์
รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาศ
ปีสำเร็จการศึกษา : 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ (1) เพื่อศึกษาระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 (2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 และ (3) เพื่อสร้างและยืนยันโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 วิธีดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การวิจัยเพื่อศึกษาระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ระยะที่ 2 การวิจัยเพื่อสร้างและยืนยันโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ พระสงฆ์ในคณะสงฆ์ ภาค 9 จำนวน 396 รูป กำหนดขนาดด้วยสูตรของทาโร ยามาเนะ บุคคลที่มีบทบาทสำคัญและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 จำนวนทั้งสิ้น 21 รูป และบุคคลที่มีความรู้และประสบการณ์ในการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 จำนวนทั้งสิ้น 5 รูป/คน ใช้การสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบสอบถามเชิงปริมาณ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.996 แบบบันทึกการประชุมกลุ่ม และแบบสอบถามยืนยันความเหมาะสมของโมเดล

ผลการวิจัยพบว่า ระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ระดับการบริหารอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้างของคณะสงฆ์ ($\bar{X} = 3.89$) ด้านอำนาจหน้าที่ ระเบียบ คำสั่ง ($\bar{X} = 3.79$) ด้านการคัดเลือกแต่งตั้งผู้ปกครองสงฆ์ ($\bar{X} = 3.91$) ด้านการบริหารจัดการ ($\bar{X} = 3.73$) และด้านการติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่ ($\bar{X} = 3.85$) ผลการวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ดี ($X^2 = 33.580$, $df = 23$, $p = 0.0715$, $CFI = 0.989$, $TLI = 0.969$, $RMSEA = 0.034$, $SRMR = 0.031$) และปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่

ปัจจัยองค์การ (f1) ปัจจัยการปฏิบัติงาน (f2) และปัจจัยผลการปฏิบัติงาน (f3) ผลการวิจัยโมเดล การบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ประกอบด้วยโมเดลการบริหารกิจการในมิติ การปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ด้านปัจจัยองค์การ ปัจจัยการปฏิบัติงาน และปัจจัยผลการปฏิบัติงาน ผลการวิจัยเพื่อยืนยันความเหมาะสมของโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 พบว่า อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด และมีค่าความสอดคล้องระหว่างควอไทล์ น้อยกว่า 1.5 ทุกข้อ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 มีความเหมาะสมต่อ การนำไปสร้างเป็นโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในระดับมาก โมเดล การบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ประกอบด้วย การวางแผน การกำหนดโครงสร้าง ในการบริหาร การวางตำแหน่งบุคลากรให้เหมาะสมกับงาน การกำหนดอำนาจหน้าที่ การมอบหมาย งานให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทและเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน การประสาน ร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก การรายงานผลการปฏิบัติงาน และการติดตามตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ: โมเดล; การบริหาร; การปกครองคณะสงฆ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

Title : Model of Clergy Administration Region 9
Author : Phramaha Phapinyo Phinyorit
Degree : Doctor of Public Administration (Public Administration)
Rajabhat Maha Sara Kham University
Advisors : Associate Professor Dr.Phakdee Pongsing
Associate Professor Dr.Yupaporn Yupas
Year : 2022

ABSTRACT

This research is a mixed research: The objectives of this research were (1) to study the level of clergy administration, Region 9, (2) to study the factors affecting the clergy administration, Region 9, and (3) to create and confirm the clergy Administration model, Region 9. The research methodology was divided into 2 phases: Phase 1, Research to study the level of clergy administration, Region 9. and to study factors affecting clergy administration, Region 9. Administration of clergy a Region 9. sample group the key informant groups used in the research were divided into 3 groups, namely 396 monks in the Sangha Region 9, size determined by Taro Yamane's formula. 21 monks who have important roles and are involved in the administration of Sangha affairs, Region 9, and people with knowledge and experience in the administration of Sangha affairs, Region 9, totaling 5 monks/person. Use specific randomness Research tools include Semi-structured interview Quantitative questionnaire The confidence in the whole issue was 0.996 in the group meeting recording form. and a questionnaire confirming the suitability of the model.

The results showed that The overall administrative level of Sangha affairs, Region 9 was at a high level ($\bar{X} = 3.83$). When classified by aspects, it was found that the administrative level was at a high level in all aspects, namely, the structure of the Sangha ($\bar{X} = 3.89$), power. Duties, regulations, orders ($\bar{X} = 3.79$), selection and appointment of monks ($\bar{X} = 3.91$), administration ($\bar{X} = 3.73$), and follow-up on performance of duties ($\bar{X} = 3.85$). The results of the research on factors affecting the administration of Sangha affairs, Region 9 found that the model was consistent with the empirical data at a good level

($\chi^2 = 33.580$, $df = 23$, $p = 0.0715$, $CFI = 0.989$, $TLI = 0.969$, $RMSEA = 0.034$, $SRMR = 0.031$) and factors affecting the administration of Sangha affairs Region 9 with statistical significance at the .05 level were organizational factors (f1), performance factors (f2) and outcome factors. Operations (f3). The research results of the Sangha Affairs Administration Model, Region 9 consisted of the Sangha Affairs Management Model, Region 9 in the aspect of organizational factors. performance factor and performance factors The results of the research to confirm the suitability of the Sangha Administration Model 9 found that it was at the highest level. and the corresponding values between the quartiles were less than 1.5, which showed that The Sangha Affairs Administration Model, Region 9 is suitable for building a Sangha Affairs Administration Model 9 at a high level. defining the administrative structure Positioning personnel to suit the job assignment of authority Assigning tasks appropriate to the context and appropriate to the current situation. Coordination with external agencies performance reporting and performance monitoring.

Keywords: Model; Administration; Clergy

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาศ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ เจิมสิทธิประเสริฐ ประธานสอบ วิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ผู้วิจัยซาบซึ้งในพระคุณเป็นอย่างยิ่งและขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้ ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้ กรุณาตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ และให้คำแนะนำในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง สำหรับสิ่งสำคัญที่สุดอย่างหาที่เปรียบมิได้ในชีวิตของผู้วิจัย คือ คุณพ่อวิลม ภิญโญฤทธิ บุพการีผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดู สั่งสอนอบรมให้ประพฤติปฏิบัติแต่คุณความดี คอยเป็นกำลังใจให้การสนับสนุน ชี้ให้เห็นความสำคัญของการศึกษา คอยแนะแนวทางในการดำเนินชีวิต หากไม่มีท่านทั้งสอง ผู้วิจัยก็คงจะไม่มีโอกาสได้ศึกษาในระดับนี้ ผู้วิจัยรู้สึกภาคภูมิใจมากที่สุดที่ได้เกิดเป็นลูก ของบิดามารดาที่ดีและรู้สึกโชคดีที่ได้เกิดมาในครอบครัวที่อบอุ่น ซึ่งได้ให้กำลังใจและสนับสนุนทุกประการ ด้วยดีตลอดและผู้อุปถัมภ์การศึกษา คุณพ่อธณภูมิ คุณแม่บุญปลุก สุปัติ คุณแม่สังัด ไชยมงคล นางสาว อรอนงค์ ภิญโญฤทธิ

ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง สำหรับหลวงพ่อยุทธศักดิ์ ยนต์สีโล ผู้จัดการโรงเรียนสารคุณ วิทยา และหลวงพ่พระครูประดิษฐ์บุญธรรม เจ้าอาวาสวัดบุญบาลประดิษฐ์ ที่ให้ความอนุเคราะห์ แนะนำ ส่งเสริม สนับสนุนด้านการศึกษาทุกประการด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์จากการวิจัยครั้งนี้ ขอมอบบูชาพระคุณบุพการี ครู อาจารย์ ตลอดจน ผู้มีพระคุณทุกท่านที่ให้การศึกษ อบรมสั่งสอน ส่งผลให้ผู้วิจัยประสบผลสำเร็จในการศึกษาในการ ดำเนินชีวิตและก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

พระมหาภาภิญโญ สิริภทโท (ภิญโญฤทธิ)

สารบัญ

หัวข้อ	หน้า
บทคัดย่อ	ก
ABSTRACT	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามการวิจัย	4
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	4
1.4 สมมติฐานการวิจัย	5
1.5 ขอบเขตการวิจัย	5
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	8
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	10
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร	10
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์	24
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับกิจการพระพุทธศาสนา	50
2.4 บริบททั่วไป	57
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	60
2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย	65
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	68
ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการ ในมิติการปกครอง คณะสงฆ์ ภาค 9	68
ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อสร้างและยืนยันโมเดลการบริหารกิจการ ในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9	76

หัวเรื่อง	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัย	82
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิจัย	82
4.2 ลำดับการนำเสนอผลการวิจัย	84
4.3 ผลการวิจัย	84
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	105
5.1 สรุป	105
5.2 อภิปรายผล	106
5.3 ข้อเสนอแนะ	110
บรรณานุกรม	111
ภาคผนวก	120
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	121
ภาคผนวก ข แบบบันทึกการประชุมกลุ่มระดมความคิดเห็น	129
ภาคผนวก ค แบบสอบถามเพื่อยืนยันความเหมาะสมของโมเดล	131
ภาคผนวก ง ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	134
ภาคผนวก จ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	138
ภาคผนวก ฉ รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	142
ภาคผนวก ช ภาพประกอบการทำวิจัย	144
ภาคผนวก ซ ตัวอย่างหนังสือขอความอนุเคราะห์	147
การเผยแพร่ผลงานวิจัย	158
ประวัติผู้วิจัย	159

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1	จำนวนวัดในแต่ละจังหวัด 58
2.2	จำนวนวัดและพระภิกษุสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 58
2.3	การสังเคราะห์ตัวแปรอิสระเพื่อนำมาเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติ การปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 66
3.1	การแบ่งชั้นภูมิแบบสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนประชากร จำแนกตามจังหวัด 69
3.2	เกณฑ์การแปลความหมายของระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 73
3.3	สถิติและเกณฑ์ที่ใช้ในการตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้าง ตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 75
3.4	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในปัจจัยด้วยตนเอง และระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการบริหาร กิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ตามแนวคิดของ Wiersma 76
3.5	เกณฑ์การแปลความหมายของระดับค่ามัธยฐาน 79
3.6	เกณฑ์การแปลความหมายของระดับค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR) 80
4.1	ค่าความถี่ และค่าร้อยละของข้อมูลสถานภาพทั่วไป 84
4.2	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน 86
4.3	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ด้านโครงสร้างของคณะสงฆ์ โดยจำแนกเป็นรายข้อ 87
4.4	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ด้าน 88
4.5	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ด้านการคัดเลือกแต่งตั้งผู้ปกครองสงฆ์ โดยจำแนกเป็นรายข้อ 89
4.6	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ด้านการติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่ โดยจำแนกเป็นรายข้อ 90

ตารางที่	หน้า
4.7 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเส้นทางอิทธิพล (Path Analysis) ของโมเดลสมการโครงสร้าง ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 (ก่อนการปรับโมเดล ด้วยค่าดัชนีโมเดล; MI)	91
4.8 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีผลต่อ การบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9	93
4.9 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเส้นทางอิทธิพล (Path Analysis) ของโมเดลสมการโครงสร้าง ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 (หลังการปรับโมเดล ด้วยค่าดัชนีโมเดล; MI)	94
4.10 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีผล ต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ภายหลังจากปรับแก้ด้วย ค่าดัชนีปรับโมเดล	97
4.11 ระดับความคิดเห็นและความสอดคล้องของโมเดลการบริหารฯ ด้านปัจจัยองค์การ	101
4.12 ระดับความคิดเห็นและความสอดคล้องของโมเดลการบริหารฯ ด้านปัจจัย การปฏิบัติงาน	102
4.13 ระดับความคิดเห็นและความสอดคล้องของโมเดลการบริหารฯ ด้านปัจจัย ผลการปฏิบัติงาน	103
ง.1 ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	135
จ.1 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	139
ฉ.1 รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	143

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1	โครงสร้างการบริหารมหาเถรสมาคม 28
2.2	การปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับชั้น 29
2.3	กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 57
2.4	โครงสร้างการบริหารงานคณะสงฆ์ ภาค 9 59
2.5	กรอบแนวคิดการวิจัย 67
4.1	โมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ก่อนการปรับแก้ด้วยค่าดัชนีปรับโมเดล (Before Modification) 94
4.2	โมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ภายหลังการปรับแก้ด้วยค่าดัชนีปรับโมเดล (After Modification) 97
4.3	ร่างโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 100
4.4	โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 104
ช.1	การประชุมระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครอง คณะสงฆ์ ภาค 9 145
ช.2	สัมภาษณ์ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดขอนแก่น 145
ช.3	เก็บข้อมูลเชิงลึกแบบสอบถามการวิจัยกับคณะสงฆ์ ภาค 9 146

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธองค์ทรงเลือกทรัพยากรมนุษย์ที่เหมาะสมกับงาน เช่น พระอัครสาวกทั้งสองและเอตทัคคะผู้เลิศเฉพาะด้าน เช่น พระสารีบุตรเถระซึ่งมีปัญญามากกรองจากพระองค์ทรงแต่งตั้งให้เป็นพระธรรม เสนาบดี ส่วนพระมหาเถระรูปอื่นก็ทรงแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ซึ่งการแต่งตั้งพระองค์ไม่ทรงเห็นว่าผู้ใดผู้หนึ่งมีใกล้ชิดพระองค์แล้วจะทรงแต่งตั้งพระองค์ ทรงพิจารณาตามคุณสมบัติของแต่ละท่านจะเห็นได้ว่าในสมัยพุทธกาลการบริหารคณะสงฆ์ กฎเกณฑ์ ขั้นตอนต่าง ๆ ง่ายและไม่สลับซับซ้อนมากนัก อาจเป็นเพราะว่าพระพุทธเจ้าทรงเป็นธรรมราชาทรงประกอบด้วย พุทธคุณ 2 คือ 1) อตตहितสมบัติ คือ ความถึงพร้อมประโยชน์ตนทรงบำเพ็ญประโยชน์ส่วนพระองค์เองเสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้ว 2) พรหิตปฏิบัติ คือ การปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่นทรงบำเพ็ญพุทธจริยาเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ส่วนพุทธบริษัท 4 ก็ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมปฏิบัติชอบยิ่ง ประพฤติตามธรรม ตามที่พระองค์ให้สมทานธรรมจึงเห็นได้ว่าหลักธรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2556)

การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนาคณะสงฆ์ถือเป็นตัวแทนสำคัญขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่สืบทอดและถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้บัญญัติไว้ เพื่อให้ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาได้นำพระธรรมคำสอนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การเผยแผ่และถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นภารกิจสำคัญที่พระสงฆ์ต้องปฏิบัติ นอกจากนั้นแล้วการปฏิบัติและการดำรงชีวิตของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัยเป็นการสร้างศรัทธาความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชนและเป็นแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนหันมาเข้าวัดปฏิบัติธรรม เพิ่มพูนคุณภาพชีวิตในการพัฒนาจิตใจเพื่อให้พุทธศาสนิกชนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุขและในการปกครองคณะสงฆ์นั้น มีความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา เป็นการปกครองเพื่อบังคับบัญชาดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาให้อยู่ในความเรียบร้อยดีงาม ส่วนการบริหารจะเป็นไปเพื่อการบริหารจัดการที่จะประสบผลสำเร็จ ผู้บริหารควรยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญ โดยผู้บริหารเองต้องประพฤติธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร และต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งพึงสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าเห็นจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่เพราะเสียสละประโยชน์

สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อย เพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่” นอกจากนี้พระสงฆ์ยังมีสถานะทางสังคมและความเป็นอยู่ที่แตกต่างจากชาวบ้านทั่วไปอย่างมาก เนื่องจากมีระเบียบวินัยสงฆ์กำหนดความเป็นอยู่ พระสงฆ์จึงได้รับการยกย่องจากประชาชนให้อยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ บทบาทของพระสงฆ์ที่สำคัญสรุปได้ว่า “ในอดีตวัดเป็นศูนย์กลางของสังคมเนื่องจากวัดเป็นสถานศึกษาสำหรับชาวบ้านจะได้ส่งกุลบุตรมาฝึกอบรมทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ วัดเป็นสถานสงเคราะห์สำหรับผู้ขัดสนหรือคนยากจน”

ปัจจุบันวัดเป็นหน่วยงานปกครองและเป็นหน่วยงานดำเนินกิจการคณะสงฆ์และกิจการพระศาสนาที่สำคัญที่สุดและเป็นฐานอันสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา เป็นองค์กรหลักในการปกครองคณะสงฆ์หลักเกณฑ์และวิธีการต่าง ๆ เกี่ยวกับวัดทรงตราเป็นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสิ้น เช่นเดียวกับบทบัญญัติว่าด้วยมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นสถาบันหรือองค์กรปกครองคณะสงฆ์สูงสุด วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล หรือเป็นบุคคลตามกฎหมายตามความใน มาตรา 31 วรรคสอง และมาตรา 19 แห่งราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 วัดจึงได้รับความคุ้มครองจากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอื่น ๆ วัดทั้งหลายย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามบทกฎหมาย ดังเช่น บุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ในการต่าง ๆ เองมิได้จำเป็นต้องมีผู้แทน เพื่อใช้สิทธิและหน้าที่หรือแสดงเจตนา ดังเช่น บทบัญญัติในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา 31 วรรคสาม ว่า “เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป” ดังนั้น เจ้าอาวาสเป็นทั้งผู้ปกครองวัดตามมาตรา 36 และเป็นผู้แทนวัดตามมาตรา 31 วรรคสาม ทั้งเป็นฐานะเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา ดังความแห่งมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และไวยาวัจกร เป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา เพราะเหตุนี้ตำแหน่งเจ้าอาวาส จึงเป็นตำแหน่งที่สำคัญยิ่ง (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโญ), 2545)

อำนาจการบริหารวัดอย่างในสมัยสุโขทัยยังปรากฏชัดเจนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เช่น ดังกล่าวไว้ในโครงสร้างอำนาจการปกครองคณะสงฆ์ในสมัยรัชกาลที่ 4 ว่ากษัตริย์อาจแต่งตั้งสังฆราชและสมภารประจำวัดต่าง ๆ แต่นั่นก็เป็นเฉพาะวัดหลวงเท่านั้นในขณะเดียวกัน ชาวบ้านก็เป็นผู้มีส่วนในการเลือกหรือแต่งตั้งสมภารวัดราษฎร์ที่ตนเป็นผู้สร้างหรือสนับสนุนอยู่ขอบเขตอำนาจของสมเด็จพระสังฆราชเองที่ตัดสินใจลงโทษหรือควบคุมพฤติกรรมพระสงฆ์ที่อยู่ในที่ห่างไกลก็เป็นเรื่องทำได้ลำบาก หากแต่อาศัยชาวบ้านในชุมชนเองคอยควบคุมพฤติกรรมพระสงฆ์ของตนเอง ดังที่ทราบกันแล้วว่าในอดีตนั้น หน้าที่พระสังฆราชและพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งทางการบริหารทั้งหลายมุ่งไปที่กิจการใหญ่ ๆ ระดับชาติ เช่น การชำระพระธรรมวินัยให้บริสุทธิ์ เป็นต้น มากกว่าที่จะมุ่งไปดูแลกิจการของวัดทั่ว ๆ ไปเราย่อมปฏิเสธไม่ได้ว่าปัญหาเหล่านี้ส่วนหนึ่งมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงควรให้มีการศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการหารูปแบบที่เหมาะสมและปรับปรุงระบบบริหารงานของคณะสงฆ์ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารงานคณะสงฆ์ เนื่องจากการบริหารการจัดการในองค์กรของสงฆ์เอง ซึ่งมีอำนาจในการตัดสินใจดำเนินการบริหารจัดการในทุก ๆ ด้านร่วมกับคณะพระสังฆาธิการ

ซึ่งในภาพรวมจะก่อให้เกิดความหลากหลายในทางปฏิบัติเป็นอย่างมาก แม้ว่าจะมีข้อกำหนดให้ดำเนินตามนโยบายหรือพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เดียวกัน กรมศาสนาซึ่งได้จัดทำแนวทางการบริหารจัดการได้แนวคิดแนวทางการดำเนินงานบริหารจัดการองค์กรสงฆ์เพื่อมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นตามยุคตามสมัยแต่ในทางปฏิบัติจริงดูเหมือนจะยังมีปัญหาอยู่ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549)

โดยมีพระสงฆ์ที่เป็นพระสังฆาธิการ มีบทบาทในการพัฒนาวัดและประชาชนในเขตการปกครองมากน้อยเพียงใด ดังคำกล่าวที่ว่า การสงเคราะห์ประชาชนเป็นหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์มีการสงเคราะห์ประชาชนด้านขวัญกำลังใจ การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ การให้คำปรึกษาในหน้าที่การงาน การเป็นผู้นำในการก่อสร้างสาธารณะประโยชน์ท้องถิ่น การให้ที่พักพิงแก่ประชาชนผู้ประสบภัยต่างท้องถิ่นและยังมีการสงเคราะห์ด้านวัตถุอย่างอื่นแบบอื่นแก่เอกชนและประชาชนอีกมาก การช่วยเหลือทางราชการการให้ทางราชการหรือส่วนรวมใช้สถานที่วัด เป็นต้น สอดคล้องกับที่มิ้นกวีวิชาการกล่าวไว้ว่า การสงเคราะห์ประชาชนเป็นบทบาทและหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์เป็นกลไกหนึ่งในการขับเคลื่อนสังคมไทยให้ดำเนินไปตามครรลองของวิถีไทย

คณะสงฆ์เป็นสถาบันที่ใหญ่ที่สุดสถาบันหนึ่งของไทย ปัจจุบันมีวัด 42,626 วัด และพระภิกษุ 205,513 รูป สามเณร 33,510 รูปทั่วประเทศไทย (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2564) 4,733 วัด แบ่งการปกครองคณะสงฆ์เป็น 4 จังหวัด มีจังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดร้อยเอ็ด ที่ผ่านมามีการประชุมเพื่อรับสนองงานจากเจ้าคณะจังหวัด มีพระสงฆ์เข้าร่วมประชุมรับสนองงานในแต่ละครั้งไม่ถึงกึ่งหนึ่งของพระสังฆาธิการทั้งหมดทำให้การสนองงานต่าง ๆ ไม่เป็นไปตามประสงค์ทำให้งานคณะสงฆ์เกิดความล่าช้าและขาดการเอาใจใส่ติดตามงานต่าง ๆ ตามกำหนดนัดหมายตลอดถึงกลุ่มเป้าหมายที่รับผิดชอบการทำงานแก่พระสงฆ์ในความปกครองได้ไม่ทั่วถึงนำมาซึ่งการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่น้อยลง

เจ้าอาวาสในฐานะที่เป็นผู้บริหารของวัด จึงจำเป็นต้องมีรูปแบบในการจัดการที่พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยตลอดเวลาแต่ยังคงความเลื่อมใสศรัทธาถูกต้องตามพระธรรมวินัย ฉะนั้นเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายขององค์กร ทั้งในเชิงบริหารงานและการพัฒนาองค์กร จึงมีหลักการบริหารสมัยใหม่เข้ามาเป็นรูปแบบหรือหลักการในการบริหารจัดการ มีพระสังฆาธิการเป็นผู้บริหารดูแลหากพระสังฆาธิการที่มีความรู้ความสามารถทางบริหารจัดการ ก็สามารถทำให้การดำเนินงานของคณะสงฆ์มีระบบและประสิทธิภาพมีผลให้วัดเจริญรุ่งเรืองเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของผู้มาพบเห็นและสามารถทำประโยชน์ให้แก่พุทธศาสนาและสังคมไทยมากขึ้น

ปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในมิติการปกครองได้แก่เรื่องบุคคลและเรื่องงาน ถือได้ว่าเป็นเรื่องของจิตใจของแต่ละบุคคล โดยตกอยู่ในอำนาจความเกียจคร้านทำงานไม่เป็นระบบ ไม่มีกฎเกณฑ์ ขาดการเอาใจใส่ในหน้าที่ ขาดเป้าหมายในการบริหารงาน ขาดความรู้เรื่องการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่จะนำไปประยุกต์ใช้บริหารจัดการวัดจึงเป็นเหตุให้ไม่สามารถบริหารวัดอย่างเป็นระบบ

และมีประสิทธิภาพได้ในปัจจุบันพระสงฆ์จึงไม่สามารถดึงคนรุ่นใหม่ให้มาวัดและไม่สามารถใช้ศักยภาพของตนทำประโยชน์ให้แก่วัดและชุมชนได้เต็มที่มีประสิทธิภาพ ตลอดถึงศักยภาพด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในมิติการปกครองชุมชนก็ลดน้อยถอยลงตามลำดับ ซึ่งจะเป็นผลกระทบต่อความเจริญก้าวหน้าในการจรรโลงพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวสืบไป

จากปรากฏการณ์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ภาค 9 ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง “โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9” ซึ่งกิจการคณะสงฆ์มี 6 ด้าน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาด้านการปกครองเพื่อจะได้โมเดล ตลอดจนแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เพื่อนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุดในภาพรวมของคณะสงฆ์หน่วยงานและประชาชนโดยส่วนรวม เฉพาะอย่างยิ่งเป็นฐานข้อมูลสำคัญด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เพื่อเป็นประโยชน์ในการสนับสนุนกิจการของคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพและเจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามการวิจัย ดังนี้

- 1.2.1 ระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 อยู่ในระดับใด
- 1.2.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 มีอะไรบ้าง
- 1.2.3 โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 มีลักษณะอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ไว้ดังนี้

- 1.3.1 เพื่อศึกษาระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9
- 1.3.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9
- 1.3.3 เพื่อสร้างและยืนยันโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

1.4 สมมติฐานการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานการวิจัย ไว้ดังนี้

1.4.1 การบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 อยู่ในระดับน้อย

1.4.2 ปัจจัยองค์การ ปัจจัยการปฏิบัติงาน และปัจจัยผลการปฏิบัติงานเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

1.4.3 โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 มีความเหมาะสมในระดับมาก

1.5 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่องโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research Method) ซึ่งแบ่งขั้นตอนของการวิจัยครั้งนี้ ออกเป็น 2 ระยะ โดยมีรายละเอียดของขอบเขตการวิจัยในแต่ละระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 (การวิจัยเชิงปริมาณ) ซึ่งมุ่งศึกษาระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในระยะนี้ เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนแบบประมาณค่า 5 ระดับ (5-Rating Scale) ตามแนวคิดของ (Likert, 1967, pp. 90-95) ซึ่งมีรายละเอียดของขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ในการวิจัยระยะที่ 1 นี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่เฉพาะในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์, จังหวัดขอนแก่น, จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดร้อยเอ็ด

2. ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 นี้ คือ พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 จำนวน 33,371 รูป (สำนักงานเจ้าคณะภาค 9, 2563)

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 นี้ คือ พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ซึ่งมีขั้นตอนในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างและการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยระยะที่ 1 นี้ ผู้วิจัยใช้การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบ 2 ชั้น (2-Stage Sampling) (สัญญา เคนาภูมิ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, 2558, น. 124) ดังนี้

1. ผู้วิจัย ได้ทำการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดยรวม โดยการใช้สูตรการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ (Yamane, 1973) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดยรวม จำนวน 396 รูป

2. ผู้วิจัย ทำการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งใช้การแบ่งชั้นภูมิแบบเป็นสัดส่วน (Stratified Proportional Sampling Random) ซึ่งจำแนกตามจังหวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 จำนวน 4 จังหวัด เพื่อกระจายแบบสอบถามให้ครอบคลุมพื้นที่วิจัยในแต่ละจังหวัด

ขั้นตอนที่ 2 การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยระยะที่ 1 นี้ ผู้วิจัย มีวิธีในการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การสุ่มอย่างง่ายตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละชั้นภูมิ จนครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยรวมที่ได้กำหนดไว้ จำนวน 396 รูป

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยระยะที่ 1 นี้ ผู้วิจัยได้นำเนื้อหาจากข้อสรุปเชิงทฤษฎีจากการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง นำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย และสร้างเป็นเครื่องมือของการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยมีเนื้อหาที่ศึกษาในการวิจัยระยะที่ 1 ดังนี้

3.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมติดการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

3.2 ระดับการบริหารกิจการในมติดการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา การวิจัยระยะที่ 1 นี้ จะใช้ระยะเวลาในการวิจัยระหว่างเดือนมกราคม-มีนาคม พ.ศ. 2564

5. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย สามารถแบ่งได้ตามประเภทของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

5.1 ตัวแปรอิสระ ที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณนี้ ผู้วิจัย ได้จากการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีการบริหารกิจการในมติดการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 จากการทบทวนวรรณกรรมและจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมติดการปกครองคณะสงฆ์ จำนวน 7 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านการวางแผน 2) ปัจจัยด้านการจัดองค์การ 3) ปัจจัยด้านการจัดบุคคลเข้าทำงาน 4) ปัจจัยด้านการสั่งการ 5) ปัจจัยด้านการประสานงาน 6) ปัจจัยด้านการรายงานผลการปฏิบัติงาน และ 7) ปัจจัยด้านการงบประมาณ

5.2 ตัวแปรตาม ที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณนี้ ผู้วิจัย ได้จากการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีการบริหารกิจการในมติดการปกครองคณะสงฆ์จากการทบทวนวรรณกรรมและจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย การบริหารกิจการในมติดการปกครองคณะสงฆ์ จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านโครงสร้างของคณะสงฆ์ 2) ด้านอำนาจหน้าที่ ระเบียบ คำสั่ง 3) ด้านการคัดเลือกแต่งตั้งผู้ปกครองสงฆ์ 4) ด้านการบริหารจัดการ และ 5) ด้านการติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่

ระยะที่ 2 (การวิจัยเชิงคุณภาพ) การวิจัยระยะที่ 2 นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสร้างและยืนยันโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 โดยใช้การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 และยืนยันโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 โดยการใช้เทคนิค Connoisseurship

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยระยะที่ 2 นี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัยคือ ในพื้นที่เขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ซึ่งประกอบด้วย 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์, จังหวัดขอนแก่น, จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดร้อยเอ็ด

2. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 2 นี้ ได้แก่

2.1 สร้างโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 โดยใช้การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) โดยบุคคลที่มีบทบาทสำคัญและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ตลอดจนมีความรู้และประสบการณ์ในการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 จำนวนทั้งสิ้น 21 รูป/คน ซึ่งใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย ดังนี้

2.1.1 เจ้าคณะภาค 9	จำนวน 1 รูป
2.1.2 รองเจ้าคณะภาค 9	จำนวน 2 รูป
2.1.3 เจ้าคณะจังหวัดในภาค 9	จำนวน 4 รูป
2.1.4 เจ้าคณะอำเภอในภาค 9	จำนวน 3 รูป
2.1.5 เจ้าคณะตำบลในภาค 9	จำนวน 3 รูป
2.1.6 เจ้าอาวาสในภาค 9	จำนวน 3 รูป
2.1.7 พระสงฆ์ในภาค 9	จำนวน 3 รูป
2.1.8 ผู้อำนวยการสำนักพุทธศาสนา	จำนวน 1 คน
2.1.9 นักวิชาการศาสนา	จำนวน 1 คน

2.2 ยืนยันโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 โดยการใช้เทคนิค Connoisseurship โดยบุคคลที่มีบทบาทสำคัญและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ตลอดจนมีความรู้ และประสบการณ์ในการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 จำนวนทั้งสิ้น 5 รูป ซึ่งใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย ดังนี้

2.2.1 เจ้าคณะภาค 9 ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการบริหารและมีประสบการณ์เป็นอย่างดีในการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 จำนวน 1 รูป

2.2.2 รองเจ้าคณะภาค 9 ซึ่งมีความรู้และมีประสบการณ์เป็นอย่างดีในการบริหารกิจการในมิตติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 จำนวน 2 รูป

2.2.3 เจ้าคณะจังหวัดในภาค 9 ซึ่งมีความรู้และมีประสบการณ์เป็นอย่างดีในการบริหารกิจการในมิตติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 จำนวน 2 รูป

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการวิจัยระยะที่ 2 นี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวทางการบริหารกิจการในมิตติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา การวิจัยระยะที่ 2 นี้ จะใช้ระยะเวลาในการวิจัยระหว่างเดือน พฤษภาคม-สิงหาคม พ.ศ. 2564

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์เพื่อนำเอาทรัพยากรบริหารมาประกอบเป็นกระบวนการบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพในการบริหารงานในส่วนของคณะสงฆ์ ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาด้านการปกครอง

การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานตามขั้นตอนโดยนำเอาทรัพยากรบริหารมาประกอบเป็นกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพโดยหลักในการบริหารจัดการองค์การที่ใช้กันทั้งในภาครัฐและเอกชนที่ผู้มีอำนาจบริหารมีหน้าที่และบทบาทในการบริหารอยู่ 7 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การจัดบุคคลเข้าทำงาน (Staffing) การสั่งการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงานผลการปฏิบัติงาน (Reporting) และการงบประมาณ (Budgeting)

มิตติการปกครอง หมายถึง การดูแล การคุ้มครอง การระงับรักษาหรือการบริหารหรืออาจกล่าวได้ว่าการปกครอง คือ สร้างกฎเกณฑ์ในการควบคุมและส่งเสริมรักษาความเรียบร้อยดีงามโดยเป็นงานในหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่ต้องปกครองดูแลพระภิกษุ สามเณรในเขตปกครองของตนให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยและตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

การวางแผน หมายถึง การจัดวางแผนในการบริหารงาน การจัดวางโครงการ การจัดวางแผนงาน และการจัดวางกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นมาไว้ล่วงหน้า

การจัดองค์การ หมายถึง การแบ่งงาน การกำหนดส่วนงาน โครงสร้างขององค์การ การกำหนดตำแหน่งงานต่าง ๆ พร้อมกับอำนาจหน้าที่

การจัดบุคคลเข้าทำงาน หมายถึง การจัดการเกี่ยวกับตัวบุคคลในองค์การ นับตั้งแต่การจัดอัตรา กำลัง การสรรหา การคัดเลือก การบรรจุแต่งตั้งบุคคล การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง เงินเดือน การโยกย้าย การพัฒนาบุคคลในองค์การเรื่อยไปจนกระทั่งการให้บุคคลพ้นจากตำแหน่ง

การสั่งการ หมายถึง การทำหน้าที่ในการตัดสินใจ วินิจฉัยสั่งการ การออกคำสั่ง มอบหมายภารกิจ การงานไปให้ผู้ใต้บังคับบัญชา หลังจากนั้นต้องใช้ภาวะของการเป็นผู้นำในการกระตุ้นจูงใจคนให้ยอมรับในผู้บริหาร

การประสานงาน หมายถึง การทำหน้าที่ในการประสานกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้มีการแบ่งแยกออกไป เป็นส่วนงานย่อย ๆ เพื่อให้ทุกภาคส่วนสามารถทำงานประสานสอดคล้องกันและมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

การรายงานผลการปฏิบัติงาน หมายถึง การทำหน้าที่ในการรับฟังรายงานผลการปฏิบัติงาน ของบุคคลและหน่วยงานที่เป็นผู้ใต้บังคับบัญชาได้รายงานมา การรายงานถือเป็นมาตรการในการตรวจสอบ และควบคุมงานด้วย

การงบประมาณ หมายถึง หน้าที่ที่เกี่ยวกับการจัดทำงบประมาณ การจัดทำบัญชีการใช้จ่ายเงิน และการตรวจสอบควบคุมด้านการเงิน การบัญชีของหน่วยงานนั่นเอง

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ทำให้ได้สารสนเทศเกี่ยวกับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

1.7.2 ทำให้ทราบถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 อันจะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ต่อไป

1.7.3 ทำให้ได้แนวทางการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 ตลอดจนโมเดล การบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นโมเดลในการบริหารกิจการ ในมิติการปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 และพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งมีบริบทใกล้เคียงกัน ต่อไป

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ผู้วิจัย ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ไว้ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
2. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
3. แนวคิดเกี่ยวกับกิจการพระพุทธศาสนา
4. บริบททั่วไป
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดของการวิจัย

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

การบริหารมีควมคู่มาอยู่กับมนุษย์เป็นเวลายาวนานแล้ว แต่การบริหารกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวกับสาธารณะในยุคปัจจุบันมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยผู้บริหารมืออาชีพ จึงจะทำให้พันธกิจต่าง ๆ เหล่านั้น ดำเนินการไปได้ด้วยดีและบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร ได้มีนักวิชาการให้ความหมายและแนวคิดไว้หลายท่านด้วยกัน แต่ละท่านอาจมีความหมายและแนวคิดเหมือนกันหรือต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยได้นำความหมายและแนวคิดของนักวิชาการแต่ละท่าน ไว้ดังนี้

2.1.1 ความหมายเกี่ยวกับการบริหาร

ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์ (2534, น. 12) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การบริหารหรือการจัดการ คือ กระบวนการอย่างหนึ่งภายในองค์การ ซึ่งมีลำดับการทำงานเป็นขั้นตอน มีกลุ่มบุคคลเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงาน มีเงินทุน เครื่องจักร และวัสดุครุภัณฑ์ต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบด้วย

ประธาน คงฤทธิศึกษากร (2539, น. 166) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การทำงาน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ โดยมีหลักการ ดังนี้

1. ต้องมีองค์การ (Organization) และองค์การนั้นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) อันแน่ชัด
2. ต้องมีคนทำงานร่วมกัน คนเป็นส่วนสำคัญในการบริหารหรือการทำงาน

3. ต้องมีทรัพยากรในการบริหาร ซึ่งนอกจากคน (Man) แล้วจะต้องมีทรัพยากรอื่น ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ เงิน (Money) วัสดุ (Material) ในการทำงาน

4. ต้องมีการจัดการในการบริหารหรือการทำงาน เพื่อให้การทำงานเป็นไปโดยราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์

ธณจรส พูนสิทธิ์ (2541, น. 20) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงาน ตามลำดับขั้นอันประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การอำนวยการ (Actuating) และการควบคุม (Controlling) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยอาศัยคนและทรัพยากรอื่น ๆ

พยอม วงศ์สารศรี (2542, น. 36) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด ความต้องการ และความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วยองค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

สัมพันธ์ ภูไพบูลย์ (2542, น. 16) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการใช้บุคคลอื่นร่วมกับปัจจัยในการจัดการเพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์และสนองตอบความคาดหวังและจัดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

วัชรีย์ บุณยสิงห์ (2543, น. 9) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการทางสังคมซึ่งพิจารณาได้เป็น 3 ทาง คือ

1. ทางโครงสร้าง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาตามลำดับขั้นตอนของสายการบังคับบัญชา

2. ทางหน้าที่เป็นขั้นตอนของหน่วยงานที่ระบุหน้าที่ บทบาท ความรับผิดชอบ และเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย

3. ทางปฏิบัติการ เป็นกระบวนการบริหารดำเนินการในสถานการณ์ที่บุคคลต่อบุคคลกำลังมีปฏิสัมพันธ์กันหรือร่วมทำปฏิริยาเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน

สมยศ นาวิการ (2544, น. 18) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการของการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุมกำลังความพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้

สิริภพ เหล่าลาภะ (2545, น. 130) ได้กล่าวว่า การบริหาร มีความหมายอยู่ 2 นัย คือ

1. คำว่า บริหาร มาจากภาษาบาลีว่า ปริหาร มาจากศัพท์ว่า ปริ แปลว่า รอบ และหฺร ธาตุในความนำไป ดังนั้น คำว่า บริหาร จึงแปลว่า นำไปโดยรอบ อีกสำนวนหนึ่ง คำว่า บริหาร แปลว่า อ้อมหนี หลีกหนี หลบหนี ดังในประโยคภาษาบาลีว่า “ปหปริหริตสมตโต” แปลว่า ผู้สามารถเพื่อการอ้อมหนี หลีกหนี หลบซึ่งปัญหา หรือแปลว่า ผู้สามารถบริหารปัญหาและนำปัญหาไปโดยรอบหรือกำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป

2. คำว่า บริหาร แปลมาจากภาษาอังกฤษ ว่า Administer และ Administration แปลความหมายคือ การปกครอง ดำเนินการ อำนวยการ จัดการ จัดให้ส่งเสริม และบำรุง

สมคิด บางโม (2545, น. 61) ได้กล่าวว่า การบริหาร หรือ การจัดการ หมายถึง ศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ขององค์กรและนอกองค์กรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

พระมหาตุล จีระพโทม (จินดาพันธ์) (2547, น. 48) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมมือกันทำงานโดยใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์พร้อมทั้งใช้ทรัพยากรทางการบริหาร มาจัดดำเนินการตามกระบวนการบริหาร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ร่วมกัน

สมาน รังสิโยภุชฎ์ (2547, น. 1) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงาน ให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีปฏิบัติงานเป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน

สุธี สุทธิสมบุรณ์ (2547, น. 127) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีการปฏิบัติงานเป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน หรืออีกนัยหนึ่ง การบริหาร คือ การทำงานสำเร็จโดยอาศัยบุคคลอื่น

ธงชัย สันติวงษ์ (2554, น. 26) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้นำของกลุ่ม ซึ่งจะต้องจัดการให้ทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวคนและวัตถุ สามารถประสานเข้าด้วยกันเพื่อร่วมกันทำงานเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพได้และขณะเดียวกันจะต้องจัดการนำองค์การให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างดีที่สุด

บรรจบ เนียมมณี (2553, น. 251) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาทำงานร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลาย ๆ อย่างร่วมกัน โดยประกอบไปด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1. บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป
2. ต้องมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน
3. ต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการกระทำร่วมกันเด่นชัด
4. วัตถุประสงค์นั้น ๆ ต้องตรงกันในหมู่บุคคลผู้ร่วมกระทำการ

ชูบ กาญจนประกร (2555, น. 10-12) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยอาศัยองค์ประกอบหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการบริหาร และวิธีการปฏิบัติ ตลอดจนหมายถึง การทำให้งานสำเร็จลุล่วงโดยอาศัยบุคคลอื่น ๆ

ติน ปรัชญพฤทธิ์ (2555, น. 8) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการนำเอา การตัดสินใจและนโยบายไปปฏิบัติ ส่วนการบริหารรัฐกิจ หมายถึง เกี่ยวข้องกับการนำเอานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ

Chapman (1995, อ้างถึงใน พระราชปริยัติโมลี (ไพบูลย์ วิบุโล), 2554, น. 12) ได้กล่าวว่า Management หมายถึง การขับเคลื่อนงานภายในองค์กรให้เดินไปข้างหน้า โดยอาศัยผู้อื่นด้วยการเป็นผู้นำ (Leadership) การแนะแนว (Guiding) และการกระตุ้น (Motivate) ความเพียรของผู้อื่นเพื่อสู่เป้าหมายขององค์กร และยังรวมไปถึงการให้กำลังใจ (Inspiring) การสื่อสาร (Communicating) การวางแผน (Planning) และการจัดการ (Management)

Drucker (1998, อ้างถึงใน พระราชปริยัติโมลี (ไพบูลย์ วิบุโล), 2554, น. 12) ได้กล่าวว่า การบริหาร คือ ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น การทำงานต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปโดยอาศัยคนอื่นเป็นผู้ทำภายในสภาพองค์การที่กล่าวนั้น ทรัพยากรด้านบุคคลจะเป็นทรัพยากรหลักขององค์การที่เข้ามาทำงานร่วมกันทำงานในองค์การ ซึ่งคนเหล่านี้จะเป็นผู้ใช้ทรัพยากรด้านวัตถุอื่น ๆ เครื่องจักรอุปกรณ์ วัตถุดิบ เงินทุน รวมทั้งข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อผลิตสินค้าหรือบริการและตอบสนองความพอใจให้กับสังคม

สรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่างๆ โดยมีบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมหรืองานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ร่วมกัน โดยอาศัยกระบวนการและทรัพยากรทางการบริหาร เป็นปัจจัยที่มีการใช้อย่างประหยัดและให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2.1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

ปกรณ ศรีดอนไผ่ (2523, น. 201) ได้สรุปทฤษฎีการบริหารของนักวิชาการหลายท่านไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีการบริหารระบบราชการ (Bureaucratic Management) ทฤษฎีนี้บางท่านก็เรียกว่าทฤษฎีองค์การแบบราชการเป็นทฤษฎีที่ Max Weber นักสังคมวิทยาและนักรัฐศาสตร์ชาวเยอรมันผู้คิดค้นขึ้นตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยที่เขามีความเชื่อว่า บุคคลทั้งหลายมีทั้งข้อเท็จจริงและขยันการที่ผู้บริหารจะให้กลุ่มบุคคลร่วมมือปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ดีนั้นจะต้องมีองค์การหรือหน่วยงานแบบ “ระบบราชการ” จะต้องมีการจัดองค์การ มีการลดหลั่นในสายบังคับบัญชา มีกฎเกณฑ์กำหนดการปฏิบัติงาน มีการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ตัวบุคคล ผู้ดำรงตำแหน่ง และมีการเลือกบุคคลเข้าปฏิบัติงาน โดยหลักคุณวุฒิและยึดความสามารถเป็นสำคัญ แนวคิดของ Max Weber จึงก่อให้เกิดทฤษฎีองค์การแบบราชการหรือการบริหารแบบระบบราชการขึ้น โดยทฤษฎีนี้ ประกอบด้วยหลัก 6 ประการ คือ 1) หลักกฎหมายและเหตุผล 2) หลักสายการบังคับบัญชา 3) หลักระบบคุณธรรม 4) หลักการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างมีแบบแผน 5) หลักการฝึกอบรมและพัฒนา และ 6) หลักการไม่ยึดหลักตัวบุคคล

2. ทฤษฎีการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) การบริหารแบบวิทยาศาสตร์ เป็นการบริหารงานที่มีระบบ มีเหตุผล มีการกำหนดมาตรฐานการทำงานไว้อย่างแน่นอน เลือกริธีที่ดีที่สุดในการทำงานและกำหนดเครื่องมือควบคุมในการทำงานไว้อย่างเหมาะสมโดย Taylor

มีความเชื่อว่าคนแต่ละคนเปรียบเสมือนเครื่องมือที่ผู้บริหารสามารถปรับปรุงเพิ่มผลผลิตได้โดยผู้บริหารจะต้องจัดแบ่งงานกำหนดหน้าที่ของแต่ละคนและสังเกตการณ์ปฏิบัติการอย่างมีระบบเพื่อหาวิธีทำงานที่ดีที่สุดเพียงวิธีเดียวสำหรับใช้ในการเพิ่มผลผลิต โดยใช้จ่ายน้อยแต่ได้ผลมากที่สุด

ธงชัย สันติวงษ์ (2543, น. 47-48) ได้นำหลักการงานของ (Taylor, 1911) บิดาแห่งการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ ได้พัฒนาการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ในหลักการ (Principles) ที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. ต้องมีการคิดค้นและกำหนดวิธีที่ดีที่สุด (One Best Way) สำหรับงานแต่ละอย่าง คือ ต้องมีการกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุดที่ช่วยให้สามารถทำงานเสร็จลุล่วงไปด้วยดีตามวัตถุประสงค์มาตรฐานของงานจะต้องมีการจัดวางเอาไว้ โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดจริง และในเวลาเดียวกันการจ่ายผลตอบแทนแบบจูงใจต่าง ๆ ก็จ่ายให้ตามผลผลิตทั้งหมด

2. ต้องมีการคัดเลือกและพัฒนาคนงาน โดยตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการรู้จักงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงาน นอกจากนี้ต้องมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการทำงานที่ถูกต้องด้วยและในการคัดเลือกคนงานจะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษที่จะให้ได้คนที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุดตรงตามงานที่จะให้ทำ

3. ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงานควบคู่กับการพิจารณาคนงานนี้ คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้น เพราะโดยหลักเหตุผลคนงานทุกคนจะเห็นจริงถึงโอกาสที่เขาจะได้รับรายได้สูงขึ้นจากการทำงานถูกวิธีที่จะช่วยให้ได้ผลผลิตผลสูงขึ้น

4. การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและคนงาน ฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับคนงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงานแต่ต้องไม่ใช่โดยการลงมือปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นงานของคนงานเท่านั้น

จากหลักการดังกล่าว พบว่า วิธีการต่าง ๆ ล้วนแต่เป็นวิธีการที่มีหลักเกณฑ์ตามหลักวิทยาศาสตร์ทำให้เกิดทฤษฎีการบริหารขึ้นมาและได้เสนอแนะว่า ผู้บริหารต้องมีบทบาทเป็นจุดกลางของปัญหาและความสำเร็จของกลุ่มที่จะต้องรับผิดชอบนำเอาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของกลุ่มมาคิดวิเคราะห์และปรับปรุงหาทางออกให้ได้เป็นผลดีที่สุดสำหรับกลุ่มให้ดีขึ้นและมากขึ้นเรื่อย ๆ

สุปรีชา กมลลาศน์ (2545, น. 2) อธิบายว่า แนวคิดการบริหารได้รับการพัฒนาขึ้นมาตามแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์จนเกิดเป็นทฤษฎีการบริหารที่มุ่งจะวิเคราะห์ศึกษาถึงการบริหารอย่างเป็นระบบ โดย Henri Fayol นักบริหารชาวฝรั่งเศส ซึ่งได้วางรากฐานสำคัญของทฤษฎีการบริหารทั่วไปอันเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง ทฤษฎีอันหนึ่งที่ว่าด้วยหน้าที่ในการบริหาร 5 ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การบังคับบัญชา การประสานงาน และการควบคุมต่อมาได้พัฒนาและปรับปรุงจนกลายเป็นตำราการบริหาร เช่น ทฤษฎีของ Luther Gulick ศาสตราจารย์การบริหารรัฐกิจชาวอเมริกาที่ได้ขยายแนวคิดของ Henri Fayol กำหนดหน้าที่ในการบริหาร ที่เรียกกันว่า POSDCoRB

ได้แก่ Planning (การวางแผน) Organizing (การจัดองค์การ) Staffing (การจัดบุคคลเข้าทำงาน) Directing (การสั่งการหรืออำนวยการ) Coordinating (การประสานงาน) Reporting (การรายงานผลการปฏิบัติงาน) และ Budgeting (การงบประมาณ)

ทฤษฎีการบริหารของ Fayol (1964, อ้างถึงใน ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2545, น. 68) ได้เสนอทฤษฎีการบริหาร โดยมีความเชื่อว่าเป็นไปได้ที่จะหาทางศึกษาถึงศาสตร์ที่เกี่ยวกับการบริหาร (Administrative) ซึ่งสามารถใช้ได้กับการบริหารทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการบริหารอุตสาหกรรมหรืองานรัฐบาล โดยมีลักษณะสำคัญเกี่ยวกับการบริหาร (Management Functions) ซึ่งประกอบด้วย หน้าที่ทางการบริหาร 5 ประการ คือ

1. การวางแผน (Planning) หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องทำการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อธุรกิจและกำหนดขึ้นเป็นแผนปฏิบัติงานหรือวิธีทางที่จะปฏิบัติเอาไว้ เพื่อเป็นแนวทางของการทำงานในอนาคต

2. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่ผู้บริหารจะต้องจัดให้มีโครงสร้างของงานต่างๆ และอำนาจหน้าที่ทั้งนี้เพื่อให้เครื่องจักร สิ่งของ และตัวคน อยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสมในอันที่จะช่วยให้งานขององค์การบรรลุผลสำเร็จได้

3. การบังคับบัญชาและการสั่งการ (Commanding) หมายถึง หน้าที่ในการสั่งการงานต่าง ๆ ของผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งจะกระทำให้ผลสำเร็จด้วยดีโดยที่ผู้บริหารจะต้องกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีจะต้องเข้าใจคนงานของตนจะต้องเข้าใจถึงข้อตกลงในการทำงานของคนงานและองค์การที่มีอยู่รวมถึงจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิดทั้งขึ้นและลง นอกจากนี้ยังต้องทำการประเมินโครงสร้างขององค์การและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของตนเป็นประจำอีกด้วย หากโครงสร้างขององค์การที่เป็นอยู่ไม่เหมาะสมก็จำเป็นต้องปรับปรุงเช่นเดียวกัน ถ้าผู้ใต้บังคับบัญชาคนใดหย่อนประสิทธิภาพ การไล่ออกเพื่อปรับปรุงกำลังคนที่มีอยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นก็เป็นสิ่งจำเป็นต้องทำ

4. การประสานงาน (Coordinate) หมายถึง วิธีทางในการประสานกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การเข้าด้วยกัน

5. การควบคุม (Control) หมายถึง การควบคุมดูแลให้กิจกรรมที่กระทำนั้นดำเนินไปตามแผนที่วางไว้ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าประสงค์ขององค์การ

ทั้งนี้ Henri Fayol ยังได้กำหนดหลักการในการบริหารจัดการขึ้น 14 ประการ เป็นส่วนประกอบสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการบริหารจัดการ ดังนี้

1. การแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) Fayol ได้เสนอว่า คนงานควรจะได้รับ การมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติมากขึ้น หรือได้รับการกระตุ้นให้มีความรับผิดชอบในผลลัพธ์ของงานมากขึ้น ซึ่งหลักการนี้จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในองค์การยุคปัจจุบันได้

2. อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) Weber และ Fayol ได้ให้ความสำคัญของอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ อำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการของ Weber จะได้มาจากตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหารในสายการบังคับบัญชา ส่วนอำนาจหน้าที่ไม่เป็นทางการ จะได้รับจากความชำนาญงานของบุคคล (Expertise) ความรู้ทางด้านเทคนิค (Technical Knowledge) ความมีคุณค่าทางศีลธรรม (Moral Worth) และความสามารถในการนำ (Leading) และสร้างความผูกพันกับผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเน้นว่าอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบควรอยู่คู่กัน

3. การมีผู้บังคับบัญชาคนเดียว (Unity of Command) Fayol กล่าวว่า คำสั่งสองคำสั่ง (Dual Command) อาจก่อให้เกิดปัญหาในการทำงาน เช่น การรายงานจะมีความเกี่ยวข้องในเมื่อผู้ควบคุมสองคนได้ให้คำสั่งกับผู้ใต้บังคับบัญชาเพียงคนเดียวทำให้เกิดความสับสนในสถานการณ์ คำสั่งสองคำสั่งนี้ทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ผู้บังคับบัญชาและทำให้เกิดความสับสนในลำดับชั้นของอำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการ (Formal Hierarchy of Authority) การประเมินอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารในระบบผู้บังคับบัญชาสองคนจะเป็นการยากและผู้บริหารจะไม่สนใจความรู้สึกของผู้ใต้บังคับบัญชามากจะโกรธและอาจไม่ให้ความร่วมมือในอนาคตถ้าผู้ใต้บังคับบัญชาไม่เชื่อฟัง

4. สายการบังคับบัญชาตามอำนาจหน้าที่ (Line of Authority) เป็นสายการบังคับบัญชาจากผู้บริหารในระดับบนสู่ผู้ปฏิบัติงานในระดับล่างขององค์กร ความสัมพันธ์ของการจำกัดความยาวของสายการบังคับบัญชา โดยการควบคุมจำนวนของระดับในลำดับชั้นของการบริหารจัดการ จำนวนที่ดีที่สุดในการบังคับบัญชา (Hierarchy) คือ ความยาวของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้บริหารระดับสูงและพนักงานระดับล่าง รวมถึงความล่าช้าในการวางแผน (Planning) และการจัดการ (Organizing) ซึ่งการจำกัดจำนวนของระดับชั้นการบังคับบัญชาให้น้อยลง จะทำให้ปัญหาในการติดต่อสื่อสารลดลง และองค์กรจะมีการปฏิบัติงานที่รวดเร็ว และมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ภายในองค์กรได้มีการแบ่งแยกแผนกงานต่าง ๆ ซึ่งแต่ละแผนกจะมีระดับชั้นการบังคับบัญชา โดยผู้บริหารในระดับกลางและระดับต้นของสายการบังคับบัญชาแต่ละแผนกต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับผู้จัดการในระดับเดียวกันในแผนกอื่น ๆ ซึ่งปฏิสัมพันธ์นี้ช่วยในการตัดสินใจให้เร็วขึ้น เนื่องจากผู้บริหารจะรู้จักบุคคลอื่นและรู้วิธีการในการแก้ปัญหาเพิ่มมากขึ้นสำหรับการทำงานข้ามแผนกหรือทำงานข้ามสายนั้น เป็นการสร้างทีมงานข้ามสายซึ่งสามารถควบคุมโดยผู้นำแต่ละทีม

5. การรวมอำนาจ (Centralization) เป็นการรวมอำนาจของการบังคับบัญชาไว้ที่บริหารระดับสูงขององค์กร ซึ่งอำนาจหน้าที่จะไม่ได้รวมไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงของสายการบังคับบัญชา แต่เป็นการกำหนดว่า ควรมีการรวมอำนาจไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงเท่าไรอย่างไร และมีการกระจายอำนาจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาและคนงานในระดับล่างอย่างไร สิ่งนี้ถือว่ามีผลสำคัญ เนื่องจากจะมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของพนักงานในทุกๆระดับขององค์กร

6. การมีเป้าหมายเดียวกัน (Unity of Direction) เป็นการออกแบบหรือกำหนดแผนในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและคนงานที่ใช้ทรัพยากรขององค์การ องค์การใดที่ไม่มี การวางแผน จะทำให้ขาดประสิทธิภาพและขาดประสิทธิผล ซึ่งจะไม่มีการมุ่งไปสู่กิจกรรมของกลุ่มหรือกิจกรรมของบุคคลแต่การวางแผนจะเริ่มที่ผู้บริหารระดับสูงทำงานเป็นที่ร่วมกับกลยุทธ์ขององค์การ ซึ่งจะต้องมีการติดต่อกับผู้บริหารในระดับกลางที่มีส่วนในการตัดสินใจว่าจะใช้ทรัพยากรขององค์การอย่างไร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามกลยุทธ์ หลักการในข้อนี้ยึดหลักว่ากิจกรรมของแต่ละกลุ่มต้องมีจุดหมาย และแผนเดียวกัน

7. หลักความเสมอภาค (Equity) ความเสมอภาค คือ ความเป็นธรรม (Justice) ความยุติธรรม (Impartiality) และความเหมาะสม (Fairness) สำหรับสมาชิกทุกคนภายในองค์การ ซึ่งในปัจจุบันพนักงานมีความต้องการความเสมอภาคมากขึ้นเป็นการจัดการที่ใช้หลักความเท่าเทียมกัน

8. ความคิดริเริ่ม (Initiative) เป็นความสามารถของบุคคลในการกระทำสิ่งต่าง ๆ โดยปราศจากการสั่งการจากผู้บังคับบัญชา ผู้บริหารจะต้องกระตุ้นให้พนักงานมีความคิดริเริ่ม ซึ่งความคิดริเริ่มนี้นับถือว่าเป็นจุดแข็งขององค์การ เนื่องจากจะสามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ได้ ผู้บริหารมีความต้องการทักษะ (Skill) และไหวพริบ (Tact) เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างองค์การและความต้องการของพนักงานและความสามารถ (Ability) จะทำให้เกิดความสมดุล ซึ่งเป็นสิ่งที่ชีวิตผู้บริหารระดับสูงในการพัฒนาและการบริหาร

9. การออกคำสั่ง (Order) วิธีการจัดการซึ่งอยู่ในตำแหน่งนั้นในการจัดหาเพื่อให้องค์การได้รับประโยชน์สูงสุด และเป็นการจัดหางานให้แก่พนักงานโดยใช้ผังองค์การ (Organization Chart) เพื่อแสดงให้เห็นถึงตำแหน่งและหน้าที่ของพนักงานแต่ละคน และเป็นการชี้ชัดว่าตำแหน่งของพนักงานแต่ละคนจะมีการเลื่อนขั้นได้ในอนาคต การวางแผนเกี่ยวกับอาชีพได้รับความสนใจมากขึ้นในองค์การยุคปัจจุบัน เนื่องจากทรัพยากรมนุษย์ถือว่ามีความจำเป็นที่จะต้องให้การฝึกอบรม (Training) และการพัฒนา กำลังแรงงาน (Developing) โดยองค์การจะกำหนดตำแหน่งหน้าที่สำหรับคนทุกคนและทุกคนจะเข้าใจตำแหน่งหน้าที่ของตน

10. ความมีระเบียบวินัย (Discipline) เป็นการมุ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการเชื่อฟัง (Obedience) อำนาจ (Energy) คำขอร้อง (Application) และลักษณะของการแสดงความนับถือออกมาสำหรับอำนาจของผู้บริหารผู้บังคับบัญชา ความมีระเบียบวินัยเป็นบุคลิกลักษณะที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารหลาย ๆ คนที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้ปฏิบัติงานทั้งหมดและทำงานอย่างเข้มแข็ง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ ความมีระเบียบวินัยจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในองค์การกับคุณสมบัติของผู้นำภายในองค์การและเป็นความสามารถของผู้บริหารในการที่ปฏิบัติตามอย่างยุติธรรมอีกด้วย

11. ค่าตอบแทน (Remuneration of Personnel) การให้รางวัล ประกอบด้วย โบนัส และแผนการแบ่งกำไร เป็นการช่วยกระตุ้นการทำงานของพนักงานได้ การให้หรือการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่พนักงานมีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จขององค์กร ระบบรางวัลที่มีประสิทธิภาพสามารถให้ความยุติธรรมทั้งพนักงานและองค์กร รวมทั้งสามารถกระตุ้นผลผลิตเพิ่มโดยการให้รางวัลเพื่อเป็นการสนับสนุนให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้น โดยยึดหลักการว่าการจ่ายค่าตอบแทนความยุติธรรมและตอบสนองความพึงพอใจสูงสุดทั้งนายจ้างและลูกจ้างเท่าที่จะทำได้

12. ความมั่นคงในงาน (Stability of Tenure of Personnel) ความมั่นคงในงานมีความสำคัญต่อการจ้างงานระยะยาว เมื่อพนักงานอยู่ในองค์กรซึ่งมีแนวโน้มจะทำงานเป็นทีมเป็นระยะเวลานาน โดยพยายามพัฒนาทักษะและปรับปรุงความสามารถในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรขององค์กร การจ้างงานระยะยาวเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้อธิบายการประสบความสำเร็จของบริษัทขนาดใหญ่ในญี่ปุ่น

13. ผลประโยชน์ส่วนตัวมีความสำคัญน้อยกว่าผลประโยชน์ขององค์กร (Subordination of Individual Interests to The Common Interest) ผลประโยชน์ขององค์กรถือว่าเป็นประโยชน์ของทุก ๆ คน หรือของทุกกลุ่มในองค์กร ในขณะที่องค์กรยังดำเนินกิจการอยู่จะต้องมีการกำหนดผลประโยชน์เพื่อให้เกิดความยุติธรรมระหว่างองค์กรและสมาชิกภายในองค์กร

14. ความสามัคคี (Sprit De Corps) เป็นความรู้สึกร่วมกันของสมาชิกภายในองค์กรที่ช่วยสนับสนุนการทำงานของสมาชิกในกลุ่ม ในการออกแบบประยุกต์ของอำนาจหน้าที่ตามลำดับชั้นภายในองค์กรและสิทธิในการสั่งการ หรือบริโศค และความร่วมมือกันถือว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญในการที่ทำให้องค์กรบรรลุผลสำเร็จและมีการพัฒนาความสามัคคีจะสามารถบรรลุผลสำเร็จได้ หากมีการติดต่อกันระหว่างผู้บริหารและคนงาน โดยการติดต่อเพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ที่สำคัญ เพราะความสามัคคี คือ พลังเมื่อสมาชิกมีความสามัคคีกันสูงก็จะทำให้องค์กรมีความแข็งแกร่ง

สรุปได้ว่า ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร เป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นกระบวนการทางสังคมที่ผู้บริหารใช้สำหรับตัดสินใจ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นองค์กรที่เป็นหน่วยงานของรัฐและเอกชนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย โดยนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและประหยัด

2.1.3 การบริหารในทางพระพุทธศาสนา

ปรีชา ช้างขวัญยืน (2538, น. 42-43) ได้กล่าวถึง หลักการบริหารทางพระพุทธศาสนา ที่มาตั้งแต่สมัยพุทธกาล 3 ด้าน ดังนี้

1. ในการบัญญัติพระวินัย มีการบัญญัติพระวินัยเพื่อใช้ปกครองสงฆ์หรือใช้เป็นหลักปฏิบัติของพระภิกษุแต่พระวินัยนั้นเป็นพุทธบัญญัติทั้งหมดหาใช่สงฆ์หรือผู้แทนสงฆ์เป็นผู้บัญญัติอย่างไรที่รัฐสภาเป็นผู้บัญญัติกฎหมายในระบอบประชาธิปไตยไม่จุดประสงค์ในการบัญญัติพระวินัยก็เพื่อให้สงฆ์

อยู่ร่วมกันด้วยดี พ้นจากมลทินและกิเลสต่าง ๆ ทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสและเป็นเครื่องส่งเสริม การปฏิบัติธรรม ดังข้อความว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุ ทั้งหลายอาศัยอำนาจประโยชน์ 10 ประการ คือ เพื่อความดีแห่งสงฆ์ 1 เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ 1 เพื่อชมผู้เกื้อยาก 1 เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก 1 เพื่อป้องกันอาสวะอันจักบังเกิดในปัจจุบัน 1 เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต 1 เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส 1 เพื่อความเลื่อมใส ยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว 1 เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสังฆธรรม 1 และเพื่อถือตามพระวินัย 1

2. ในด้านการบริหารพระวินัยในสมัยเมื่อยังมีพระสาวกไม่มากนัก พระพุทธองค์ ทรงบริหารพระศาสนาด้วยพระองค์เอง โดยมีพระสาวกที่สำคัญ เช่น พระสารีบุตรและพระมหาโมค คัลลานะช่วยแบ่งเบาภาระบ้างตามความจำเป็นต่อมาเมื่อมีพระสาวกเพิ่มขึ้นและมีผู้ขอเข้าอุปสมบท ในพุทธศาสนามากขึ้น ก็ได้ทรงอนุญาตให้พระสาวกให้อุปสมบทแก่ผู้เข้ามาขอบวชได้ โดยให้ผู้ขอบวช เปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ครั้นต่อมาเมื่อภิกษุเพิ่มขึ้นอีกทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่สงฆ์ ในการทำกิจกรรมทั้งปวงของพุทธศาสนา เช่น การให้บรรพชาอุปสมบท การกรานกฐิน การกำหนด เขตสีมา การระงับอธิกรณ์ เป็นต้น ซึ่งเท่ากับมอบให้สงฆ์เป็นผู้บริหารงานพระศาสนาตามระเบียบ ที่ได้ทรงกำหนดไว้นั่นเอง ส่วนการบริหารคณะสงฆ์ในรูปองค์กร เช่น มหาเถรสมาคมนั้นไม่บัญญัติ ในพระวินัยแต่ก็ได้ไม่ได้ขัดพระวินัย เป็นต้น

3. ด้านอธิกรณ์ของสงฆ์ สถาบันตุลาการทางพระพุทธศาสนามีลักษณะบางอย่างคล้าย กับสถาบันตุลาการทางอาณาจักรมีกฎหรือระเบียบที่สังคมวางไว้เป็นบรรทัดฐานแห่งการกระทำของบุคคล ในสังคม ป้องกันไม่ให้มีการกระทำหรือความประพฤติที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความสงบสุขของสังคม ฝ่ายอาณาจักรมีกฎหมายเป็นหลักในการปกครองส่วนฝ่ายพุทธจักรมีวินัยเป็นหลักทั้งฝ่ายอาณาจักร และพุทธจักรมีกระบวนการพิจารณาคดีหรืออธิกรณ์และมีวิธีลงโทษตามโทษานุโทษแต่ลักษณะ การลงโทษตามพระวินัยกับโทษของกฎหมายบ้านเมืองมีข้อแตกต่างกันมาก ความผิดที่ร้ายแรงบางอย่าง ของบรรพชิต เช่น ความผิดทางเพศสำหรับฝ่ายอาณาจักรอาจไม่ถือว่าผิด เป็นต้น เสียทั้งในปัจจุบัน และอนาคตเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา

สุลักษณ์ ศิวรักษ์ (ส. ศิวรักษ์) (2538, น. 8-15) ได้กล่าวว่า การบริหารงานในเชิงพุทธ ศาสนา คือ การบริหารงานทั้งหมด คือ การบริหารตนเองเป็นการปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนและพัฒนางาน การพัฒนาตนต้องรู้เท่าทันความโลภ ความโกรธ และความหลง สำคัญต้องมีสติ

พระมหาเสริมชัย ขยมงฺคโล (2539, น. 3) ได้กล่าวว่า การบริหาร เป็นกายบริหาร การบริหารวัดและการปกครอง กายบริหาร คือ การดูแลรักษาตนเอง การบริหารวัด คือ การปกครอง ดูแลรักษาพระสงฆ์ สามเณร และบุคคลอื่น ๆ ที่อาศัยในวัด ส่วนการปกครองคณะสงฆ์เริ่มจากระดับวัด ถึงองค์กรระดับสูงขึ้นไปในสังคมสังคมมณฑลทั่วประเทศ

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต, 2541, น. 2-3) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่นและนักบริหารมีหน้าที่วางแผน จัดองค์กรแต่งตั้งบุคคล อำนวยการและควบคุมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทางเดียวกันเพื่อสู่เป้าหมาย ที่วางไว้ส่วนความหมายของการบริหารในทางธรรม คือ วิธีการบริหารต่าง ๆ ที่ใช้กันทั่วไปพอสรุปได้ 3 ลักษณะ แต่ที่ดีที่สุด คือ แบบถือธรรมหรือหลักการเป็นสำคัญโดยยึดเอาความสำเร็จเป็นพื้นฐาน ทำให้งานสำเร็จไม่เอาความขัดแย้งส่วนตัวมาเกี่ยวข้องและยินดีรับคำแนะนำจากทุกฝ่ายเพื่อให้ทุกคน มีโอกาสแสดงความสามารถจะได้ทั้งน้ำใจคนและผลของงาน วิธีนี้เรียกว่า “ธรรมาธิปไตย” คือ ใช้ทั้ง พระเดชและพระคุณ

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2544, น. 32-33) ได้แสดงถึง คุณสมบัติของผู้บริหาร ที่ได้ฝึกฝนพัฒนาแล้วอย่างบูรณาการหรือแบบองค์รวมไว้ 4 ด้าน ดังนี้

1. ภาวิตกาย มีกายที่พัฒนาแล้ว คือ มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ในทางที่เกื้อกูลและได้ผลดี เริ่มแต่รู้จักใช้อินทรีย์ เช่น ตาหู ฟัง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายสัมผัส ใจ รับรู้อารมณ์อย่างมีสติ ดูเป็น ฟังเป็น ให้ได้ปัญญา บริโภคปัจจัย 4 และสิ่งของเครื่องใช้ ตลอดจน เทคโนโลยีอย่างฉลาดได้ผลตรงเต็มตามคุณค่า

2. ภาวิตศีล มีศีลที่พัฒนาแล้ว คือ มีพฤติกรรมทางสังคมที่พัฒนาแล้ว ไม่เบียดเบียน ก่อความเดือดร้อนเวรภัย ตั้งอยู่ในวินัยและมีอาชีพที่สุจริต มีความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะที่ เกื้อกูลสร้างสรรค์และส่งเสริมสันติสุขแก่สังคมและแก่โลก

3. ภาวิตจิต มีจิตที่พัฒนาแล้ว คือ การศึกษาที่ฝึกฝนพัฒนาในด้านจิตหรือระดับ จิตใจ ได้แก่ การพัฒนาในด้านคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต 3 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านคุณธรรม มีความเมตตากรุณา ความมีไมตรี ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสุภาพอ่อนโยน ความเคารพ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู

3.2 ด้านความสามารถของจิต มีความเข้มแข็งมั่นคง ความเพียรพยายาม ความ กล้าหาญ ความขยัน ความอดทน ความรับผิดชอบ ความมุ่งมั่น แน่วแน่ ความมีสติ ความมีสมาธิ

3.3 ด้านความสุข เช่น ความมีปีติอิ่มใจ ความสดชื่นผ่อนคลาย ความรู้สึกพอใจ การมีจิตใจที่ร่าเริง ความมีจิตใจสงบสุข

4. ภาวิตปัญญา มีปัญญาที่พัฒนาแล้ว หมายถึง การศึกษาที่ฝึกพัฒนาในด้านการรู้ ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อที่มีเหตุผล ความเห็นที่เข้าสู่แนวทางของความเป็นจริง การรู้จักหา ความรู้ การรู้จักคิดพิจารณา การรู้จักวินิจฉัยไตร่ตรอง การรู้จักทดลอง การรู้จักตรวจสอบ ความรู้ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การเข้าถึงความจริง การนำความรู้มาใช้แก้ไขปัญหา และคิดการต่างๆ ในทางเกื้อกูลสร้างสรรค์ เฉพาะอย่างยิ่งเน้นการรู้ตรงตามความเป็นจริง หรือรู้เห็นตามที่มีนเป็น

ตลอดจนรู้แจ้งความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวงจนถึงขั้นรู้เท่าทันธรรมชาติของโลกและชีวิตที่ทำให้มีจิตใจเป็นอิสระ ปลอดปัญหา ไร้ทุกข์ เข้าถึงอิสรภาพโดยสมบูรณ์

พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุตติเมธี, 2546, น. 73) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการจัดการและดำเนินการทุก ๆ ด้าน เพื่อให้การคณะสงฆ์ซึ่งตั้งอยู่บนฐานของการวัด และเป็นฐานรองรับพระศาสนามีความก้าวหน้าสามารถอำนวยประโยชน์ เสริมสร้างความผาสุก ความถูกต้อง ความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงามและแสดงความเมตตาอนุเคราะห์ต่อปวงชนปรากฏชัด ทั้งทางรูปธรรมและนามธรรม

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต, 2549, น. 3) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting Things Done Through Other People) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั่นคือ ในวันอาสาฬหบูชาเมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์ ดังนั้นการกำกับดูแลเป็นการควบคุมสมาชิกภายในองค์กรให้ปฏิบัติหน้าที่ เพื่อบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่การกำกับดูแลคณะสงฆ์เป็นอย่างยิ่ง ดังที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อให้พระสงฆ์ใช้เป็นมาตรฐานควบคุมความประพฤติให้เป็นแบบเดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงให้เหตุผลในการบัญญัติพระวินัยไว้ 10 ประการ เช่น เพื่อความผาสุกแห่งคณะสงฆ์ เพื่อข่มขู่บุคคลผู้ร้ายงายาย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อม

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต, 2549, น. 3-5) ได้กล่าวว่า การบริหารเป็นวิธีการทำให้งานสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น (Getting Things Done Through Other People) และยังกล่าวว่าหน้าที่ของผู้บริหารเป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จ มี 5 ประการ (POSDC) ดังนี้ คือ

1. P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคตผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร
2. O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ
3. S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน
4. D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผนบริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และต้องมีภาวะผู้นำ
5. C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (2550, น. 25-32) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง ธรรมะสำหรับผู้บริหารงาน คือ จะต้องมีความหนักแน่น มั่นคง และสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความชำนาญของแต่ละบุคคลและรู้จักกระจายอำนาจให้แก่ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง ดังนั้นผู้บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์กร พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุตติเมธี) (2546, น. 68-71) ได้นำเสนอคุณลักษณะของพระนักปกครองที่ดี ไว้ดังนี้

1. ต้องมีเกียรติคุณ 3 ประการ คือ ศิล มีความเคร่งครัดระเบียบวินัยอาจารย์มารยาทต่อผู้ใหญ่ ผู้น้อย และคนเสมอกัน วัตร สันตจิตต์ชัดเจนในการทำงาน
2. ต้องมีจุดเด่น 4 ประการ คือ ไม่ห่าง ไม่ว่าง เจริญงอกงาม และมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน
3. ต้องมีวิญญานของพระสงฆ์ 4 รัก คือ รักวัดเหมือนบ้าน รักงานเหมือนชีวิต รักลูกศิษย์เหมือนลูกหลานและรักชาวบ้านเหมือนญาติพี่น้อง
4. ต้องละเว้นอคติ 4 ประการ คือ ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะความรัก ความชอบโทสาคติ ลำเอียงเพราะความโกรธ ความเกลียดชัง โมหาคติ ลำเอียงเพราะความหลง ความงมงาย มงายาคติ ลำเอียงเพราะเกรงกลัวอิทธิพล
5. ต้องเจริญพรหมวิหารธรรม 4 ประการ คือ เมตตา ตั้งความรักความปรารถนาดีต่อผู้น้อย กรุณา มีใจสงสาร คิดช่วยเหลือผู้น้อยในคราวประสบทุกข์ มุทิตา มีใจพลอยยินดีด้วยเมื่อผู้น้อยได้ดี อุเบกขา มีใจเป็นธรรม มีเหตุผล วางตนเป็นกลาง
6. ต้องประพฤติธรรมของผู้น้อยผู้บังคับบัญชาเหนือตน 5 ประการ คือ กตัญญูทักเตือน ยอมรับและตอบแทนบุญคุณท่านผู้มีพระคุณ พาหุสัจจะ ยอมรับฟังท่านมาก ๆ ไสวจัสมตสา ว่าง่าย สอนง่าย อปจายนะ อ่อนน้อม ถ่อมตน สัมมาคารวะ ให้ความสำคัญต่อท่านมาก ๆ
7. ต้องมีภาวะแห่งผู้นำ 6 ประการ คือ ไปมาหาสู่ อยู่ร่วมด้วย ช่วยทำกิจ จิตประสานงานดำเนินและประเมิณผล
8. ต้องมีคุณธรรมเป็นเหตุให้ระลึกรถึงกัน 6 ประการ คือ มีเมตตาทายกรรมต่อกัน มีเมตตาจารกรรมต่อกัน มีเมตตาตามโนกรรมต่อกัน แบ่งปันลาภที่ได้มาโดยชอบธรรมแก่เพื่อน สหพรหมจารี มีศีลสามัญญา และมีทิวัจฉิสามัญญา
9. ต้องเป็นกัลยาณมิตรของผู้ร่วมงานด้วยคุณธรรม 7 ประการ คือ ปิโย น่ารัก ครุ นำเคารพ ภวานิโย นายยกย่อง วัตตา พุดเป็น วจนกขโม อตทนต่อเสียงสะท้อนได้ คัมภีรัง กะถังกัตตา ทำเรื่องยากให้ง่าย โน จัญฐาเน นิโยชเย ไม่ชักชวนใครไปในทางเสียหาย

10. ต้องมีคุณธรรมนำหมู่คณะไปสู่ความเจริญ 7 ประการ คือ
 - 10.1 หมั่นประชุมหารือกันเนื่องนิตย์
 - 10.2 พร้อมเพรียงกันทำกิจเนื่องนิตย์
 - 10.3 เคารพกฎประจำทำให้ดี
 - 10.4 ประธานมีฟังท่านงานดำเนิน
 - 10.5 ทั้งเล็กใหญ่ยกย่องกัน ไม่หยันหยาม
 - 10.6 สิ่งดีงามดำรงอยู่ชูสรรเสริญ และ
 - 10.7 น้อมรับผู้ทรงธรรมไม่ก้าวกาย ชาติจำเรียดศาสนาเรื่องรุ่งพวยพุ่งเอย

11. ต้องมีธรรมสำหรับนักปกครอง 10 ประการ คือ

- 11.1 ทาน การให้
- 11.2 ศีล การประพฤติดีประพฤติชอบเรียบร้อยดีงาม
- 11.3 บริจาค การเสียสละสุขส่วนน้อย เพื่อประโยชน์สุขส่วนใหญ่
- 11.4 อาชวะ ความซื่อสัตย์
- 11.5 มัทวะ ความอ่อนโยน
- 11.6 ตบะ ความเพียรเป็นเครื่องเผาผลาญความชั่ว
- 11.7 อักโกระ ความเยือกเย็นไม่กริ้วโกรธ
- 11.8 อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียนผู้อื่น
- 11.9 ขันติ ความอดทน อดกลั้น อดออม และ

- 11.10 อวิโรธนะ การไม่มีรอยพิรุณ การไม่ทำผิดขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม

สรุปได้ว่า การบริหารในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ในการที่จะร่วมมือกัน ทำกิจการขององค์กรให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยใช้กระบวนการดำเนินงานและทรัพยากรที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพและถือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการบริหารและสร้างความมั่นคงทางจิตใจ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

การบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นการบริหารงานของคณะสงฆ์ทุกท่านที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการดูแลคณะสงฆ์ ดังนั้นจึงได้มีการออกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เพื่อเป็นรูปแบบของการดูแลและการปกครองคณะสงฆ์ให้อยู่อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม ภารกิจของคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี 6 ประการ คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2549) กล่าวว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ การบริหารกิจการคณะสงฆ์เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมภายหลังจากที่พระพุทธองค์ตรัสรู้ 2 เดือน นั่นคือในวันอาสาฬหบูชา เมื่อพระพุทธองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพุทธศาสนา พระพุทธองค์ต้องบริหารคณะสงฆ์ต่อมาในการจัดองค์กรสงฆ์นั้น มีการวางรากฐานจากพระวินัยหรือสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของสงฆ์และองค์กรในการอยู่ร่วมกันด้วยดีทั้งนี้ในการบัญญัติสิกขาบทเป็นไปตามบริบทของสังคม ทั้งต่างศาสนาการดำเนินชีวิตของคนเพื่อความสามัคคีขององค์กรสงฆ์และการรักษาชีวิตของชาวบ้าน รวมถึงเป็นแนวหลักในการปฏิบัติของสงฆ์และองค์กรโดยมีวัตถุประสงค์ 10 ประการ คือ

1. เพื่อความดีแห่งหมู่
2. เพื่อความสำราญแห่งหมู่
3. เพื่อกำจัดบุคคลเพื่อผู้แก้อยาก (หน้าด่าน)
4. เพื่อความอยู่เป็นผาสุกแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก
5. เพื่อระวังอาสวะที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบัน
6. เพื่อกำจัดอาสวะที่จะมีต่อไปข้างหน้า
7. เพื่อความเลื่อมใสของผู้ที่ยังไม่เลื่อมใส
8. เพื่อความเจริญยิ่ง ๆ ของผู้เลื่อมใสแล้ว
9. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม
10. เพื่ออุดหนุนพระวินัย

ดังนั้นพระวินัยหรือสิกขาบท จึงเป็นธรรมนุญที่พระพุทธองค์ทรงใช้ปกครองเพื่อรองรับการขยายตัวขององค์กรสงฆ์เพื่อการบริหารจัดการในครั้งพุทธกาลเป็นปณิธานในการไปประกาศพระพุทธศาสนา ต่อมาได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามจารีตสังคมสอดคล้องกับกฎหมายของประเทศ โดยการปรับกฎเกณฑ์ระเบียบที่ไม่ขัดต่อพระวินัยสิกขาบท อีกทั้งเอื้อประโยชน์ต่อการปกครองขององค์กรสงฆ์

ทำให้ระบบแบบราชการเกิดขึ้น การแบ่งสายการบังคับบัญชา มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ลดหลั่นกันไปตามลำดับจนถึงระดับเจ้าอาวาส

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2550, น. 26-27) อำนาจหน้าที่และองค์ประกอบของมหาเถรสมาคมข้างต้นจะเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (แก้ไขเพิ่มเติมปี พ.ศ. 2560) ก็ตามที่ แต่หลักการสำคัญยังคงเหมือนเดิม กล่าวคือ เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎระเบียบ เพื่อความผาสุกและเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา ซึ่งในประเด็นนี้ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามิ่งมงคลจารย์ได้กล่าวถึงแนวความคิดการบริหารวัดว่าต้องปฏิบัติให้ได้ตามหลักการ คือ

1. สะอาด หมายถึง การดูแลและการจัดการวัดที่ดีไม่สกปรกกรุงรัง จัดเสนาสนะเป็นสะอาด สว่าง และสงบ ระเบียบเรียบร้อย เป็นที่เกิดศรัทธาปสาทะแก่ผู้มาพบเห็นไม่สร้างความขุ่นข้องใจแก่ผู้มาเยือน
2. สว่าง หมายถึง การจัดวัดที่ดูโปร่งสบายตา ไม่รกทึบ หรือมีความสลับซับซ้อน เน้นความเรียบง่ายและประโยชน์ใช้สอยสูงสุด
3. สงบ หมายถึง วัดเป็นสถานที่ที่สงบจากอบายมุข ไม่มีเสียงอึกทักกรึกโครมรุ่มเย็นเป็นสุข ด้วยสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2551) กล่าวถึง ความหมายการปกครองคณะสงฆ์หรือการบริหารคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนาว่าเป็นการปกครองเพื่อการศึกษา การปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้น มิใช่เป็นจุดหมายในตัว แต่เป็นเพียงปัจจัย คือ สภาพเอื้อเพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษาหรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษาที่ต้องปกครองด้วยอำนาจ เมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิบัติที่เอียงไปในทางที่จะขัดแย้งกันด้วยเหตุนี้การปกครองแบบใช้อำนาจจึงก่อให้เกิดปัญหาเริ่มตั้งแต่เกิดความขัดแย้งในจิตใจเป็นต้นไปทำให้ยิ่งต้องเพิ่มการใช้อำนาจใช้อำนาจและจะเน้นการลงโทษมากยิ่งขึ้นตามลำดับไม่ใช่การปกครองแบบพยายามสร้างคนดี แต่เป็นการปกครองแบบพยายามกำจัดคนเลว

พระระพิน พุทธิสารโร (ด้วงลอย) (2554, น. 2) ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น พระเจ้าบรมวงศ์เธอผู้ใหญ่ที่ทรงคุณธรรม คือ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนส่งผลถึงการปฏิรูปการปกครององค์กรสงฆ์ พ.ศ. 2445 (ร.ศ. 121) ในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่ทรงโปรดให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ด้วยการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางทำให้เกิดองค์กรคณะสงฆ์กลายเป็นองค์กรของรัฐต่อมาได้พัฒนาจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ใหม่ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองของรัฐอย่างต่อเนื่องมาจนถึงการบริหารองค์กรสงฆ์ในปัจจุบันที่เรียกว่า “มหาเถรสมาคม”

มหาเถรสมาคม (2560) เป็นองค์กรบริหารกิจการพระพุทธศาสนาสูงสุดของประเทศไทย (เทียบได้กับคณะรัฐมนตรี-คณะรัฐบาลผู้บริหารประเทศ) คำว่า “มหาเถรสมาคม” ได้เริ่มต้นใช้เป็นครั้งแรก เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2445) และได้เปลี่ยนชื่อเรียกมหาเถรสมาคมเป็น “สังฆสภา” ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ภายหลังได้กลับมาเรียกองค์กรบริหารกิจการพระพุทธศาสนาสูงสุดของประเทศไทยว่า “มหาเถรสมาคม” อีกครั้งในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535) และพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (แก้ไขเพิ่มเติมปี พ.ศ. 2560) ในปัจจุบัน

การจัดตั้งมหาเถรสมาคมขึ้นตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติทั้ง 3 ฉบับดังกล่าว ข้างต้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป็นศูนย์กลางที่รวมพระสงฆ์ทุกกลุ่มให้มางานร่วมกัน กล่าวคือ ให้มีองค์กรมหาเถรสมาคมรับผิดชอบทำหน้าที่ทุกอย่างเพื่อเกื้อหนุนพระธรรมวินัยตามรูปแบบของการจัดองค์กรบริหารสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นการรวมพลังของพระสงฆ์ทุกกลุ่ม การกระจายอำนาจ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมตัดสินใจด้วยกัน และมุ่งเน้นประสิทธิภาพในการทำงานทุกขั้นตอน กฎหมายได้พยายามออกแบบให้มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรที่

1. มีความเข้มแข็งในการรักษาพระธรรมวินัย
2. มีความเข้มแข็งในการจัดการศึกษาพระธรรมวินัยแก่ชาวพุทธและบุคคลทั่วไป
3. มีความเข้มแข็งในการจัดการพุทธศาสนสถาน พุทธศาสนิกชน ทรัพยากรสังคม ตลอดจนทรัพยากรสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ
4. มีความเข้มแข็งในการสร้างและรักษาความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชาวพุทธและบุคคลทั่วไป

องค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม ตามพระราชบัญญัติทั้ง 3 ฉบับข้างต้น ดังกล่าวนี้นี้ ย่อมมีข้อแตกต่างกันและมีการปรับเปลี่ยนกันไปตามยุคสมัย กล่าวสำหรับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (แก้ไขเพิ่มเติมปี พ.ศ. 2560) กรรมการมหาเถรสมาคม ประกอบด้วย

1. สมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานกรรมการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่ง
2. สมเด็จพระราชาคณะทุกรูป เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง ปัจจุบันมีจำนวน 8 รูป
3. พระราชาคณะที่สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้ง มีจำนวนไม่เกิน 12 รูป รวมกรรมการมหาเถรสมาคม มีจำนวนทั้งสิ้น 21 รูป

กรรมการมหาเถรสมาคมตามข้อ 1 และ 2 ไม่มีการจำกัดวาระการดำรงตำแหน่งส่วนกรรมการตามข้อ 3 มีวาระการดำรงตำแหน่งตามที่สมเด็จพระสังฆราชทรงประกาศแต่งตั้ง

อำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (แก้ไขเพิ่มเติมปี พ.ศ. 2560) มาตรา 15 ตรี ได้ระบุไว้ดังนี้

1. ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยดีงาม
2. ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร
3. ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์

4. รักษาหลักการพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
5. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น

ในทางปฏิบัติ มหาเถรสมาคมจะบริหารงาน ออกนโยบาย และแผนปฏิบัติการประจำปี กำกับและสั่งการ การทำงานกิจการพระพุทธศาสนาผ่านช่องทางของหน่วยงานปกครองในระดับต่าง ๆ ของทางคณะสงฆ์ ดังนี้

1. คณะใหญ่
2. คณะสงฆ์ภาค
3. คณะสงฆ์จังหวัด
4. คณะสงฆ์อำเภอ
5. คณะสงฆ์ตำบล
6. คณะสงฆ์วัด

ตามอำนาจหน้าที่ที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (มาตรา 15 ตี และมาตรา 19) เพื่อให้การทำงานของมหาเถรสมาคมมีประสิทธิภาพ มหาเถรสมาคมจึงประกาศจัดตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้ทำงานในด้านต่าง ๆ ตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ของมหาเถรสมาคม พ.ศ. 2539 ภายใต้การกำกับดูแลของ มหาเถรสมาคม คณะกรรมการดังกล่าวนี้ประกอบด้วย พระภิกษุและฆราวาส คณะละไม่เกิน 15 ท่าน ดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี ปัจจุบันคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ของมหาเถรสมาคม ประกอบด้วย

1. คณะกรรมการฝ่ายปกครอง
2. คณะกรรมการฝ่ายศาสนศึกษา
3. คณะกรรมการฝ่ายการศึกษาสงเคราะห์
4. คณะกรรมการฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา
5. คณะกรรมการฝ่ายสาธารณูปการ
6. คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์

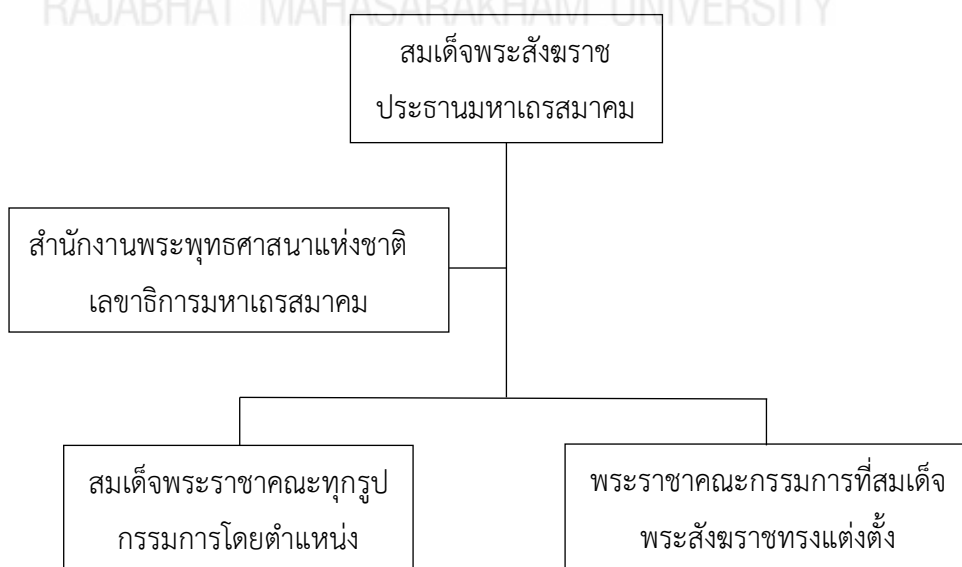
กล่าวโดยสรุป การบริหารกิจการคณะสงฆ์เกิดขึ้นภายหลังที่พระพุทธองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนา เกิดพระปัญจวัคคีย์และทรงบัญญัติพระวินัยหรือสิกขาบทเพื่อประโยชน์ของสงฆ์ในการอยู่ร่วมกันด้วยดี ในประเทศไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นเกิดการปฏิรูปการปกครององค์กรสงฆ์ พ.ศ. 2445 (ร.ศ. 121) ในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงโปรดให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ด้วยการรวมอำนาจ

เข้าสู่ศูนย์กลางต่อมาได้พัฒนาจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ใหม่ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองของรัฐอย่างต่อเนื่องมาจนถึงการบริหารองค์กรสงฆ์ในปัจจุบันที่เรียกว่า “มหาเถรสมาคม” ทำหน้าที่เทียบได้กับคณะรัฐมนตรี-คณะรัฐบาลผู้บริหารประเทศ โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานกรรมการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่งเพื่อบริหารงาน ออกนโยบาย และแผนปฏิบัติการประจำปีกำกับและสั่ง การทำงานกิจการพระพุทธศาสนาผ่านช่องทางของหน่วยงานปกครองในระดับต่าง ๆ ของทางคณะสงฆ์ คือ

1. คณะใหญ่
2. คณะสงฆ์ภาค
3. คณะสงฆ์จังหวัด
4. คณะสงฆ์อำเภอ
5. คณะสงฆ์ตำบล
6. คณะสงฆ์วัด

2.2.1 โครงสร้างการบริหารกิจการคณะสงฆ์

จากที่ได้กล่าวในหัวข้อที่ผ่านมาถึงองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ของกรรมการ มหาเถรสมาคม เริ่มต้นจากสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานกรรมการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่ง โดยมีสมเด็จพระราชาคณะทุกรูปเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง (ปัจจุบัน มีจำนวน 8 รูป) และพระราชาคณะที่สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้ง มีจำนวนไม่เกิน 12 รูป รวมกรรมการ มหาเถรสมาคม มีจำนวนทั้งสิ้น 21 รูป ขณะที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทำหน้าที่เป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคม ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 โครงสร้างการบริหารมหาเถรสมาคม

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ) (2550) โครงสร้างการบริหาร มหาเถรสมาคม ข้างต้นนั้น จัดได้ว่าเป็นองค์กรปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ประกอบด้วย

1. เขตปกครองคณะสงฆ์ ได้แก่ เขตปกครองสงฆ์ในภิกษุสงฆ์นั้น ๆ คือ หน (ม) เจ้าคณะใหญ่เป็นผู้บังคับบัญชาและคณะ (ธ) เจ้าคณะใหญ่เป็นผู้บังคับบัญชามีเลขานุการสนองงานการ เลขานุการ เจ้าคณะใหญ่ จัดเป็น “พระสังฆาธิการ”

2. การปกครองคณะสงฆ์ไทยปัจจุบันนี้มีการแบ่งเขตปกครองตามลำดับชั้น คือ ตั้งแต่เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส โดยแบ่งสายการปกครอง

3. ส่วนการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคเป็นไปตามความใน มาตรา 22 ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ที่กำหนดขึ้นตำแหน่งพระสังฆาธิการหรือผู้ปกครองคณะตามลำดับชั้น

ภาพที่ 2.2 การปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับชั้น

4. คณะกรรมการฝ่าย (ด้าน) ต่าง ๆ ของมหาเถรสมาคม คือ 1) ฝ่ายปกครอง 2) ฝ่ายศาสนศึกษา 3) ฝ่ายการศึกษาสงเคราะห์ 4) ฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) ฝ่ายสาธารณูปการ และ 6) ฝ่ายสาธารณสงเคราะห์

5. คณะกรรมการและคณะอนุกรรมการอื่น ๆ ได้แก่ คณะกรรมการการศึกษาของสงฆ์ คณะกรรมการอำนวยการพระธรรมทูต คณะกรรมการร่างกฏนิกกรรม คณะกรรมการจัดตั้งทุน สาธารณสงเคราะห์และศึกษาสงเคราะห์ คณะกรรมการควบคุมพระภิกษุสามเณรไปยังต่างประเทศ (ศ.ต.ภ.)

6. กองงาน ประกอบด้วย 1) กองบาลีสนามหลวง 2) กองธรรมสนามหลวง และ
3) กองงานพระธรรมทูต

2.2.2 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการปกครอง

2.2.2.1 ภารกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์

ในส่วนการทำงานที่มีคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ของมหาเถรสมาคม 6 ฝ่ายหรือ 6 ด้าน ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เรียกได้ว่า เป็นภารกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ที่จะต้องประพฤติปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (มาตรา 15 ตรี และมาตรา 19) มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1) ด้านการปกครอง

การปกครอง เป็นหน้าที่หรือบทบาทที่พระสงฆ์หรือพระสังฆาธิการจักต้องกระทำ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยขององค์กร ดังนี้

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ฐมจินตโต) (2539, น. 76) ได้กล่าวว่า การปกครอง คณะสงฆ์ก็ไม่จำเป็นต้องเลียนแบบระบบราชการที่ชักช้าไม่ทันการและคณะสงฆ์อาจจะคิดระบบ การปกครองให้มุ่งพัฒนาให้วัดแต่ละวัดให้เข้มแข็งเป็นที่พึ่งของชุมชนอย่างแท้จริง จากนั้นวัดทั้งหลาย ก็ต้องสร้างเครือข่ายโยงใยร่วมกันทำงานทั่วประเทศ ทั้งพยายามลดขั้นตอนสายบังคับบัญชาที่ซ้ำซ้อน ไม่ทันการณ์ โดยปรับปรุงระบบพระสังฆาธิการหรือทำเอเนจเนียร์ริง์ให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ การปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันถือว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราช เป็นประธานมีการบังคับบัญชากันลงไปตามลำดับชั้น นับตั้งแต่ระดับมหาเถรสมาคมลงไปจนถึง เจ้าอาวาสอันเป็นการปกครองบังคับบัญชาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2539, น. 55-56) ได้กล่าวถึง ความหมาย การปกครองตามทัศนะของพระพุทธศาสนาว่าการปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนาเป็น การปกครองเพื่อการศึกษา การปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้นมีใช้จุดหมาย ในตัวแต่เป็นเพียงปัจจัย คือ สภาพเอื้อเพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษาหรือ เพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษา จึงถือคติได้ว่าการปกครองที่มีขึ้นเป็นของการศึกษาและเพื่อการศึกษา ทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษาก็ต้องปกครองด้วยอำนาจ เมื่อปกครองด้านอำนาจก็เกิดความรู้สึก ในเชิงปฏิบัติที่เอียงไปในทางที่จะขัดแย้งกันด้วยเหตุนี้การปกครองแบบใช้อำนาจจึงก่อให้เกิดปัญหา เริ่มตั้งแต่ความขัดแย้งในจิตใจเป็นต้นไปทำให้ยิ่งต้องเพิ่มการใช้อำนาจให้อำนาจและจะเน้นการลงโทษ มากยิ่งขึ้นตามลำดับ ไม่ใช่การปกครองแบบพยายามสร้างคนดีแต่เป็นการปกครองแบบพยายามกำจัด คนเลวนั่นเอง

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ) (2540, น. 87) ได้กล่าวว่า การควบคุม และส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม หมายถึง งานในหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการปกครองดูแลพระภิกษุสามเณรในเขตการปกครองของตนให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ทั้งนี้ คำว่า “การปกครอง” แปลว่า การควบคุมดูแลรักษาควบคุมให้ท่านอยู่ในที่ที่ท่านควรจะอยู่

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) งานการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามเป็นงานเกี่ยวกับการปกครองพระภิกษุ สามเณร ตลอดจนคฤหัสถ์ที่อยู่ภายในวัดให้ประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องเรียบร้อยดีงาม

บทบาทของพระสังฆาธิการในด้านการปกครองนั้น ยังได้มีการตั้งความคาดหวังถึงการแสดงบทบาทที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการไว้ว่า

1. รัฐและมหาเถรสมาคมควรร่วมกันกำหนดนโยบายให้พุทธศาสนิกชนไปวัดในวันอาทิตย์เพื่อปลูกฝังให้คนไทยใกล้ชิดศาสนธรรมและสามารถนำหลักศาสนธรรมปรับใช้ในวิถีชีวิตตนได้
2. สถาบันผลิตพระสังฆาธิการควรกำหนดนโยบายแผนและมาตรการในการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ให้เป็นผู้มีความพร้อมในด้านการบริหารวัดเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นแหล่งฟื้นฟูและพัฒนาจิตใจและพัฒนาตนให้ถึงพร้อมในการปฏิบัติภารกิจทั้ง 6 ด้านของคณะสงฆ์ รวมทั้งเป็นกลยุธมิตรของศาสนิกชนสามารถปลูกฝังและฝึกอบรมให้เยาวชนมีสัมมาทิฐิในการดำรงชีวิต
3. วัดควรปรับเปลี่ยนบทบาทให้ทันกับสังคมในเชิงรุก คือ จัดโครงการและกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมและมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยดึงศาสนิกชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดและพระเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสังคมและชุมชน มีภาครัฐสนับสนุนงบประมาณ
4. มหาเถรสมาคมควรมีมาตรการให้ยุติพุทธพาณิชย์อันเป็นการลดความศรัทธาของศาสนิกชน
5. พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านศีลธรรมและจรรยาเพื่อปลูกศรัทธาให้เกิดขึ้นกับประชาชนในท้องถิ่น
6. ฝ่ายปกครองคณะสงฆ์ทุกระดับควรให้ความสำคัญแก่วัดและพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและพัฒนาเยาวชนและศาสนิกชนในแต่ละบทบาทหน้าที่ตามภารกิจคณะสงฆ์ เช่น สนับสนุนด้านงบประมาณ ความก้าวหน้าด้านสมณศักดิ์การพัฒนา ศักยภาพและเชิดชูยกย่องให้เป็นที่ประจักษ์แก่หมู่คณะสงฆ์

พระธรรมวรานายก (โสภาส นิรุตติเมธี) (2546, น. 59) ได้กล่าวถึง การปกครอง คณะสงฆ์ว่า ผู้ปกครองคณะสงฆ์ทุกชั้นต้องมีจิตสำนึกรับผิดชอบ ควบคุม สอดส่อง ดูแล และส่งเสริม โดยถือหลักเป้าหมาย 5 ข้อ คือ

1. เพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพ
2. เพื่อรับทราบปัญหาข้อขัดแย้ง
3. เพื่อขอร้องให้ช่วยกันทำงานตามอำนาจหน้าที่
4. เพื่อติดตามมาชี้แจงเพิ่มเติมและดูงานตามที่สั่ง
5. เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะและนำไปแก้ไขปรับปรุงกิจการคณะสงฆ์ให้ดีขึ้น

โดยยึดหลักว่า พระภิกษุเป็นฐานรองรับวัด วัดเป็นฐานรองรับพระสงฆ์ พระสงฆ์เป็นฐานรองรับพระพุทธศาสนา

พระพุทธรญาณ (ทองย้อย กิตติทินโน) (2548, น. 76-77) ได้กล่าวว่า งานปกครองเป็นงานลึกซึ้ง กว้างขวาง ยิ่งใหญ่ ละเอียดย่อน ยิ่งกว่างานทั้งหลาย และเป็นงานที่ทำไม่เสร็จ ต้องคอยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมแก่สภาพการณ์ปัจจุบันอยู่ตลอดเวลาถ้างานปกครองดำเนินไปอย่างใดงานอื่น ๆ ก็จะดำเนินไปอย่างนั้นถ้างานปกครองดำเนินไปไม่ได้ งานบริหารลักษณะอื่น ๆ ก็ดำเนินไปไม่ได้เช่นกัน

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล) (2548, น. 130) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมู่คณะ คือ การปกครองดูแล ตลอดทั้งแนะนำสั่งสอนอบรมพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่ หรือพำนักอยู่ในวัดให้ประพฤติอยู่ในพระธรรมวินัยตามกฎหมายของบ้านเมือง กฎข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง และการประกาศของมหาเถรสมาคม

ราชบัณฑิตยสถาน (2556, น. 693) หมายถึง ดูแล คุ้มครอง ระวังรักษา และบริหาร โดยการจัดโครงสร้างปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 การปกครองคณะสงฆ์เป็นการปกครองตามพระธรรมวินัย คือ การปกครองคณะสงฆ์จะยึดพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญการปกครอง โดยใช้อำนาจรัฐและจารีต เป็นหลักอุดหนุนการปกครองสงฆ์ หากมีความไม่เรียบร้อยเกิดขึ้นในคณะสงฆ์ต้องอาศัยอำนาจรัฐมาช่วยจัดการแก้ไขความไม่เรียบร้อยในรัฐสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงถวายอำนาจรัฐช่วยคณะสงฆ์จัดระบบการปกครอง ทรงตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ต่อมาในรัฐสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลได้ยกเลิกพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 และได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 จัดระบบการปกครองใหม่ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองราชอาณาจักรต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 เพื่อจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ในรูปแบบใหม่ จึงได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ได้ตราพระราชบัญญัติ

คณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ใช้เป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์และเป็นหลักจัดระเบียบ การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปโญ), 2540, น. 1) ทั้งนี้ยังมีนักวิชาการ ได้ให้ความหมายการปกครองคณะสงฆ์

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการปกครองเป็นการดำเนินการของเจ้าคณะผู้ปกครอง มีเจ้าอาวาส เป็นต้น ที่ดำเนินการสอดส่องดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในวัด โดยจะต้องคำนึงถึง พระธรรมวินัย กฎ ระเบียบ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายบ้านเมืองพร้อมทั้งตระหนักถึงแนวทาง ความเจริญมั่นคงของวัด โดยพัฒนาวัดให้มีศักยภาพที่เอื้อประโยชน์ต่อประชาชน ชุมชน และสังคม ให้เกิดการมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในวัดและบุคลากรภายนอกวัดเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาวัด ให้เจริญมั่นคงควบคู่ไปกับชุมชนส่วนรวมตามเป้าหมายของ “บวร” คือ บ้าน วัด และโรงเรียน

2.2.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์

จากการศึกษาเอกสารปรากฏว่า มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อ การบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ไว้ดังนี้

2.2.3.1 การวางแผน

ความหมายของการวางแผน

หน่วยงานทุกระดับทั้งภาครัฐและเอกชนจำเป็นต้องมีปัจจัยที่มีความสำคัญ ที่จะทำให้การดำเนินงานของหน่วยงานประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายสามารถดำเนินงานได้สอดคล้องกับ กระบวนการทำงาน รวมทั้งทราบรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับกระบวนการ ระยะเวลาของการทำงาน นั้น ๆ หากเกิดข้อผิดพลาดจะสามารถทราบได้ทันทีที่เกิดจากสาเหตุอะไรและสามารถทำการแก้ไข ได้ทันท่วงทีที่เกิดการผิดพลาดในกระบวนการทำงานไม่ก่อให้เกิดการเสียเวลา รวมทั้งสามารถตรวจสอบ การทำงาน และกำหนดแนวทางการทำงานในอนาคตได้เพื่อความสำเร็จของหน่วยงาน ปัจจัยดังกล่าว เรียกว่า “การวางแผน (Planning)” มาจากคำในภาษาละตินว่า “Planum” ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมาย ของการวางแผน ไว้ดังนี้

เสนาะ ตีเยาว์ (2551, น. 38) กล่าวว่า กระบวนการในการกำหนดวัตถุประสงค์ และวิธีการว่าจะทำอย่างไรให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น หากจะกล่าวในแง่ของสถานการณ์ การวางแผน เป็นกระบวนการในการเผชิญกับความไม่แน่นอน โดยการกำหนดการกระทำล่วงหน้าเพื่อให้ได้ผลตาม ที่กำหนดไว้ การวางแผนจะเกี่ยวข้องกัน 2 อย่าง คือ จุดหมายปลายทางกับวิธีการจุดหมายปลายทาง ก็คือจะทำอะไร วิธีการก็คือจะทำอย่างไร ธงชัย สันติวงษ์ (2540, น. 138) ได้ให้ความหมายว่า การวางแผน หมายถึง 1) ความหมายในแง่ของงานที่ต้องปฏิบัติของผู้บริหารแต่ละคน คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ การตั้งใจและสื่อความ การวัดผล และการพัฒนาบุคคล 2) ความหมายที่มีขอบเขตกว้างกว่าที่คลุมถึง การบริหารทั้งหมด คือ กระบวนการบริหารที่ต่อเนื่อง ครอบคลุมถึงทุกกิจกรรมของงานและมุ่งสู่นาคต

Jubran Saleh (2008, p. 82) กล่าวว่า การวางแผน หมายถึง ความพยายามในการวิเคราะห์แนวทางต่าง ๆ หรือเรื่องต่าง ๆ ก่อนการดำเนินงานใดงานหนึ่งแล้วจึงตัดสินใจเลือกแนวทางที่ดีที่สุดที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายตามศักยภาพและสถานการณ์เฉพาะความสามารถที่นี้หมายรวมถึงการใช้แรงงานของมนุษย์หรือสิ่งต่าง ๆ ที่ใช้ในการทำงาน โดยอาศัยการวางแผนจึงสามารถกำหนดแนวทางและแผนในการปฏิบัติงาน เช่น แผนประจำปี แผนระยะสองปี เป็นต้น

สรุปได้ว่า การวางแผน หมายถึง การจัดวางแผนในการบริหารงาน การจัดวางโครงการ การจัดวางแผนงาน และการจัดวางกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นมาไว้ล่วงหน้า

2.2.3.2 การจัดองค์การ

ความหมายของการจัดองค์การ ได้มีผู้ให้คำนิยาม คำว่า “การจัดองค์การ” ไว้หลายท่าน ดังนี้

ธงชัย สันติวงษ์ (2537, น. 63) กล่าวว่า การจัดองค์การ คือ การจัดระเบียบกิจกรรมให้เป็นกลุ่มก้อนเข้ารูปและการมอบหมายงานให้คนปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของงานที่ตั้งไว้ การจัดองค์การจะเป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับการจัดระเบียบความรับผิดชอบต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้ทุกคนต่างฝ่ายต่างทราบว่า ใครต้องทำอะไร และใครหรือกิจกรรมใดต้องสัมพันธ์กับฝ่ายอื่น ๆ อย่างไรบ้าง

สมคิด บางโม (2538, น. 94) กล่าวว่า การจัดองค์การ หมายถึง การจัดแบ่งองค์การออกเป็นหน่วยงานย่อย ๆ ให้ครอบคลุมภารกิจและหน้าที่ขององค์การ พร้อมกำหนดอำนาจหน้าที่และความสัมพันธ์กับองค์กรย่อยอื่น ๆ ไว้ด้วย ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกในการบริหารให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ

Flippo (1970, p. 129) กล่าวว่า การจัดองค์การ หมายถึง การจัดความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ คือ ตัวบุคคลและหน้าที่การทำงานเพื่อรวมกันเข้าเป็นหน่วยงานที่มีประสิทธิภาพสามารถทำงานบรรลุเป้าหมายได้

สรุปได้ว่า การจัดองค์การ หมายถึง การแบ่งงาน การกำหนดส่วนงาน โครงสร้างขององค์การ การกำหนดตำแหน่งงานต่าง ๆ พร้อมกับอำนาจหน้าที่

2.2.3.3 การจัดบุคคลเข้าทำงาน หมายถึง การจัดการเกี่ยวกับตัวบุคคลในองค์กรนับตั้งแต่การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การคัดเลือก การบรรจุแต่งตั้งบุคคล การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง เงินเดือน การโยกย้าย การพัฒนาบุคคลในองค์กรเรื่อยไปจนกระทั่งการให้บุคคลพ้นจากตำแหน่ง

2.2.3.4 การสั่งการ หมายถึง การจัดการเกี่ยวกับตัวบุคคลในองค์กร นับตั้งแต่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การคัดเลือก การบรรจุแต่งตั้งบุคคล การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง เงินเดือน การโยกย้าย การพัฒนาบุคคลในองค์กรเรื่อยไปจนกระทั่งการให้บุคคลพ้นจากตำแหน่ง

2.2.3.5 การประสานงาน หมายถึง การทำหน้าที่ในการประสานกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ มีการแบ่งแยกออกไปเป็นส่วนงานย่อย ๆ เพื่อให้ทุกภาคส่วนสามารถทำงานประสานสอดคล้องกัน และมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

2.2.3.6 การรายงานผลการปฏิบัติงาน หมายถึง การทำหน้าที่ในการรับฟังรายงานผลการปฏิบัติงานของบุคคลและหน่วยงานที่เป็นผู้ใต้บังคับบัญชาได้รายงานมาการรายงานถือเป็นมาตรการในการตรวจสอบและควบคุมงานด้วย

2.2.3.7 การงบประมาณ หมายถึง หน้าที่ที่เกี่ยวกับการจัดทำงบประมาณ การจัดทำบัญชีการใช้จ่ายเงินและการตรวจสอบควบคุมด้านการเงิน การบัญชีของหน่วยงานนั่นเอง

2.2.4 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษา

การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาของบรรพชิต และคฤหัสถ์ เป็นกิจการของคณะสงฆ์ประการหนึ่งที่สำคัญยิ่งในอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม มีความตอนหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา” ของคณะสงฆ์ (ม.15 ตรี) และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง มหาเถรสมาคมได้กำหนดวิธีดำเนินการควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาให้ดำเนินไปด้วยดี” (วิรัช ธีรพันธุ์เมธี และทองใบ อีรณันท์ทางกูร, 2546, น. 34, 205) และยังมีนักวิชาการได้ให้ความหมายการศาสนศึกษาไว้หลายท่าน ดังนี้

พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2530, น. 51-52) ได้ให้ความหมายและความสัมพันธ์ของคำว่า “พุทธศึกษา” และ “จริยศึกษา” ไว้ดังนี้ ตามความหมายของพระพุทธศาสนาที่แท้จริงแล้ว พุทธศึกษาจะไม่แยกจากจริยศึกษา เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว พระองค์มีจริยะมาพร้อมเสร็จทรงสมบูรณด้วยพุทธคุณทั้งสอง คือ ปัญญาที่แท้มากับคุณธรรม มีกรุณา เป็นต้น และเป็นพื้นฐานของการแสดงออกที่ถูกต้องอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นจริยธรรมในตัวของมันเองเพราะฉะนั้นในแง่ของพุทธศาสนาจึงถือว่าตัวหลักเป็นตัวของการศึกษา การศึกษานั้นเป็นทั้งตัวการพัฒนาและเป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนา คือ เป็นการพัฒนาตัวบุคคลขึ้น โดยพัฒนาตัวคนทั้งคนหรือชีวิตทั้งชีวิตตัวคนพัฒนานั้น คือ การศึกษาเมื่อผู้เรียนมีการศึกษาอย่างนี้แล้วก็เอาคุณสมบัติที่ตัวมีซึ่งเกิดจากการศึกษาไปเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตและสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ การศึกษาก็เลยเป็นเครื่องมือของการพัฒนา การพัฒนามนุษย์หรือการพัฒนาชีวิตจะเป็นไปได้ด้วยดีต้องอิงอาศัยความเชื่อ ความมั่นใจและความรู้ความเข้าใจที่เป็นพื้นฐานสำคัญ 2 ประการ คือ

1. ความเชื่อและความมั่นใจในธรรมชาติของมนุษย์ว่าเป็นสัตว์ที่ฝึกฝนพัฒนาได้ และมีวิสัยแห่งการพัฒนาได้อย่างสูงสุด การพัฒนาคนนั้นมีลักษณะเด่นอันหนึ่ง คือ การดึงศักยภาพที่มีอยู่ในตัวมนุษย์แต่ละคนออกมาพัฒนาให้งอกงามอย่างเต็มที่และใช้ให้ได้ผลดีที่สุด

2. การทำให้บุคคลแต่ละคนรู้จักตัวเองและความพร้อมความสามารถในการที่จะตอบรับสิ่งภายนอก

พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต) (2531, น. 27-32) ได้แสดงทัศนะไว้ว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมในปัจจุบันยังไม่เพียงพอที่จะเตรียมบุคคลในพระศาสนาให้มีความพร้อมที่จะรักษาพระศาสนาไว้ได้ หลักสูตรที่มีอยู่ก็มีขอบเขตคับแคบและจำกัดอย่างเดียว เพราะฉะนั้นจะต้องมีการปรับปรุงคุณภาพ ปรับปรุงเนื้อหา ปรับปรุงหลักสูตรให้ทันต่อสภาพการณ์ เพื่อให้พระสงฆ์มีความรู้เท่าทันต่อสภาพปัจจุบันและสามารถที่จะนำความรู้ทางพระศาสนามาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่ให้คนในสมัยปัจจุบันนี้เข้าใจ มองเห็นคุณค่าและใช้ให้เป็นประโยชน์ได้และในแง่ขอบเขตของการศึกษา นอกจากปรับปรุงเนื้อหาของวิชาแล้วจะต้องขยายขอบเขตวิชาให้กว้างออกไปอีก เพราะด้านการศึกษาศาสนานั้นจะศึกษาเฉพาะตัวศาสนาเพียงอย่างเดียวไม่ได้ จำเป็นต้องอาศัยหลักวิชาการอื่น ๆ เช่น อักษรศาสตร์ วิทยาศาสตร์และประวัติศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งจะเพื่อบุรพภาคของผู้ที่จะศึกษาธรรมชั้นสูง ต่อไป

กรมการศาสนา (2539, น. 1) ได้ให้ความหมาย การศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรมบาลี และแผนกสามัญศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมพระภิกษุสงฆ์สามเณรให้ศึกษาพระปริยัติธรรมทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัย

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2539, น. 77) ได้ให้ความหมายการศาสนศึกษาไว้ว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันสมควรแก่สมณะ การศาสนศึกษาของสงฆ์แต่เดิมนั้นเริ่มต้นมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลและบุคคลที่เข้ามาสู่สังฆมณฑลในครั้งพุทธกาลตามประวัติส่วนมากมักจะได้รับการศึกษาทั้งคฤหาโลกและคฤหาธรรมมาเป็นอย่างดีตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้น เป็นต้นว่า เรียนจบไตรเพทมาก่อนการศึกษาของสงฆ์ในสมัยพุทธองค์ ยังทรงพระชนม์อยู่มี 2 ประการคือ

1. คันถะธูระ คือ ธูระฝ่ายคัมภีร์ กิจด้านการเรียน
2. วิปัสสนาธูระ คือ ธูระฝ่ายเจริญวิปัสสนา กิจด้านการบำเพ็ญภาวนาหรือเจริญพระกรรมฐาน ซึ่งรวมทั้งสมณะด้วยเรียกรวมเข้าในวิปัสสนาโดยฐานเป็นส่วนคลุม

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโญ) (2540, น. 41) ได้กล่าวเกี่ยวกับการจัดการศาสนศึกษาไว้ว่า คณะสงฆ์ยังมีได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้โดยชัดเจนแต่โดยหลักสูตรและเนื้อหาวิชาแล้วคงอนุมานได้ว่ามีวัตถุประสงค์ 9 ประการ คือ

1. เพื่อพระสงฆ์รักษาตนและหมู่คณะ
2. เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
3. เพื่อใช้พัฒนาชาติบ้านเมืองด้วยคุณธรรมของพระศาสนา
4. เพื่อใช้ในกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนา
5. เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา

6. เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนา
7. เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา
8. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม
9. เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม

พระครูวินัยธรประจักษ์ จกถมโม (2545, น. 75-76) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า พระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการศึกษาดูตลอดชีวิต (Lifelong Education) ของมนุษย์และเป็นกระบวนการศึกษาดูตลอดชีวิต (Lifelong Learning) อันประกอบด้วย การดำเนินการตลอดชีวิตของมนุษย์ การจัดที่มีการวางแผนทำให้ได้รับความรู้ ทักษะ และเจตคติ อันจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิตซึ่งเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาจนในที่สุดทำให้บุคคลได้พัฒนาตนเอง อย่างเต็มศักยภาพเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจของผู้เรียนที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองใช้แหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท ทั้งแบบในระบบ (Formal) นอกบบ (Non formal) และไม่เป็นทางการหรือตามอัธยาศัย (Informal) อย่างแท้จริงและสมบูรณ์ของการศึกษา

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ) (2548, น. 25) ได้ให้ความหมาย การศาสนา ศึกษาไว้ว่า การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนาของบรรพชิตและคฤหัสถ์หรือการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติสัทธรรม ซึ่งเป็นหนึ่งในสัทธรรม 3 ของบรรพชิตและคฤหัสถ์แต่ในปัจจุบันพระปริยัติสัทธรรมนั้น เรียกสั้น ๆ ว่า “พระปริยัติธรรม” แต่เดิมนั้นองค์พระมหากษัตริย์ทรงดำเนินการจนเรียก การสอบว่า “สอบในสนามหลวง” โดยอาราธนาพระมหาเถระ พระเถระเป็นแม่กองและกรรมการสอบ ปัจจุบันนี้ แม่คณะสงฆ์จะรับมาดำเนินการเองแต่ก็ยังคงอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ระเบียบการจัดศาสนา ศึกษายังคงเป็นไปตามจารีตที่เคยถือปฏิบัติสืบมาเพราะยังมีระเบียบมหาเถรสมาคมกำหนดวิธีดำเนินการศาสนาศึกษา การแต่งตั้งแม่กองบาลีสสนามหลวงและแม่กองธรรมสนามหลวงคงเป็นไปตามจารีตเดิม โดยหลักการแบ่งการศึกษาพระปริยัติธรรมออกเป็น 2 แผนก คือ แผนกบาลี 1 แผนกธรรม 1 แผนกบาลี เรียนบาลีไวยากรณ์แล้วเรียนแปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทยและแปลภาษาไทยเป็นภาษาบาลี ชั้นเรียน แผนกบาลี ใช้นักธรรมเป็นองค์จำกัดลิตธิ แบ่งเป็น 9 ชั้น คือ ชั้นบาลีไวยากรณ์ ชั้นประโยค 1-2 ชั้น ประโยค ป.ธ.3, 4, 5, 6, 7, 8 และ 9 ผู้สอบได้ประโยค ป.ธ.3 ได้รับการแต่งตั้งเป็นเปรียญ คือ ทรงตั้ง เป็น “พระมหา” “สามเณรเปรียญ” ชั้นประโยค 1-2 ได้รับวุฒิบัตรชั้นประโยค ป.ธ.3-8 ได้รับประกาศนียบัตร และพัดยศ ชั้นประโยค ป.ธ.9 ได้รับปริญญาบัตรและพัดยศเป็นปริญญาตรีทางศาสนาและถ้าสามารถ สอบชั้นประโยค ป.ธ.9 ได้ในขณะที่เป็นสามเณร ทรงพระกรุณาโปรดให้การอุปสมบทสามเณรรูปนั้น อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ เรียกว่า “บวชนาคหลวง” ผู้สอบได้เปรียญธรรม 9 ประโยค อยู่ในสมณเพศ ได้รับนิยัตินักเทศก์กับพระราชกฤษฎีกาชั้นสามัญผู้มีวิทย์ฐานะชั้นประโยค ป.ธ.3 หรือเท่ากับพระคณาจารย์เอก แผนกธรรมเรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาที่นักปราชญ์แปลจากภาษาบาลีเป็นภาษาไทยแล้ว และเรียบเรียงสำนวนให้เหมาะสม มีอยู่ 2 ประเภท คือ สำหรับพระภิกษุสามเณร เรียกว่า “นักธรรม”

สำหรับคฤหัสถ์เรียกว่า “ธรรมศึกษา” โดยชั้นจัดเป็น 3 คือ ชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก เฉพาะนักธรรมจัดเป็น วิทยฐานะของพระภิกษุสามเณรในระดับหนึ่งแต่ละชั้นมีประกาศนียบัตรเป็นสำคัญ

พระมหาสมทรง สิริธโร และคณะ (2548, น. 23) ได้กล่าวว่า บทบาทที่วัดและพระสงฆ์ จะทำได้ คือ การศึกษา การเผยแผ่ และการสงเคราะห์ ซึ่งในส่วนของศึกษานั้นเป็นการให้บริการ ด้านการศึกษาแก่พระสงฆ์ คือ การมีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นับเป็นทางหนึ่งในการสร้าง อุบาสก อุบาสิกา ให้ได้พุทธศาสนิกชนที่มีคุณภาพและเป็นกำลังของศาสนา อีกประการหนึ่ง ก็คือ การไปสอนวิชาศีลธรรมตามโรงเรียนต่าง ๆ เป็นการอนุเคราะห์สังคมด้วยธรรมทาน การที่ให้พระสงฆ์ ได้เข้าไปมีบทบาทในการศึกษาของชาติดังกล่าวนี้อาจจะทำให้เยาวชนและสังคมเห็นความสำคัญของวัด และพระสงฆ์

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการปกครอง เป็นการจัดการศึกษาให้กับภิกษุ สามเณร สนับสนุนส่งเสริมพระภิกษุสามเณรให้มีโอกาสศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาต่าง ๆ ทุก ๆ วิธี ซึ่งมีตั้งแต่ ประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษา โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยเพื่อเป็นองค์ความรู้ รักษาตนและหมู่คณะ พัฒนาตนเองให้มีความรู้และใช้ความรู้อบรมสั่งสอนแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ เพื่อเป็นการสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนาสืบไป

2.2.5 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษา เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือ หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือการศึกษาอื่น นอกการศาสนศึกษาหรือสถาบันการศึกษา หรือผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), 2540, น. 101) เป็นการสงเคราะห์ ประชาชนให้ได้รับการศึกษาโดยอาศัยศาลาหรือเสนาสนะใด ๆ ของวัดเป็นโรงเรียนหรือพระสงฆ์ วัดและคณะสงฆ์ให้การสนับสนุนแก่สังคมเป็นการศึกษาที่นอกเหนือจากการศึกษาภาคปริยัติธรรม พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายและแนะนำการจัดการเกี่ยวกับเรื่องการศึกษา สงเคราะห์ไว้ว่าการศึกษาสงเคราะห์เป็นการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งทางโลก และทางธรรม นอกเหนือจากการสงเคราะห์ในวัดหรือสถานที่ศึกษาต่าง ๆ การตั้งศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ การตั้งเด็กและเยาวชนมาศึกษาธรรม การเปิดสอนธรรมศึกษาให้แก่เด็กและนักเรียน การจัดพระสงฆ์ ให้เข้าอบรมในสถานที่ศึกษา การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน และการมอบทุนการศึกษาสงเคราะห์ การตั้งทุนมูลนิธิเพื่อการศึกษาเหล่านั้น จัดเป็นการศึกษาสงเคราะห์ (พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2546, น. 76) ทั้งนี้ยังมีนักวิชาการได้ให้ความหมายการศึกษาสงเคราะห์ไว้หลายท่าน ดังนี้

กรมการศาสนา (2522, น. 5-6) ได้กล่าวว่า การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด การมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษา เป็นต้น

พระราชสีมาภรณ์ (โอภาส นิรุติเมธี) (2539, น. 130) ได้กล่าวว่า การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล การช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษาหรือสถาบันการศึกษาอื่นนอกจากการศาสนศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษา หรือกระบวนการสงเคราะห์ปวงชน ทั้งก่อนวัยเรียนในวัยเรียนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนอย่างต่อเนื่องในเรื่องต่างๆ ตามสมควร

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ) (2540, น. 48-49) ได้กล่าวว่า การศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ดำเนินการในลักษณะนี้ เป็นการจัดการศึกษาซึ่งแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระภิกษุในพระศาสนาได้จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนของชาติและพระภิกษุสามเณรส่วนหนึ่งเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใกล้วัดและได้ศึกษาหลักธรรมทางศาสนา
2. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระสงฆ์ให้การศึกษอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนเป็นโอกาสให้พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศาสนศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติด้วยหลักธรรมของพระศาสนา
3. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมปมนิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็ก ทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและพระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติตั้งแต่วัยเด็ก
4. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แผนกสามัญศึกษา และมีการศึกษาวิชาพระปริยัติธรรม หมวดภาษาบาลี หมวดพระธรรมวินัย และศาสนปฏิบัติอีกส่วนหนึ่ง โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีการจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2537 และอยู่ในสังกัดกรมการศาสนา ขณะนี้มีวัดต่าง ๆ จำนวนมาก จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาแต่ยังมิได้จัดเป็นการศาสนศึกษาหรือการศึกษาสงเคราะห์แต่โดยรูปการนั้นน่าจะจัดเป็น “การศึกษาสงเคราะห์” มากกว่าเพราะเป็นการศึกษาเพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรให้มีการศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญศึกษา ทั้งผู้เรียนและผู้สอนก็เน้นหนักทางวิชาสามัญศึกษา

บุญศรี พานะจิตต์ (2545, น. 20) ได้กล่าวว่า การศึกษาสงเคราะห์ เป็นบทบาทและภารกิจของภิกษุสงฆ์ที่สำคัญประการหนึ่ง กล่าวคือ เป็นการสงเคราะห์ประชาชนด้านการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถที่จะดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลและการช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษาหรือสถาบันการศึกษาอื่นนอกจากการศาสนศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
2. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา
3. โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์
4. โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
5. โรงเรียนอบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

พระครูปลัดอาทิตย์ อตถเวที (2546, น. 80) ได้กล่าวว่า การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล อุดหนุน จุนเจือ การศึกษาอื่นหรือสถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน

ไพบูลย์ เสียงก้อง (2547, น. 193) ได้กล่าวว่า การศึกษาสงเคราะห์นั้นเป็นการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนทั่วไป ซึ่งปัจจุบันดำเนินการ ดังนี้

1. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเผยแผ่พระพุทธศาสนาผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในโรงเรียนสามัญ แบ่งเป็นระดับชั้น คือ ชั้นเตรียมรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 1-3 ชั้นต้น รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4-6 ชั้นกลาง รับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และชั้นสูง รับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ส่วนหลักสูตรการสอน จะมี 2 ประเภท คือ วิชาบังคับ ได้แก่ ประวัติพระพุทธศาสนา วิชาธรรม และศาสนพิธี และประเภทที่ 2 คือ วิชาเลือก โดยแต่ละโรงเรียนจะเลือกวิชาตามความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ความพร้อมของโรงเรียน ความต้องการของท้องถิ่น และความเหมาะสมของเวลา งบประมาณดำเนินการโดยกรมศาสนา และเงินอุดหนุนจากโรงเรียนที่ตั้งศูนย์
2. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัด เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามให้แก่เด็ก ตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ส่งเสริมให้พระภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นและเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน โดยรับเด็กวัย 3-4 ขวบ งบประมาณดำเนินการโดยกรมศาสนา และเงินอุดหนุนจากโรงเรียนที่ตั้งศูนย์
3. โรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์ที่วัดสนับสนุน เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน โดยวัดจัดตั้งขึ้นและให้การสนับสนุน

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาแก่ประชาชนทั่วไป เพื่อช่วยเหลือแก่เด็กผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาให้มีโอกาสรับการศึกษาตามกำลังสติปัญญา

พร้อมทั้งให้การอบรมสั่งสอนด้วยความรัก เมตตา เอาใจใส่ ชัดเกล้าเขาเหล่านั้น ทั้งทางกาย วาจา ใจ เพื่อสร้างให้เป็นบุคลาการที่มีคุณภาพสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.2.6 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแพร่หลายออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสในพระรัตนตรัยน้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดการศึกษาและการพัฒนาตนเองไปในทางที่ถูกต้องและเหมาะสมเป็นหน้าที่ของพุทธบริษัท ทุกฝ่ายที่จะต้องดำเนินการร่วมกันให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ที่มีหน้าที่ในการศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอน จะต้องตระหนักในภาระหน้าที่เหล่านี้อย่างแท้จริง (พระยุพธนา รมณีย์ธมโม (แก้วกันหา), 2548, น. 115) ทั้งนี้ยังมีนักวิชาการได้ให้ความหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้หลายท่าน ดังนี้

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญฺญ) (2540, น. 148-155) ได้กล่าวว่า บทบาทหน้าที่หรือบทบาทที่วัดต่าง ๆ เจ้าคณะตำบล คณะสงฆ์อำเภอ และคณะสงฆ์จังหวัด เกี่ยวกับการเผยแผ่ไว้ดังนี้

1. หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอน หรือข้อแนะนำที่เป็นประโยชน์
2. แนะนำ สั่งสอน อบรม ประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ
3. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ได้ยินได้ฟังเกี่ยวกับพระศาสนา

โดยถูกต้อง

กรมการศาสนา (2542, น. 9) ได้กล่าวว่า การประกาศพระพุทธศาสนาให้แก่ศาสนทายาท และประชาชนได้รับทราบในทุกวิถี ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถา ในโอกาส และสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัดและนอกวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรมหรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา การดำเนินการใด ๆ ของภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัด และนอกวัดเชื่อว่าเป็นภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น

บุญศรี พานะจิตต์ (2545, น. 21) ได้กล่าวว่า การประกาศธรรมเป็นบทบาทที่สำคัญของสถาบันสงฆ์ การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาของพระสงฆ์ งานเผยแผ่พระสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบัน มีดังนี้

1. งานพระธรรมทูต ดำเนินงานโดยใช้มติมหาเถรสมาคมว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศ พ.ศ. 2508 โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมัครบำเพ็ญประโยชน์แก่พระศาสนา ออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศเป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมะและความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรมะสามารถนำธรรมะไปใช้ในชีวิต

ประจำวันได้อย่างถูกวิธีและถูกต้อง รวมทั้งสามารถใช้ธรรมะแก้ปัญหาต่าง ๆ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง และสิ่งแวดล้อม งานพระธรรมทูต เป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคลและเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศน์ การบรรยาย การสนทนาธรรมีกถา นำฝึกสมาธิ นำเป็นพุทธมามกะ เยี่ยมเยียนนำพัฒนาท้องถิ่น สาธิต และนำจัดกิจกรรม

2. หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทย ตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2518 มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้าน โดยให้พระสงฆ์ในชนบทมีบทบาทและเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น

3. งานอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการ และประชาชน เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรม มีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนาสามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และน้อมนำพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

4. งานบรรพชาสามเณรฤดูร้อน เป็นการจัดบรรพชาเยาวชนชาย อายุตั้งแต่ 10 ปี เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมในช่วงปิดฤดูร้อน ประมาณเดือนเมษายน

5. การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัด และประชาชนจัดให้มีขึ้นในวัดในหมู่บ้าน เพื่อฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติ และจิตใจ โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอนและบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เรียก พุทธมามกาจารย์ แบ่งเป็น 3 คณะ คือ คณะประถมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ 7-10 ขวบ คณะมัธยมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ 11-15 ขวบ และคณะอุดมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ 16-18 ปี

6. การเผยแพร่ทางสื่อมวลชน เป็นการดำเนินการโดยเผยแพร่ทางวิทยุ โทรทัศน์ วารสาร นิตยสารเผยแพร่ธรรมและการเผยแพร่ในต่างประเทศ อาจมีการตั้งวัดในต่างประเทศ

7. การเผยแพร่ตามศักยภาพของวัด เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชุมชนตามศักยภาพของวัด ได้แก่ โครงการอุทยานการศึกษา การจัดสวนสมุนไพรในวัด โครงการลานวัดลานใจ การกีฬา เป็นต้น

พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร) (2547, น. 41) ให้ความหมายของการเผยแพร่ว่าเป็นการสื่อสารเพื่อการพัฒนาบุคคลทางด้านจิตใจให้มีความเคารพ เลื่อมใส ยำเกรง ในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแห่งการปฏิบัตินั้น เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกเป็นศาสนาแห่งสันติภาพของโลกและสันติภาพแห่งโลกสากล สมดังพระดำริที่จะส่งพระอรหันต์สาวก 60 รูปออกไปเผยแผ่พุทธธรรมให้ชาวโลกได้รับรู้ จึงได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “จรถ ภิกขเว จาริก พุชชนหิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสาน แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวไป

เพื่อประโยชน์ และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่เหล่าทวยเทพและมนุษย์และให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามที่พระองค์ทรงประสงค์ว่า 3 ประการ คือ

1. ทิฏฐธรรมมิกัตถะ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์โลกนี้ ประโยชน์ขั้นต้น
2. สัมปรายิกัตถะ คือ ประโยชน์เบื้องหน้าหรือในภพหน้า ประโยชน์สูงขึ้น
3. ปรมัตถะ คือ ประโยชน์สูงสุด จุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน

พระมหาสมทรง สิรินธโร และคณะ (2548, น. 31) ได้กล่าวถึง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ว่าทั้งวัดและพระสงฆ์ได้ทำงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นพิเศษ ดังจะเห็นได้จากมีหน่วยพระธรรมทูต ธรรมจาริก ธรรมพัฒนา และหน่วยพัฒนาทางจิต ซึ่งมีหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ทั้งนี้ การเผยแผ่จะได้ผลก็ต่อเมื่อ

1. พระสงฆ์จะต้องศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัยและปฏิบัติตามอย่างจริงจัง สอนอย่างไร ปฏิบัติได้ออย่างนั้น
2. ไม่สอนให้คลาดเคลื่อนจากความจริง เพื่อผลประโยชน์ของตน
3. ไม่ติดยึดในแง่ใดแง่หนึ่งของหลักธรรม
4. ไม่เห็นแก่ความง่าย ตีความธรรมวินัยตามชอบใจหรือตามความต้องการของประชาชน
5. ไม่สนองความต้องการของผู้มีอำนาจ
6. ประสานความเข้าใจ ความเชื่อ หรือลัทธิศาสนาอื่น ๆ พุทธศาสนิกชนทุกคนมีหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไปเพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก ความวัฒนาสถาพรของพระพุทธศาสนาและความมั่นคงของชาติไทยผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนาได้ดีต้องเป็นผู้รู้ศาสนาและปฏิบัติตนตามหลักธรรมในศาสนาได้โดยสมบูรณ์เป็นนิจ การเผยแผ่ศาสนามีคำที่ใช้อยู่ 2 คำ คือ คำว่า “เผยแผ่” และ “เผยแผ่” คำว่า เผยแผ่ เป็นลักษณะของมิชชันนารี คือ มุ่งมั่นจะให้ผู้อื่นยอมรับในศาสนาของตน ซึ่งเป็นลักษณะแห่งการจูงใจให้อีกฝ่ายหนึ่งหันมานับถือคำสอนนั้น ๆ ส่วนคำว่า เผยแผ่ หมายถึง การประกาศให้ทราบ หากทราบแล้วสนใจจะเป็นพุทธศาสนิกชนก็ไม่ใช่ที่รังเกียจ การเผยแผ่เป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ่มอล่วยและแสดงถึงการมีใจกว้าง ไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนเองหรือศาสนาของตน

ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าการเผยแผ่ของพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ ในปัจจุบัน มีทั้งแบบประเพณีแบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน และแบบที่จัดเป็นคณะหรือหน่วยงานขึ้นดำเนินการ

1. การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์และประเพณีไทย ได้แก่ การเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนที่วัดที่บ้านผู้อาราธนาและที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ ทั้งแบบเทศน์รูปเดียว หรือเทศน์ปุจฉาวิสัชนา 2 รูปขึ้นไป และได้มีการปรับปรุงมีการเทศน์ทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือบันทึกลงแผ่นเสียง หรือแถบบันทึกเสียงนำไปเผยแผ่ในที่ต่าง ๆ และโอกาสต่าง ๆ

2. การเผยแพร่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรมในที่ประชุมที่วัดหรือที่อื่น ๆ ในโอกาสต่าง ๆ หรือโดยทางวิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ บันทึกเสียงหรือแถบเสียงไปเผยแพร่ที่อื่นในโอกาสต่าง ๆ รวมตลอดถึงการพิมพ์หนังสือเทคนิควิทยา หนังสือธรรมะออกเผยแพร่หรือลงในหนังสือพิมพ์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ตออกเผยแพร่

3. การเผยแพร่แบบจัดเป็นคณะ หรือหน่วยงานเผยแพร่ หรือเป็นสถานศึกษาเป็นการประจำหรือครั้งคราว หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษในวัดหรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) หน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นต้น

การดำเนินงานเหล่านี้มีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อดำเนินการกระจายอยู่ทั่วไปในประเทศ โดยผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายพระสงฆ์ ฝ่ายรัฐบาล และประชาชนทั่วไป โดยในส่วนของพระสงฆ์นั้นมีมหาเถรสมาคมเป็นผู้รับผิดชอบควบคุมและให้การส่งเสริม ส่วนผู้ทำหน้าที่ คือ พระภิกษุที่เป็นเจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการเจ้าอาวาสที่จะต้องรับผิดชอบงานด้านการเผยแพร่พระศาสนาตามบทบัญญัติ มาตรา 37(3) สามารถแยกออกเป็น 2 ประการ คือ เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ (พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญฺโญ, 2548, น. 19) ฝ่ายรัฐบาลมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและในส่วนของประชาชนทั่วไปมีการจัดตั้งเป็นสมาคมหรือชมรมพุทธศาสนในระดับมหาวิทยาลัยและโรงเรียนต่าง ๆ ตลอดถึงการศึกษพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาและในที่สาธารณะ (พระไพศาล วิสาโล, 2552, น. 273) เช่น พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ยูวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมส่งเสริมพระพุทธศาสนาต่าง ๆ เพื่อทำการบรรยายธรรมในที่ประชุมและทางสื่อมวลชนต่าง ๆ

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเป็นการดำเนินการเผยแพร่พระพุทธศาสนาและศาสนธรรมแก่ประชาชน ซึ่งการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่พระสงฆ์และคณะสงฆ์ถือเป็นกิจการที่สำคัญที่สุดถือว่าเป็นหน้าที่อันสำคัญของพระสงฆ์ เพราะว่าพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแพร่พระพุทธศาสนานั้นจะต้องมีความรู้ความสามารถและเทคนิควิธีการนอกเหนือจากความรู้ด้านหลักพุทธธรรม จึงจะสามารถทำการเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพสามารถทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

2.2.7 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการสาธารณูปการ

คำว่า สาธารณูปการ ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 1214) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ทางศาสนา เช่น งานด้านสาธารณูปการ ส่วนสาธารณูปการที่นำมาใช้ในการบริหารกิจการของสงฆ์เริ่มนำมาใช้ครั้งแรกในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ในมาตรา 33 ที่จัดให้ระเบียบการบริหารคณะสงฆ์ส่วนกลางเป็นองค์การต่าง ๆ คือ องค์การการปกครอง องค์การการศึกษา องค์การการเผยแผ่ องค์การสาธารณูปการ และนอกจากนี้ จะกำหนดให้มีองค์การอื่น ๆ เพิ่มขึ้นอีกก็ได้ (ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์, 2525, น. 173) เมื่อประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 จึงปรากฏมีงานด้านสาธารณูปการในมาตราที่ 37 โดยบัญญัติไว้ในหน้าที่เจ้าอาวาส “(1) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการ และศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี” ทั้งนี้ ยังมีนักวิชาการได้ให้ความหมายการสาธารณูปการไว้หลายท่าน ดังนี้

พระราชสีมาภรณ์ (โอภาส นิรุตติเมธี) (2539, อ้างถึงใน พระครูวิชัยธรรมานุกุล (วันชัย อนุตมโม) (2555, น. 45) ได้ให้ความหมายคำว่า การสาธารณูปการ คือ กระบวนการบำเพ็ญสาธารณ ประโยชน์ เน้นกิจกรรมการพัฒนาภายในวัดเป็นงานหลักถึงงานอื่นเป็นงานรอง ภายใต้หลักการ 2 ประการ คือ

1. ดูแลรักษาของเก่าไว้ให้ได้
2. สร้างสรรค์พัฒนาของใหม่ให้งอกเงย ดังนี้
 - 2.1 แนวนุ้แก่ไขในสิ่งผิด
 - 2.2 เต็มใจสนับสนุนในสิ่งถูกให้ดียิ่งขึ้น
 - 2.3 ตั้งใจสร้างพัฒนาในสิ่งที่ยังไม่มี ให้มีขึ้น

พระราชรัตนมูณี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ) (2538, น. 11-12) ได้กล่าวถึง การบริหารวัด ในด้านสาธารณูปการของวัด แบ่งได้ 3 เรื่อง คือ

1. การบูรณะและการพัฒนาวัด
2. การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ
3. การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด

และยังได้กล่าวถึง การบริหารงานสาธารณูปการของเจ้าอาวาสหรือวัดตามพระธรรมวินัย ควรให้เกิดความสงบสุข (สัปปายะ) 4 อย่าง คือ

1. อาวาสสัปปายะ ที่อยู่เป็นสุขสบาย คือ ทำให่วัดเป็นอารามเป็นที่ร่มรื่น รื่นรมย์ เป็นรมณีสถาน เจริญตา สบายใจแก่ผู้ที่พบเห็นเป็นศูนย์ของชุมชนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ
2. อาหารสัปปายะ อาหารเป็นที่สบายตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงการกินอาหาร การจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร
3. บุคคลสัปปายะ บุคคลเป็นที่สบายไม่คำนึงถึงเรื่องของบุคคลภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด คนวัดแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ พระภิกษุ สามเณร อุบาสกอุบาสิกา และเด็กวัด

4. ธรรมสัปายะ ธรรมที่เป็นสบาย วัด คือ เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม

กรมการศาสนา (2539, น. 7) ได้กล่าวถึง การบริหารวัดด้านสาธารณูปการไว้ว่า การดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของเจ้าอาวาสด้านอื่น ๆ การพัฒนาเหล่านี้ ได้แก่ การดูแล การทำนุบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลรักษาและการก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่น พระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรม กุฏิ ศาลา การเปรียญ เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกันมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดของเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนและบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญ

มานพ พลไพรินทร์ (2541, น. 294) ได้กล่าวถึง การบริหารวัดในด้านสาธารณูปการของวัดว่างานสาธารณูปการสืบเนื่องมาจากหน่วยย่อยที่สำคัญที่สุดของสถาบันพระพุทธศาสนาในสังคมไทย คือ วัด คนไทยไปตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ ที่ใด เมื่อรวมกันขึ้นเป็นชุมชนก็เกิดความต้องการมีวัดมีพระสงฆ์สำหรับเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลตามประเพณี และเป็นที่บวชเรียนศึกษาของกุลบุตร จึงได้ช่วยกันสร้างวัดของตนหรือชุมชนนั้นขึ้น เมื่อสร้างเสร็จแล้วก็อาราธนาพระสงฆ์มาอยู่ประจำ เป็นผู้นำทางศาสนาของชุมชนเป็นผู้ดูแลรักษาและจัดการวัดของประชาชนเกิดเป็นกิจการของวัดและของคณะสงฆ์ขึ้น การที่พระสงฆ์รับหน้าที่เป็นผู้ดูแลรักษาและจัดการวัดนี้ถือเป็นการช่วยเหลือประชาชนและกิจการอื่น ๆ ของวัด ล้วนเป็นกิจการที่เป็นการช่วยเหลือ อุดหนุน เกื้อกูลประชาชนผู้เป็นเจ้าของวัดนั้นหรือประชาชนทั่วไป จึงได้เรียกกิจการเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการวัดว่า การสาธารณูปการ

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ, 2545, น. 54) ได้ให้ความหมาย งานการสาธารณูปการ หมายถึง การช่วยเหลือ อุดหนุน หรือเกื้อกูล คนส่วนมากหรือคนทั่วไป หรือกิจการเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการวัดให้อยู่ในความเรียบร้อย เป็นงานเกี่ยวกับการพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของวัด ได้แก่ การก่อสร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถานให้วัดเรียบร้อย ดึงาม ซึ่งได้แก่ การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ

พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ) (2549, น. 274) ได้กล่าวถึง บทบาทสาธารณูปการไว้ว่า การพัฒนาสาธารณูปการน่าจะแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) พัฒนาวัด 2) พัฒนาคนในวัด และ 3) พัฒนาชุมชนและเมื่อก้าวโดยสรุปแล้วความมุ่งหมายของสาธารณูปการก็เพื่อบำรุงรักษาและส่งเสริม วัดให้เป็นที่ยอมรับประโยชน์แก่ประชาชนหรือแก่สังคมผู้เป็นเจ้าของวัดให้วัฒนาสถาพรสืบไปในปัจจุบันกิจการคณะสงฆ์และการพัฒนาพระศาสนา ด้านสาธารณูปการของวัด แบ่งได้เป็น 3 เรื่อง ดังนี้

1. การบูรณะและพัฒนาวัด
2. การก่อสร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะ
3. การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด

อนึ่ง งานด้านสาธารณูปการทั้ง 3 ประเภท เมื่อแยกเป็นข้อย่อยแล้ว จะได้ดังนี้

1. ขออนุญาตรื้อถอนและก่อสร้างศาสนวัตถุใหม่
2. ขอสถ้างวัด ตั้งวัด วัดพัฒนาตัวอย่าง
3. ขอยกวัดร้างเป็นวัดที่มีภิกษุจำพรรษา
4. ขอยกวัดเป็นพระอารามหลวง
5. ขอยุบวัดรวมวัด
6. วัดประสพอัคคีภัย วินาศภัย
7. การประชุมตรวจการคณะสงฆ์
8. การขอใช้ที่ดินทางราชการเพื่อสร้างวัด
9. ระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวกับสาธารณูปการ
10. ขอพระราชทานวิสุงคามสีมา
11. งานของบประมาณอุดหนุนการบูรณะวัด

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการสาธารณูปการ เป็นการบำรุงรักษาและส่งเสริมการสร้างวัดให้เป็นที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนหรือสังคมผู้เป็นเจ้าของวัดนั้นให้พัฒนาสภาพรื้อสไป โดยปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องเดิมภายในวัด รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจกรรมพระศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสมบูรณ์ เพื่อสร้างวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นแหล่งอารยธรรมอันเจริญรุ่งเรือง มีศาสนวัตถุ ศาสนสถานอันเป็นเครื่องหมายแห่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม

2.2.8 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ การสงเคราะห์ภิกษุสงฆ์สามเณร การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วย ผู้ยากไร้ การสร้างห้องสมุดโรงเรียน เป็นต้น การสาธารณสงเคราะห์นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือชาวบ้านในสิ่งที่พวกเขาต้องการและมีความจำเป็นแล้วยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างวัดกับบ้านอีกทางหนึ่งด้วย (พระธวัชชัย จารุธมโม (ศรีสุข), 2553, น. 60) และยังมีนักวิชาการได้ให้ความหมายการสาธารณสงเคราะห์ไว้หลายท่าน ดังนี้

พุทธทาสภิกขุ (2537, น. 5) ได้กล่าวว่า พระสงฆ์และวัดควรสงเคราะห์ประชาชน ดังนี้

1. ควรสงเคราะห์ฝ่ายจิตใจให้มีสติปัญญา รู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง
2. ควรสงเคราะห์ทางด้านศีลธรรม
3. ควรสงเคราะห์ให้มนุษย์มีความสว่างทางวิญญาณ
4. ควรสงเคราะห์ให้กินอยู่แต่พอดี

5. ควรสงเคราะห์ในการให้ธรรมมากกว่าให้วัตถุ

6. ควรสงเคราะห์ให้เขามีความเข้มแข็ง

พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม), 2548, น. 25) ได้กล่าวถึง การบริหารวัด ด้านการสาธารณสงเคราะห์ไว้ว่า เป็นงานในส่วนไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างถนน ทำสะพาน ศาลาพักผ่อน โดยงานนี้จะมี อ.บ.ต. เข้ามาทำหน้าที่ส่วนที่คณะสงฆ์จะช่วยสังคมได้ เช่น การช่วยเหลือผู้ยากไร้เพราะถูกไฟไหม้ บ้าน การจัดหน่วยบรรเทาสาธารณภัย หรือการจัดการให้ฟรีในพิธีงานศพ ไม่เก็บค่าน้ำค่าไฟ ไม่เก็บค่าเจ้าหน้าที่ หากเขามีศรัทธาก็จะทำบุญซึ่งส่วนนี้จะช่วยบรรเทาทุกข์ให้กับชาวบ้านที่เป็นพุทธศาสนิกชน ได้ตลอดทั้งให้การช่วยเหลือสังคมทั้งภายในวัดและนอกวัด ภายในวัด เช่น อำนวยความสะดวกแก่ผู้มา ทำบุญที่วัดให้เหมาะสมและวัดต้องสะอาดสะอ้านสบาย ส่วนภายนอกวัด เช่น สงเคราะห์ช่วยเหลือ ชาวบ้านที่มีความทุกข์เท่าที่จะทำได้อย่าดูดาย

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ, 2538, น. 14) ได้กล่าวถึง ความสำคัญภารกิจ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ว่าเป็นการจัดให้การสงเคราะห์ด้านต่างๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายกทายิกาของวัด และประชาชนทั่วไป วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้าน และบ้าน อยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางจิตใจของประชาชนเมื่อประชาชน เตื่อร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นหน้าที่ของวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือการสาธารณสงเคราะห์ จึงเป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชน ในขอบเขตที่วัดจะจัดได้

กรมการศาสนา (2540, น. 7) ได้กล่าวถึง ความสำคัญภารกิจด้านสาธารณสงเคราะห์ ว่าการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ โครงการ อุปสมบทและบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระสงฆ์สามเณรที่วัดประสบภัย ขาดแคลนวัดและเจ้าอาวาส พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัด ประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ให้สถานที่ เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การช่วยเหลือผู้ยากไร้ เป็นต้น

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) (2540, น. 62-65) ได้กล่าวถึง การสาธารณสงเคราะห์ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามโอกาสอันควรจะมีระเบียบปฏิบัติชัดเจนสำหรับผู้จัดการสาธารณสงเคราะห์ โดยส่วนมาก ได้แก่ วัดหรือเจ้าอาวาสซึ่งมีบทบาทผู้ดูแลด้วยหน้าที่ของเจ้าอาวาส ดังนี้

1. จัดกิจการของวัดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย
2. เป็นธุระในการจัดการศึกษาอบรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
3. ให้ความสะดวกตามสมควรแก่พุทธศาสนิกชนในการบำเพ็ญกุศล

พระมหาขวลิต ชาตเมธี (ดงแก้ว) (2552, น. 64) ได้กล่าวว่า การสงเคราะห์ที่เป็นหลักของพระสงฆ์ คือ การสงเคราะห์ในด้านจิตใจและวัตถุ ดังนี้

1. ด้านจิตใจ กระทำได้โดย

1.1 เป็นที่ปรึกษาและแนะนำในปัญหาชีวิตและด้านอื่น ๆ เช่น ทางวิชาการบางอย่าง

1.2 ทำให้วัดร่มรื่น ร่มเย็น สมเป็นอารมณ์ให้ความร่มเย็นทางการปฏิบัติตน

ให้เป็นแบบอย่างของผู้ดำเนินชีวิตอันประเสริฐเป็นที่ตั้งแห่งความเคารพ ศรัทธา เลื่อมใส และนับถือ สร้างความร่มเย็นเมื่อเห็นวัดและพระสงฆ์

2. ด้านวัตถุ กระทำได้โดย

2.1 แนะนำชักจูงให้ผู้อื่นกระทำ เช่น การสาธารณูปโภค จัดให้มีโรงเรียน โรงพยาบาล

ถนน บ่อน้ำ เป็นต้น

2.2 นำสิ่งของหรือบริการที่รับจากผู้อื่นมาแบ่งปันให้มีประโยชน์กว้างขวางออกไป

คือ ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางนำไปบริการสังคม

พระใบฎีกาสุชิน กิตติทินโน (แสงเพชร) (2554, น. 59-60) ได้กล่าวว่า สาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของหน่วยงาน บุคคล หรือคณะบุคคล เว้นแต่การนั้นอยู่ในขอบข่ายแห่งการสงเคราะห์หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลอุดหนุนจนเจือกิจการของรัฐ หรือของเอกชนที่ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่ซึ่งจะเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไปและการเกื้อกูลทำประโยชน์ร่วมกันทั้งให้คำแนะนำ คำสอน ความคิด และวัตถุ สิ่งของตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาถือว่า การให้ธรรมเป็นทานย่อมชนะการให้ทานทั้งปวง ฉะนั้น การสอนหนังสือที่ดี การแนะนำที่เกี่ยวกับความรู้ที่ดี จัดเป็นสาธารณประโยชน์ทั้งนั้นและการสาธารณสงเคราะห์สามารถแยกตามลักษณะ ได้ดังนี้

1. การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล เช่น หน่วยอบรม อบต. ห้องสมุดเพื่อประชาชน มูลนิธิเพื่อคนยากจน

2. การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาวัด เป็นต้น

3. การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง การขุดคลอง การพัฒนาก่อสร้างวัด พัฒนาโรงเรียน เป็นต้น

4. การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป เช่น การช่วยเหลือผู้คนที่ตกทุกข์ได้ยาก เพราะภัยทางธรรมชาติ เช่น วาตภัย อุทกภัย อัคคีภัย เหล่านี้ถือว่าเป็นการสงเคราะห์ช่วยเหลือคนอื่นทั้งนั้น รวมทั้งการสงเคราะห์คนวัยชรา สถานเด็กกำพร้า เป็นต้น

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์เป็นงานที่พระสงฆ์ทำเพื่อสาธารณชน โดยบริหารจัดการตามหลักซึ่งไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎระเบียบข้อบังคับ คำสั่งของมหาเถรสมาคม และไม่ขัดต่อกฎหมายบ้านเมือง ได้แก่ การสงเคราะห์ภิกษุสามเณร การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วย ผู้ยากไร้ ผู้ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งการสาธารณสงเคราะห์นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือชาวบ้านในสิ่งที่พวกเขาต้องการ และมีความจำเป็นแล้วยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างวัดกับบ้านอีกทางหนึ่งด้วย การบริหารกิจการคณะสงฆ์ หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์เพื่อนำเอาทรัพยากรบริหารมาประกอบเป็นกระบวนการบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพในการบริหารงานในส่วนของคณะสงฆ์ ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาด้านการปกครอง

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับกิจการพระพุทธศาสนา

การบริหารจัดการกิจการพระพุทธศาสนา ไม่ได้แตกต่างไปจากการบริหารของเอกชนอื่น ๆ ซึ่งประกอบไปด้วย ฝ่ายปกครอง ฝ่ายพัฒนาองค์กร ฝ่ายปกป้องคุ้มครอง ฝ่ายสนับสนุนกิจการ เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดการแบ่งงานและการบริหารจัดการให้เกิดเป็นระบบและมีความสะดวกรวดเร็ว และเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554, น. 7)

2.3.1 พระราชบัญญัติกิจการพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นองค์ ๆ หนึ่งในประเทศไทยที่มีมานานคู่กับสังคมไทยถึงแม้ว่าพระพุทธศาสนาจะไม่ได้เป็นศาสนาประจำชาติในทางนิติบัญญัติแต่ก็มีประชากรส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะมีพระราชบัญญัติเพื่อเป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติตามหลักข้อปฏิบัติของชาวพุทธเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554, น. 6-8)

หมวดที่ 1 ประมุขพุทธศาสนจักรแห่งประเทศไทย

ในทุกองค์กรว่าด้วยเรื่องการบริหารจัดการขององค์กรการปกครองย่อมต้องมีผู้นำหรือที่เรียกว่า ประมุขในศาสนาพุทธนี้มีประมุขทางสงฆ์ที่มีอำนาจการปกครองสูงสุด ได้แก่ สมเด็จพระสังฆราชหรือพระราชาทางสงฆ์ ซึ่งทรงมีอำนาจตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไทย

ส่วนที่ 1 ว่าด้วยสมเด็จพระสังฆราช ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ต้องการเทอดทูนองค์สมเด็จพระสังฆราช (แสวง อุตมศรี, 2549, น. 11-12) ให้ทรงเป็นพระประมุขหรือเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของพุทธบริษัททั้งหมด ดังนั้นสมเด็จพระสังฆราชควรมีสถานที่ประทับเป็นสถานที่กลาง ๆ เช่น ตำหนักสมเด็จพระสังฆราชที่พุทธมณฑล เป็นต้น ไม่ควรประทับอยู่ที่วัดใดวัดหนึ่งและไม่ควรให้พระองค์ทรงดำรงตำแหน่งอื่น ๆ อีกเช่นเจ้าอาวาสเจ้าคณะหรือประธานคณะกรรมการทุกระดับชั้น เพราะถือว่า

พระองค์ทรงเป็นพระประมุขของพุทธบริษัทและคณะสงฆ์ทั้งปวง ไม่ใช่เป็นเฉพาะพระประมุขของสงฆ์ นิกายใดนิกายหนึ่ง วัดใดวัดหนึ่ง แต่ทรงอยู่เหนือตำแหน่งเหล่านั้นอยู่แล้วและให้มีสำนักงานเลขาธิการ สมเด็จพระสังฆราชเป็นสถานที่ทำงานอย่างถาวร เพื่อความเป็นประสิทธิภาพของการรับสนองงาน สมเด็จพระสังฆราช

สรุปได้ว่า ในระบบการปกครองทุกประเภทจะต้องมีผู้นำถ้าเป็นทางโลกผู้ที่มีอำนาจปกครอง สูงสุด ได้แก่ ประธานาธิบดีหรือพระราชารัฐมนตรีหรือคณะสงฆ์หรือทางวัดนี้ผู้ที่มีอำนาจปกครอง สูงสุด ได้แก่สมเด็จพระสังฆราชเพื่อให้เกิดความเป็นระบบและแบบแผน

ส่วนที่ 2 ว่าด้วยสภาที่ปรึกษาของพระประมุขสงฆ์ คือ สมเด็จพระสังฆราช (มหาเถรสมาคม ตามโครงสร้างพระราชบัญญัติสงฆ์ฉบับเดิม) (แสง อุดมศรี, 2549, น. 13-15) ได้กล่าวถึง ที่ปรึกษา สมเด็จพระสังฆราชไว้ว่าเพื่อให้มีผู้รับสนองพระบัญชา ป้องกันการวิพากษ์วิจารณ์ในกรณีที่จะต้องพิจารณา หรือตัดสินพระทัยในเรื่องใดเรื่องหนึ่งและสภานี้จะเป็นสภาสูงที่มีอำนาจในการรับสนองพระบัญชา และคอยทัดทาน ถ่วงดุลสงฆ์ กฏระเบียบต่าง ๆ ที่สังฆสภาและสภาพุทธบริษัทแห่งชาติเสนอ ให้สมเด็จพระสังฆราชทรงลงพระนาม กรรมการโดยตำแหน่ง ในสภานี้ คือ พระมหาเถรระดับสมเด็จพระราชาคณะส่วนกรรมการโดยการแต่งตั้งนั้นควรคัดเลือก พระภิกษุผู้มีความรู้ความสามารถที่เชี่ยวชาญ เป็นที่ประจักษ์และหากสมเด็จพระสังฆราชทรงเห็นสมควรก็สามารถที่จะแต่งตั้งพระสงฆ์ในคณะสงฆ์อื่น เช่น อนันมณิกาย จินนิกายหรือคฤหัสถ์ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาเป็นกรรมการวิสามัญ ของสภาที่ปรึกษาสมเด็จพระสังฆราชด้วยก็ได้เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพครอบคลุมในทุกด้าน ยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า สมเด็จพระสังฆราชควรมีที่ปรึกษาในสาขางานคณะสงฆ์ในเรื่องต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิด ประสิทธิภาพและครอบคลุมได้ทุกแง่ของการปฏิบัติหน้าที่และทั้งยังเป็นการแบ่งหน้าที่ให้เป็นสัดส่วน สะดวกต่อการบริหารสั่งบัญชาการด้วย

หมวดที่ 2 สภาพุทธบริษัทแห่งชาติ

แก้ว ขิดตะขบ (2550, น. 214-316) ได้อธิบายว่า สภาพุทธบริษัทแห่งชาติตามพระราชบัญญัติ ฉบับนี้เป็นองค์กรอิสระของรัฐเกี่ยวกับกิจการพระพุทธศาสนา สภานี้เป็นองค์กรสำคัญที่ตั้งขึ้นใหม่ที่ไม่ มีในโครงสร้างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับเดิม ซึ่งคณะกรรมการในสภานี้จะมีทั้งกรรมการที่เป็นพระสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา รวมทั้งแม่ชี ที่มาจากการคัดเลือกของสังฆสภาและสภาองค์กรพระพุทธศาสนาและ จากผู้มีคุณวุฒิหน่วยงานละ 9 ท่าน รวม 27 รูป/คน เมื่อได้รับการโปรดเกล้าแต่งตั้งแล้ว กรรมการชุดนี้ มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี มีหน้าที่เช่น ให้คำปรึกษากับรัฐบาลในกิจการของพระพุทธศาสนา กำหนดแผนและนโยบายในการพัฒนาวัดในพระพุทธศาสนา ทั้งแผนระยะสั้นระยะยาวคอยควบคุม ดูแล บริหารองค์กรทางพุทธศาสนาต่าง ๆ เช่น สำนักนโยบายและแผนสังฆสภา สภาองค์กรพระพุทธ ศาสนาแห่งชาติ กองทุน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานนี้จะทำให้การบริหารงาน

พระพุทธศาสนาในประเทศไทยมีประสิทธิภาพและสมรรถภาพที่ชัดเจน ในการดูแล รักษา ปกป้อง และส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่ประเทศไทยต่อไป และสามารถต้านทานกระแสของศาสนาอื่นได้

สรุปความได้ว่า บริษัท 4 ในอดีต ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา แต่ปัจจุบันในประเทศไทย ไม่มีภิกษุณีแล้ว เป็นที่เข้าใจกันว่า ศาสนาจะดำรงอยู่ได้ก็เพราะอาศัยบริษัท 4 เป็นผู้ช่วยดูแล บริหาร ปรับปรุง บำรุง ส่งเสริม รักษา ปกป้อง ให้พุทธศาสนาสามารถยืนหยัด ต้านทานต่อกระแสของศาสนาอื่นและเป็นหลักในทุกด้านเพื่อสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา ต่อไป

หมวดที่ 3 การบริหารและการปกครองคณะสงฆ์

ในหมวดนี้มีส่วนย่อยลงไปรวม 5 ส่วน คือ สภาสังฆมนตรี คณะพระวินัยธร คณะกรรมการสงฆ์จังหวัดและวัด ซึ่งเหตุผลที่จำเป็นต้องมีสังฆสภาหรือสภาของสงฆ์เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้พระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถได้เข้ามาบริหารกิจการพระพุทธศาสนาอย่างหลากหลายเพราะพระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถนั้นมีมากมายแต่ระบบตามพระราชบัญญัติปกครองสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. 2505 ไม่เปิดโอกาสให้พระภิกษุเหล่านั้นเข้ามาบริหารกิจการพระพุทธศาสนาได้เลย เลยทำให้บรรดาพระภิกษุเหล่านั้นลาสิกขาไปเป็นจำนวนมากเป็นเหตุทำให้พระพุทธศาสนาขาดกำลังคนในการบริหารพระศาสนาอย่างรุนแรง และเมื่อมีระบบสังฆสภาจะเป็นการกระจายอำนาจให้พระสงฆ์ทั่วประเทศได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารกิจการพระพุทธศาสนา สมาชิกสังฆสภา ประกอบด้วย พระภิกษุสงฆ์ที่อาจจะมาจากการเลือกตั้งหรือการสรรหาของคณะกรรมการสรรหาก็ได้และอาจจะมีพระภิกษุจากคณะสงฆ์อื่น เช่น จินนิกาย อนันมนิกาย เป็นต้น เข้าเป็นสมาชิกสังฆสภาด้วยก็ได้ที่สุดแล้วแต่ความเหมาะสม ทั้งนี้ควรพิจารณาจากความรู้ความสามารถเป็นเกณฑ์แยกกระบบสมณศักดิ์ก็ออกจากกระบบบริหารอย่างเด็ดขาด ไม่ใช่ระบบอาวุโสโดยพรรษาหรือระบบอาวุโสโดยสมณศักดิ์มาเป็นเกณฑ์เพราะจะเป็นสิ่งกีดกันมิให้ผู้มีความรู้ความสามารถเข้าไปสู่สังฆสภาได้ สมาชิกสังฆสภามีวาระการดำรง ตำแหน่งคราวละ 4 ปี สำคัญในหมวดนี้ คือ การกระจายอำนาจการปกครองสงฆ์ไม่ให้กระจุกอยู่เฉพาะในส่วนกลางหรือกลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่งหน่วยงานที่รองลงมาจากสังฆสภา ก็คือ คณะกรรมการสงฆ์จังหวัด ทำหน้าที่คล้าย ๆ กับสังฆสภาแต่มีบทบาทขอบเขตภายในจังหวัดของตนแทนที่จะมอบอำนาจการบริหาร คณะสงฆ์ในจังหวัดให้แก่เจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบเพียงรูปเดียว ก็ให้เปลี่ยนรูปแบบเป็นคณะกรรมการเพื่อจะได้กำหนดนโยบายในการบริหาร การตรวจสอบ และกำหนดงบประมาณ ให้เจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้รับไปดำเนินการ (ทำหน้าที่แทนเจ้าคณะภาคตามโครงสร้างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เดิม) ส่วนคณะพระวินัยธรนั้นทำหน้าที่ด้านตุลาการของสงฆ์ เหตุผลที่จำเป็นต้องมีคณะพระวินัยธรเพื่อให้มีหน่วยงานเป็นกลางและเป็นอิสระทำหน้าที่พิจารณาตัดสินเรื่องร้องเรียนต่าง ๆ ภายในคณะสงฆ์ ซึ่งปัจจุบันนั้นมีมากแต่ไม่สามารถร้องเรียนไปที่ใดได้และเป็นการป้องกันข้อครหาว่ามีการปกป้องคนกระทำความผิด จึงต้องใช้ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านการตัดสินอธิกรณ์และมีความเป็นกลางมีอิสระในการตัดสินอย่างเต็มที่นอกจากนี้อาจจะมีหน่วย “พระวินยาศิการ” ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับตำรวจ

พระที่คอยทำหน้าที่ตามผู้บังคับบัญชาสั่งและคณะสงฆ์ไว้วางใจเป็นกำลังให้แก่พุทธบริษัทในกิจการที่ปวงแห่งพระพุทธศาสนา อีกทั้งร่วมมือกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติช่วยทำหน้าที่ปกป้องศาสนวัตถุและทรัพย์สินอื่น ๆ ในพระพุทธศาสนาในส่วนของวัดนั้นยังคงสาระคล้ายพระราชบัญญัติเดิมแต่เพิ่มให้มีคณะกรรมการวัดทั้งฝ่าย พระภิกษุสงฆ์ และฝ่ายคฤหัสถ์เข้ามาด้วยเพื่อให้พุทธบริษัททั้งสองเป็นผู้รับผิดชอบกิจการพระพุทธศาสนาทำหน้าที่กำหนดนโยบายและทิศทางในการบริหารวัดและ “คณะกรรมการฝ่ายสงฆ์” คล้ายสภาสูง ประกอบด้วย เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และตัวแทนของพระภิกษุสามเณรภายในวัดซึ่งทำหน้าที่กลั่นกรองนโยบายของฝ่ายสงฆ์ (แสง อุดมศรี, 2549, น. 61-63)

สรุปความได้ว่า ทุกองค์กรจะต้องมีฝ่ายปกครองคอยสอดส่องดูแลพฤติกรรมในองค์กรนั้นให้เป็นไปโดยสงบ เรียบร้อย ในพระพุทธศาสนานี้ก็เหมือนกัน การบริหารงาน การประพฤติตนตามทำนองครองธรรมของพระสงฆ์ และผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา หรือ วัด จะต้องมีความที่ทำหน้าที่ดูแลในทางพระพุทธศาสนา ผู้ที่มีหน้าที่ได้แก่ “พระวินยาธิการ” หรือ ตำรวจพระนั่นเอง

หมวดที่ 4 การดำเนินพระพุทธศาสนาภาคประชาชน

การบริหารเครือข่ายพระพุทธศาสนา ย่อมต้องมีภาคประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องเพราะองค์กรพระพุทธศาสนาก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมส่วนรวมจะปล่อยวางธุระไว้ที่พระสงฆ์ฝ่ายเดียวก็คงจะไม่ได้ เพราะกิจการบางอย่างต้องอาศัยพุทธศาสนิกชนมาเป็นตัวดำเนินงานและรับผิดชอบในส่วนนั้นถึงจะเป็นโดยหน้าที่หรือโดยมีจิตอาสาก็ตาม (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554, น. 8)

ส่วนที่ 1 ว่าด้วยสภาองค์กรพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สภาองค์กรพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จัดเป็นสภาการบริหารจัดการของพระพุทธศาสนาในระดับชาติเป็นองค์กรกลางที่เกิดจากการรวมตัวกันของ 30 องค์กรหลัก ซึ่งจะคอยทำหน้าที่ต่างกันเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ทั้งนี้เพราะเห็นพ้องต้องกันว่าพระพุทธศาสนาเป็นสมบัติอันล้ำค่าของชาติไทยที่บรรพบุรุษได้ทำนุบำรุงรักษากันมานานเท่ากับประวัติของชาติไทย พระพุทธศาสนาทำให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความมั่นคง มีเอกราชมายาวนาน โดยที่ปวงชนทั้งมวลไม่ว่าเชื้อชาติหรือศาสนาใด อยู่ร่วมกันได้ด้วยความสงบสุขอย่างที่ไม่มีประเทศใดในโลกนี้เทียบได้ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554, น. 10)

ส่วนที่ 2 สภาองค์กรพระพุทธศาสนาจังหวัด

เหตุผลที่จำเป็นต้องมีสองสภานี้ คือ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมต่อการรับผิดชอบในการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาตามโครงสร้างดั้งเดิมเมื่อครั้งสมัยพุทธกาล เพราะปัจจุบันนี้มีองค์กรทางพระพุทธศาสนามากมายแต่ต่างคนต่างทำไม่ได้ประสานงาน ไม่มีนโยบายที่ชัดเจนแน่นอน จึงทำให้การทำงานด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่เป็นเอกภาพเดียวกัน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องรวมกลุ่มขององค์กรที่ทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาไว้ร่วมกัน มีการกำหนดนโยบายให้ชัดเจน มีแผนการทำงานและมีการควบคุมดูแลจากสภาพุทธบริษัทแห่งชาติ หน้าที่ของสองสภานี้ คือ

เป็นศูนย์รวมของตัวแทนองค์กรพระพุทธศาสนาต่าง ๆ ทั่วประเทศทำหน้าที่ในด้านบริหารกิจการพระพุทธศาสนาภาคประชาชนทั้งในด้านการศาสนาศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา และการสาธารณูปการต่าง ๆ และให้สถานีได้รับงบประมาณอุดหนุนจากรัฐบาล และการสนับสนุนจากกองทุนพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพรัดกุม นอกจากนี้ยังอาจจัดตั้งสภาองค์กรพระพุทธศาสนาในระดับอำเภอ ระดับตำบล และระดับหมู่บ้านได้อีกด้วย โดยมีโครงสร้างในทำนองเดียวกับสภาพุทธบริษัทส่วนกลางทำหน้าที่พิจารณาปัญหาระดับท้องถิ่นและคอยออกกฎระเบียบที่เหมาะสมกับชุมชนและท้องถิ่นของตนเอง (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554, น. 12)

สรุปความได้ว่า ในระดับจังหวัด องค์กรทางพระพุทธศาสนาจะแบ่งระบบงานให้ย่อยเล็กลงในระดับอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน เพื่อให้เกิดการทำงานและการประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพ

หมวดที่ 5 การจัดการศึกษาพระพุทธศาสนา

คะเนิงนิตย จันทบุตร (2552, น. 64-68) ได้อธิบายสาระสำคัญของหมวดนี้ คือ กำหนดให้มีสภาพการศึกษาสงฆ์ คอยควบคุมดูแลเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย หลักสูตร การวัดผลประเมินผล และการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนา ทั้งฝ่ายคัมภีร์และฝ่ายวิปัสสนาธุระและกำหนดให้รัฐต้องให้การสนับสนุนการศึกษาพระพุทธศาสนาแก่ภิกษุสามเณร แม่ชี และพุทธบริษัททุกระดับชั้น

สรุปความได้ว่า การควบคุม ผลิตบุคคลทางศาสนาเพื่อจะได้นำความรู้ความสามารถมาใช้พัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง สืบทอดพระศาสนา โดยจะมีการควบคุมหลักสูตรการศึกษาเล่าเรียนที่สอดคล้องกับภาวะและความเหมาะสมแห่งวิถีแห่งศาสนาของตน

หมวดที่ 6 การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

สาระสำคัญของหมวดนี้ คือ การกำหนดให้มีคณะกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติขึ้นมาคณะหนึ่ง โดยมีสังฆมนตรีว่าการเผยแผ่เป็นประธานเป็นผู้รับผิดชอบงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขึ้นมาโดยเฉพาะเพราะพระพุทธศาสนานี้จะสามารถดำรงอยู่ได้เพราะบทบาทในสองด้าน คือ ด้านการศึกษาและการเผยแผ่ ดังนั้นหน่วยงานนี้จึงมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายแผนงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและต่างประเทศพัฒนาฝึกอบรมพระธรรมทูตหรือพระผู้นำคำสอนไปเผยแผ่ทั้งอบรมอนุศาสนาจารย์ ให้มีความรู้ ความสามารถ ในการเผยแผ่มากยิ่งขึ้น (คะเนิงนิตย จันทบุตร, 2552, น. 67-69)

สรุปความได้ว่า การเผยแผ่พระธรรมคำสอนเป็นการสืบทอดอายุพระศาสนาอย่างหนึ่ง หากไม่มีการเทศน์ การเรียน การสอน การท่องจำ การปฏิบัติอย่างต่อเนื่องแล้วสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์และแนวทางขององค์กรนั้น ๆ ก็จะไม่หลงเหลืออยู่

หมวดที่ 7 กองทุนพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

เหตุผลที่ต้องมีกองทุนนี้ขึ้นเพื่อเป็นกองทุนสนับสนุนกิจการพระพุทธศาสนาเพราะทรัพยากรในพระพุทธศาสนามีมากมายมหาศาลที่เป็นศาสนสมบัติกลาง ทั้งเงิน สถานที่ บุคคลากร แต่เพราะขาดหน่วยงานที่จะมาทำหน้าที่ในการบริหารจัดการที่ดีทำให้ทรัพยากรเหล่านั้นไม่ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (คะเนิงนิตย จันทบุตร, 2552, น. 72)

สรุปความได้ว่า กองทุนสนับสนุนหรืองบประมาณ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุก ๆ องค์กร ซึ่งพระพุทธศาสนาไม่สามารถปฏิเสธความจริงข้อนี้ในโลกยุคปัจจุบันนี้ได้

หมวดที่ 8 ว่าด้วยการตรวจสอบ

เพื่อให้การบริหารการจัดการเป็นไปโดยความยุติธรรมและโปร่งใส ทั้งยังเกิดประโยชน์กับส่วนรวมองค์กรพระพุทธศาสนา จำเป็นต้องมีหน่วยงานอิสระคอยตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ขององค์กรเพื่อป้องกันการทุจริตและการประพฤติมิชอบ สาระสำคัญของหมวดนี้ให้มีคณะกรรมการอิสระขึ้นมา 3 ชุด ทำหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะกรรมการพระพุทธศาสนา นั้น ควรจะมีหน่วยงานอิสระเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานเพื่อความโปร่งใส โดยแบ่งเป็น 3 คณะ คือ คณะ ตรวจสอบด้านการเงิน คณะตรวจสอบด้านการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบและคณะผู้ตรวจการณ พระพุทธศาสนาของสภาพุทธบริษัทแห่งชาติ หน่วยงานทั้ง 3 นี้ เป็นหน่วยงานอิสระที่มาของคณะกรรมการทั้ง 3 ชุดนี้ อาจมาจากการแต่งตั้งของสภาพุทธบริษัทในส่วนกลาง โดยมีวาระการดำรงตำแหน่งที่ยาวนานพอสมควร (เช่น 9 ปี) และจะได้รับการแต่งตั้งเกินหนึ่งวาระติดต่อกันไม่ได้ (คะเนิงนิตย จันทบุตร, 2552, น. 69-71)

สรุปความได้ว่า แม้แต่ในองค์กรพุทธศาสนายังต้องมีคณะกรรมการเจ้าหน้าที่ผู้ที่จะทำการสืบสวน สอบสวน ตรวจสอบการบริหารและจัดการเงินของผู้ที่ดำรงตำแหน่งบริหารระดับสูง เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในองค์กร

หมวดที่ 9 ว่าด้วยเรื่องกำหนดโทษ

แสวง อุดมศรี (2549, น. 73) ได้อธิบายว่า องค์กรทุกองค์กรจะต้องมีบทติกาและบทลงโทษ แม้ในองค์กรทางพระพุทธศาสนา ก็ไม่มีข้อยกเว้น ทั้งนี้เพื่อความเป็นธรรมและทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยในองค์กร เพราะพระพุทธศาสนาก็ยังมีผลประโยชน์อยู่มากถึงจะเป็นสาธารณะสมบัติคนที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องที่สุดแม้จะเป็นพระสงฆ์เองก็ตาม ก็ยังต้องมีบทลงโทษทั้งทางโลกที่เรียกว่าหลักกฎหมายและทางธรรมที่เรียกว่า พระวินัย หรือ ศีล เกี่ยวข้องกับบทกำหนดโทษผู้ล่วงละเมิดพระพุทธศาสนาและมีบทเฉพาะกาลเกี่ยวกับการดำเนินงานในระหว่างที่ พ.ร.บ. ฉบับนี้ยังไม่ประกาศใช้การจะฟื้นฟูบทบาทของพระพุทธศาสนาซึ่งให้มีพระสงฆ์เป็นแกนนำพัฒนาเพื่อเป็นที่ยอมรับและเป็นประโยชน์กว้างขวางแก่สังคมไทยเพิ่มมากขึ้น ควรจะต้องเกณฑ์และมาตรการในการที่จะคัดเลือก กลั่นกรอง อบรมกล่อมเกลา และควบคุมผู้ที่จะเข้ามาบวชอย่างรัดกุมให้มากขึ้น อีกทั้งคณะสงฆ์จะต้องหันกลับมาสำรวจและปรับปรุงถึงบทบาทภายในองค์กร

ของตนเองอย่างจริงจังและเร่งด่วน นอกจากนี้ทางฝ่ายอาณาจักรก็ควรจะมีส่วนเข้ามากระตุ้นและปรับปรุง กลไกบางอย่างของคณะสงฆ์ให้เป็นไปในลักษณะเปิดกว้างต่อการรับบุคลากร คือ พระภิกษุและสามเณร ให้เข้ามามีส่วนรับผิดชอบในการบริหารงานในวัดแต่ละระดับให้เพิ่มมากขึ้นและควรมีระบบปลดถ่าย บุคลากรมิให้ดำรงตำแหน่งรับผิดชอบการบริหารงานของคณะสงฆ์ยาวนานเกินไป เพราะบุคลากร ที่มีอายุมากเกินไปจนย่างเข้าสู่วัยชรา นั้น ย่อมขาดความกระตือรือร้น ขาดความฉับไวและไม่ทันต่อ เหตุการณ์มีความต้องการที่จะพักผ่อนเหมือนกับคนทั่วไป หากปล่อยให้รับภาระบริหารงานต่อไปจนถึง สิ้นอายุขัย ความผิดพลาดเสียหายย่อมจะเกิดขึ้นแก่คณะสงฆ์โดยส่วนรวมมากกว่าที่จะเป็นผลดี ในปัจจุบันนี้ กล่าวได้ว่า องค์กรสงฆ์อยู่ในสถานการณ์ที่ต้องเตรียมความพร้อมเพื่อจะรับมือกับสถานการณ์ ต่างๆ ทั้งภายนอกและภายในที่กำลังรุกเข้ามาแทบทุกด้าน การพิจารณาในประเด็นนี้เป็นหน้าที่ของ รัฐโดยตรงที่ควรพิจารณาถึงผลดีผลเสียของการใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ว่ามีผล แตกต่างกันอย่างไร ดังนั้นสิ่งที่ต้องพิจารณาให้เหมาะสมหรือว่าถึงเวลาแล้วหรือยังที่จะพิจารณาเปลี่ยนแปลง โครงสร้างของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่ให้มีลักษณะที่เหมาะสมและคล่องตัวต่อการที่จะนำมาใช้ เป็นแม่บทในการบริหารงานด้านการพัฒนาในพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ กว้างไกลต่อการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาและประเทศชาติต่อไป ซึ่งเป็นข้อกำหนดว่าอนาคตผู้ที่จะเข้ามา ดำรงตำแหน่งบริหารกิจการพระพุทธศาสนาจะต้องมีความพร้อมทั้งด้านความสามารถ อายุ ความกระตือ รือร้น และมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงระบบการจัดสรรบุคลากรโดยมุ่งไปที่ความสามารถ มากกว่ามุ่งเน้นไปที่ระบบอายุอาวุโส และอายุพรรษ อันจะนำความก้าวหน้าและตื่นตัวมาสู่ระบบงาน อย่างมีมาตรฐาน

สรุปได้ว่า พระราชบัญญัติกิจการพระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึง สิ่งที่ครอบคลุมในองค์กรการบริหาร กิจการพระพุทธศาสนาทั้งหมด โดยเริ่มตั้งแต่พระสังฆราช คือ ผู้นำสูงสุด และมีผู้คอยสนองงาน และนโยบายขององค์กร คือ สภามหาเถรสมาคม ได้แก่ พระภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา และแม่ชี การจัดระบบ การปกครองขององค์กร องค์กรร่วมจากภาคประชาชนระดับจังหวัดและอื่น ๆ การให้การศึกษาแก่ บุคลากรภายในองค์กร กองทุนอุดหนุนการพัฒนาองค์กร กฎระเบียบว่าด้วยการตรวจสอบการบริหารงาน ในองค์กรและการกำหนดโทษต่อผู้ละเมิดและทำผิดของผู้บริหารองค์กร

2.4 บริบททั่วไป

2.4.1 ข้อมูลทั่วไปของคณะสงฆ์ ภาค 9

มี 4 จังหวัด “ร้อยเอ็ด-ขอนแก่น-มหาสารคาม-กาฬสินธุ์” หรือกลุ่ม “ร้อยแก่นสารสินธุ์” เป็นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีพื้นที่รวมกันประมาณ 31,423 ตารางกิโลเมตร (19,639,296 ไร่) คิดเป็นร้อยละ 18.6 ของพื้นที่ทั้งหมดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ทิศเหนือ ติดต่อกับ เลย หนองบัวลำภู อุดรธานี และสกลนคร

ทิศใต้ ติดต่อกับ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ

ทิศตะวันออก ติดต่อกัน มุกดาหาร และยโสธร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ชัยภูมิ และเพชรบูรณ์

ภาพที่ 2.3 กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

2.4.2 ลักษณะภูมิประเทศ คณะสงฆ์ ภาค 9 กลุ่ม จังหวัดมี 4 จังหวัด

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบ มีภูเขาเตี้ยสลับทางด้านทิศเหนือของร้อยเอ็ด และขอนแก่น และด้านทิศตะวันออกของจังหวัดกาฬสินธุ์ มีเทือกเขา ภูพาน

ตารางที่ 2.1 จำนวนวัดในแต่ละจังหวัด

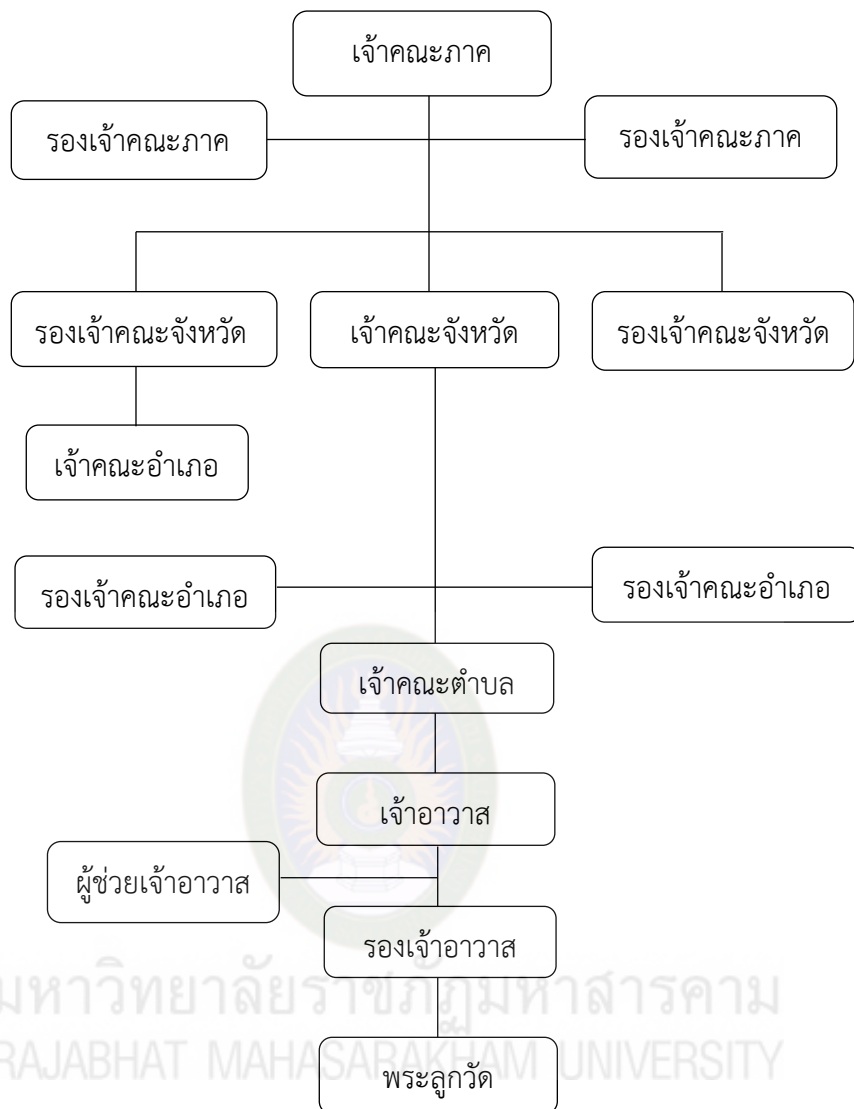
ที่	จังหวัด	จำนวนวัด
1	จังหวัดร้อยเอ็ด	1,541
2	จังหวัดขอนแก่น	1,425
3	จังหวัดมหาสารคาม	966
4	จังหวัดกาฬสินธุ์	801
รวมทั้งหมด		4,733

2.4.3 สภาพวัดในเขตคณะสงฆ์ ภาค 9

ในคณะสงฆ์ภาค 9 มีพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ จากการสำรวจเอกสารของกลุ่มแผนงานและการติดตามประเมินผล สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะ ภาค 9 ได้ระบุจำนวนวัดในเขตคณะสงฆ์ ภาค 9 มีจำนวน 4,733 วัด มีพระภิกษุสงฆ์ จำนวน 33,371 รูป เขตการปกครองคณะสงฆ์แบ่งเป็น 4 จังหวัด ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.2 จำนวนวัดและพระภิกษุสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

ลำดับที่	จังหวัด	จำนวนวัด	พระสงฆ์
1	ร้อยเอ็ด	1,541	11,720
2	ขอนแก่น	1,425	11,480
3	มหาสารคาม	966	4,515
4	กาฬสินธุ์	801	5,656
รวมทั้งหมด		4,733	33,371

ภาพที่ 2.4 โครงสร้างการบริหารงานคณะสงฆ์ ภาค 9

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยโมเดลความสำเร็จการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ภาค 9 ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ดังนี้

พระมหากษัตริย์ไทย ศรีจารึก (2537) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในประเทศไทย (พ.ศ. 2432-2537) พบว่า ปัญหาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย โดยเฉพาะการศึกษาเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองของคณะสงฆ์ไทย ตลอดถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นอันเป็นผลเนื่องจากการศึกษาการศึกษาดีทำให้การปกครองดี

พระมหาวรชัย กลิงโพธิ์ (2539) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ไทยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 พบว่า การบริหารคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 เป็นการปกครองแบบ “สังฆสภา” แบ่งอำนาจในการบริหารงานออกเป็น 3 ส่วน คือ สังฆสภา ทำหน้าที่เป็นนิติบัญญัติออกสังฆมติ คณะสังฆมนตรี มีหน้าที่ในการบริหาร คณะวินัยธร มีหน้าที่พิจารณาอธิกรณ์ ซึ่งแต่ละฝ่ายได้แบ่งหน้าที่ในการบริหารและรับผิดชอบโดยตรง

พระมหาประยงค์ อุปเสน (2539) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารและการจัดการศูนย์อบรมเด็กเล็กก่อนเกณฑ์ในวัด: กรณีศึกษาเฉพาะศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดในเขตจังหวัดหนองคาย ผลการวิจัย พบว่า การที่พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีบทบาทสูงเป็นเพราะมีปัจจัยหลายประการเกื้อหนุน โดยเฉพาะปัจจัยด้านพี่เลี้ยงเด็ก เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนนั้น ๆ ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ที่มีลักษณะส่วนบุคคล คือ ความมั่นใจในการทำงาน ประสบการณ์การฝึกอบรมและความสามารถในการระดมทุนและทรัพยากรจากภายนอกไม่พบว่ามีผลกระทบต่อบทบาทของพระสงฆ์มากนัก

มนตรี พีรพลพิพัฒน์ (2540) ได้กล่าวถึง การบริหารงานในองค์กร ผลการวิจัย พบว่า ในองค์กรหนึ่ง ๆ ไม่ว่าจะเป็้องค์กรของภาครัฐหรือเอกชน บุคคลสำคัญที่จะทำให้กลไกในระบบการบริหารงานขององค์กรใด ๆ ดำเนินไปสู่จุดหมายที่ตั้งาม ก็คือ “ผู้นำ” ทั้งนี้เนื่องจากผู้นำเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายการบริหาร การจัดการ รวมถึงการริเริ่ม การวางแผน การบริการ กำกับและดำเนินการปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายขององค์กร ผู้นำจึงเป็นผู้มีอิทธิพลที่สามารถส่งผลกระทบต่อความเป็นไปขององค์กรในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านที่เกี่ยวกับการบริหารและการบุคคล ดังนั้นในทุกองค์กรจึงจำเป็นต้องมีผู้นำในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ที่เป็นยุคโลกไร้พรมแดนนี้ในแง่ข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีต่าง ๆ ย่อมส่งผลให้ศักยภาพในการแข่งขันขององค์กรสูงขึ้นตามลำดับ ไม่ว่าจะเป็นในระดับประเทศในสถาบันของภาครัฐหรือเอกชน ความอยู่รอดขององค์กรดังกล่าวย่อมขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจอย่างถูกต้อง รอบคอบและทันต่อสถานการณ์ของผู้บริหาร ซึ่งก็คือ ผู้นำขององค์กรนั้น ๆ ดังนั้นในทุกองค์กรจึงจำเป็นต้องมีผู้นำในทุกสังคม ซึ่งประกอบด้วย สถาบันต่าง ๆ เช่น สถาบันครอบครัว

สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา ย่อมต้องมีผู้นำเพื่อช่วยกำหนดทิศทาง ช่วยสั่งการ ช่วยควบคุมระบบ และช่วยประสานให้คนทั้งหลายทำงานร่วมกันเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายที่ได้วางไว้ร่วมกัน

พระมหากษัตริย์ กัมพูชา (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พระสงฆ์กับการเมือง: แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยในปัจจุบัน โดยอ้างพระราชธรรมนิเทศว่ามองในแง่ความเป็นจริงการเมืองเป็นเรื่องของกลุ่มคนทุกคนเป็นระบบการบริหารบ้านเมืองเพื่อให้เกิดความอยู่เย็นเป็นสุข ไม่ว่าจะแยกอำนาจการบริหารออกเป็นอย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนาจะมีบทบาทหรือไม่ต้องมองดูในสมัยพุทธกาล ในทางรัฐศาสตร์ พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงหลักของพระราชาวาได้ดีมาก เช่น ทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร ราชสังคหวัตถุ แต่ในขณะเดียวกันก็ทรงแสดงระบบนิติบัญญัติ ระบบรัฐสภาไว้เหมือนกัน โดยกล่าวถึงสภาที่ต้องมีสัตบุรุษคือที่ประชุมของคนดี พุทเป็นธรรม ทรราชะ โทสะ โมหะ ในภาคของตุลาการก็มีหลักวินัยธร มีคณะบุคคลขึ้นมาทำงานด้านวินิจฉัยอรรถคดีตามหลักสัมมุขาวินัย หลักของอภิศมณะเพราะฉะนั้นโครงสร้างของพระพุทธศาสนาจึงเป็นโครงสร้างการบริหารอยู่แล้ว มีการแนะนำสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนมีฐานะตำแหน่งทางการเมืองให้เป็นนักการเมือง เป็นข้าราชการ เป็นพระราชาก็ดี อิทธิพลที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับการเมืองพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญและคล้อยตามบ้านเมืองที่เรียกว่า “ราชานัง อนุวัตตติง”

พระมหาเจริญ จันทร์จรัส (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระวินยาศาสนาในการรักษาพระวินัยของคณะสงฆ์ไทยศึกษาเฉพาะกรณีของกรุงเทพมหานคร พบว่า พระวินัยที่ปรากฏในพระวินัยปิฎกมีการบัญญัติมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยบัญญัติขึ้นเป็นสิกขาบทแต่ละข้อ ภายหลังจากการทำความผิดของพระภิกษุผ่านการสอบสวนและพิจารณาตัดสินของคณะสงฆ์โดยมีพุทธ ประสงค์ให้คณะสงฆ์ยอมรับและระเบียบแห่งการปฏิบัติ หากมีการล่วงละเมิดอื่น ๆ ก็ทรงบัญญัติเพิ่มเติม เรียกว่า “อนุบัญญัติ”

สุรศักดิ์ ม่วงทอง (2543) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พุทธธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์: ศึกษาเฉพาะกรณีกำนันผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับผู้นำ ปรากฏในพระสูตรต่าง ๆ เช่น อัคคัญญสูตร ส่วนหลักพุทธธรรมที่แสดงถึง “ภาวะผู้นำ” ปรากฏในพระสูตรคือ ลักขณสูตร สัมปยุตตสูตร ซึ่งเป็นคุณลักษณะของผู้นำตามหลักพุทธธรรมที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ได้สอดคล้องกับแนวความคิดของนักคิดตะวันตกและตะวันออกต่าง ๆ ที่ได้กำหนดคุณสมบัติบทบาทและหน้าที่ของผู้นำที่พึงประสงค์ในสังคมไว้

เชิดชัย หมั่นภักดี (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับปรุงองค์กรคณะสงฆ์ศึกษาเฉพาะกรณี: องค์กรปกครองคณะสงฆ์อำเภอป่าพอง จังหวัดขอนแก่น กล่าวว่า สถาบันพุทธศาสนาที่มีคณะสงฆ์เป็นแกนหลักนั้นเป็นสถาบันที่มีบทบาทต่อสังคมไทยมาโดยตลอดเป็นสถาบันที่มีบทบาทต่อสังคมไทยในด้านต่าง ๆ มาตั้งแต่ยุคแรก ๆ ทั้งบทบาทด้านการศึกษา ด้านสังคมและวัฒนธรรมตลอดจนด้านการเมืองและการปกครองและพบว่า ปัจจัยผลักดันที่ทำให้องค์กรคณะสงฆ์อำเภอป่าพอง จังหวัดขอนแก่น สามารถปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่องและประสบผลสำเร็จอย่างหนึ่ง ก็คือ ปัจจัยองค์การ ปัจจัยการปฏิบัติงาน ปัจจัยผลการปฏิบัติงาน และระบบพิจารณา สมณศักดิ์ซึ่งมีลักษณะที่เปิดเผย

และเป็นระบบมากขึ้นจากที่แต่เดิมพิจารณาสมณศักดิ์นั้นมักขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้ใช้เป็นสำคัญ เนื่องจากสมณศักดิ์ถือเป็นชั้นยศของพระสงฆ์ ดังนั้นการพิจารณาสมณศักดิ์ที่เปิดเผยและมีความโปร่งใส โดยพระสังฆาธิการสามารถทราบเหตุผลและมีส่วนร่วมด้วยนั้น จึงมีผลต่อการดำเนินงานในด้านการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับพระสังฆาธิการ

พระครูปลัดอาทิตย อดุลเวที (ซองดี) (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวคิดและวิธีการปกครอง คณะสงฆ์ ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในเขตปกครอง ภาค 2 พบว่า การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงใช้หลักการปกครองโดยสามัคคีธรรมเป็นที่ตั้งให้ความเสมอภาคในหมู่คณะ ทรงมอบหมายภาระหน้าที่ในการบริหารคณะสงฆ์แก่พระสาวกให้เหมาะสมกับ ฐานะตำแหน่งหน้าที่ที่ยกย่องตามฐานะแต่พระองค์ก็ได้ทรงมอบความเป็นใหญ่ในการปกครองให้กับใคร นอกจากพระธรรมวินัยที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้แล้ว ภายหลังพุทธกาล การบริหารปกครองคณะสงฆ์ยังยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักแต่มีรูปแบบการบริหารปกครองที่สอดคล้องกับของฝ่ายบ้านเมืองในยุคสมัยนั้น ๆ

พระสามารถ อานนโท (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักสัปบุริสธรรม ผลการวิจัย พบว่า ผู้นำโดยทั่วไปและภาวะผู้นำตามหลักสัปบุริสธรรมเป็นผู้นำที่มีลักษณะเป็นศูนย์รวมมีหลักการ มีจุดมุ่งหมายในการดำเนินงาน มีการประเมินตน มีการรู้จักประมาณความพอดีในทุกกรณี รู้จักเวลาที่เหมาะสมในการดำเนินกิจการ รู้ระเบียบโครงสร้างของสังคม ตลอดจนรู้จักประเภทของบุคคลที่ควรคบหา ทำให้สามารถเป็นผู้นำที่เหมาะสมกับหน้าที่และนำความสงบสุขมาสู่สังคมได้

พระปลัดเกียรติศักดิ์ สิ้นทวิกุล (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ผลการวิจัย พบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน มีดังนี้ พระสังฆาธิการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการควบคุม และส่งเสริม การรักษาเรียบร้อยดีงาม พระสังฆาธิการอำนวยความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนในการบำเพ็ญกุศล 2) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระสังฆาธิการอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณะสัญญาและอบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาท การปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างที่ดี 3) ด้านการสาธารณูปการ พระสังฆาธิการขจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้าน ซึ่งมีสาธารณูปการเป็นเหตุสำหรับด้านที่พระสังฆาธิการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง มี 2 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านศาสนศึกษา พระสังฆาธิการยกย่องเชิดชูผู้สอบเปรียญธรรมประโยคต่างๆ ได้ 2) ด้านสาธารณสงเคราะห์ พระสังฆาธิการให้การสงเคราะห์คนชราและคนพิการ พระสังฆาธิการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ การจัดตั้งโรงเรียนปริยัติธรรมเพื่อส่งเสริมการศึกษาแก่พระภิกษุและสามเณร

นันทวรรณ อิศรานุวัฒน์ชัย (2550) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม ในภาวะผู้นำขององค์กร ผลการวิจัย พบว่า คุณธรรมและจริยธรรมถือเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ในการดำเนินบทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้นำที่ดี หากผู้นำขาดซึ่งคุณธรรมและจริยธรรมย่อมทำให้ผู้นำนั้น ขาดความชอบธรรมในการทำหน้าที่ในองค์กรนั้นต่อไป ทั้งนี้เนื่องจากว่าคุณธรรมและจริยธรรมถือเป็น คุณสมบัติที่สำคัญของบทบาทหน้าที่ของผู้นำ ซึ่งทำให้ผู้นำสามารถได้รับการยอมรับความเชื่อถือ ตลอดจน การนับถือจากบุคคลต่าง ๆ ทั้งในองค์กรและในสังคมทั่วไป ดังนั้นปัญหาการขาดคุณธรรมและจริยธรรม ของผู้นำย่อมทำให้ผู้นำไม่เป็นที่ยอมรับต่อบุคคลทั่วไปในองค์กรและในสังคม ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อ หลักการบริหารงานและภาพลักษณ์ขององค์กรให้เสื่อมลงและยอมนำมาซึ่งความล่มสลายขององค์กร ในอนาคตเช่นกันปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดขององค์กรใด ๆ คือ คุณภาพของผู้นำ คุณภาพของการเป็นผู้นำ คือ สิ่งที่กำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กร หนึ่ง ๆ นี้คือ คำพูดที่เป็นจริงเสมอไม่ว่าองค์กรนั้นจะยิ่งใหญ่ระดับชาติ ดังนั้นเมื่อใดก็ตามหากผู้นำสูงสุดใน องค์กร ตลอดจนผู้นำในทุกระดับขององค์กรใดองค์กรหนึ่งขาดคุณภาพของการเป็นผู้นำที่ดีแล้ว ผู้นำนั้นก็ขาดเป้าหมายการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรไปสู่ความคิดสร้างสรรค์แบบใหม่ การสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Creating a Learning Organization) เพื่อประยุกต์การบริหารงาน ให้เกิดความก้าวหน้าแก่องค์กรนั้นย่อมหมายความว่า องค์กรที่เคยอยู่มานานนับเป็นสิบ ๆ ปี มีชื่อเสียง โด่งดังมาตลอด เมื่อองค์กรหยุดการพัฒนาตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์แล้วองค์กรนั้น จะหยุดนิ่งซึ่งก็เท่ากับความล่มสลายขององค์กรในที่สุดเช่นกัน

พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ อธิปัตถ์ (ภวคานันท์) (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของ พระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี การวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี และเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการที่มีจำนวนพรรษา ระดับการศึกษาสายสามัญ การศึกษา ทางเปรียญธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และการสังกัดวัดแต่ละขนาด ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส จำนวน 182 รูป ผลการวิจัย พบว่า 1) บทบาทของพระสังฆาธิการ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการควบคุมและส่งเสริมการรักษา ความเรียบร้อยดีงาม, ด้านการศาสนศึกษา, ด้านการศึกษาสงเคราะห์, ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า มีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) เปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการที่มีจำนวนพรรษา ระดับการศึกษาสายสามัญ การศึกษา ทางเปรียญธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และการสังกัดวัดแต่ละขนาดที่แตกต่างกัน ผลการวิจัย พบว่า มีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีแตกต่างกัน

พระชนดล นาคพิพัฒน์ (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษาเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในด้านการปกครอง อยู่ในระดับมากส่วนด้านการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุตำแหน่งพระสังฆาธิการจำนวนพรรษา วุฒิการศึกษา สามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมและประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกันและข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ควรมีการปกครองพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดมีกองทุนส่งเสริมด้านการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร ให้เอาใจใส่กิจกรรมด้านพระพุทธศาสนาให้พระภิกษุสามเณรดำเนินกิจกรรมบางอย่างภายในวัดอย่างมีระเบียบ

พระมหามณเฑียร วรธมโม (ซ้ายเกลี้ยง) (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา ผลการวิจัย พบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการศาสนศึกษา และด้านการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุและจำนวนพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนพระสังฆาธิการที่มีตำแหน่ง วุฒิทางการศึกษาสามัญ วุฒิทางการศึกษาทางธรรม และวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน

พระเกษมศักดิ์ วรสุโข (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัย พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการในอำเภอชุมแสงอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าที่เป็นไปในทิศทางเดียวกับพุทธจักรและอาณาจักรเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคมตลอดถึงการพัฒนากุศลกร การศึกษาและอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคณะสงฆ์ โดยใช้หลักหน้าที่ของพระสังฆาธิการ 6 ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า พระภิกษุที่มีอายุ พรรษา การศึกษาสามัญ การศึกษาทางธรรม

และตำแหน่งที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และพบว่า โมเดลการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ดี ซึ่งการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์ เน้นไปที่การวางแผน การกำหนดโครงสร้างในการบริหาร การวางตำแหน่งบุคลากรให้เหมาะสมกับงาน การมอบหมายงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบท และเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันและการรายงานผลการปฏิบัติงาน

2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ผู้วิจัย ได้สรุปตัวแปรอิสระและตัวแปรตามที่ใช้ในการวิจัยโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในครั้งนี้โดยมีรายละเอียดของกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

2.6.1 ตัวอิสระ (Independent Variables)

ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ตัวแปรจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ มี 7 ปัจจัย ได้แก่ จำนวน 7 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านการวางแผน 2) ปัจจัยด้านการจัดองค์การ 3) ปัจจัยด้านการจัดบุคคลเข้าทำงาน 4) ปัจจัยด้านการสั่งการ 5) ปัจจัยด้านการประสานงาน 6) ปัจจัยด้านการรายงานผลการปฏิบัติงาน และ 7) ปัจจัยด้านการงบประมาณ (Gulick and Urwick, 1937)

ตารางที่ 2.3 การสังเคราะห์ตัวแปรอิสระเพื่อนำมาเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติ
การปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

ตัวแปร/ปัจจัย	นักวิชาการ						
	ธมจรัส พิบสัทธี รณการ	ประทาน คงฤทธิ ศึกษากร	พระธรรมโกศาจารย์	สมยศ นาวิการ	Chapman	Fayol	Gulick and Urwick
1. การวางแผน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2. การจัดองค์การ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
3. การจัดบุคคลเข้าทำงาน	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓
4. การสั่งการ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
5. การประสานงาน	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓
6. การรายงานผลการปฏิบัติงาน	-	-	-	-	-	-	✓
7. การงบประมาณ	-	-	-	-	-	-	✓

2.6.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

ตัวแปรตามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ซึ่งผู้วิจัยได้จากการสังเคราะห์ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้างของคณะสงฆ์ ด้านอำนาจหน้าที่ ระเบียบ คำสั่ง ด้านการคัดเลือกแต่งตั้งผู้ปกครองสงฆ์ ด้านการบริหารจัดการ และด้านการติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่ (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535) ทั้งนี้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ดังนี้

ภาพที่ 2.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ผู้วิจัยได้ใช้วิธีดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research Method) ซึ่งแบ่งขั้นตอนของการวิจัยครั้งนี้ ออกเป็น 3 ระยะ โดยมีรายละเอียดของระเบียบวิธีดำเนินการวิจัยในแต่ละระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อสร้างและยืนยันโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณซึ่งมุ่งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 โดยมีรายละเอียดของระเบียบวิธีการดำเนินงานวิจัยระยะที่ 1 ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 คือ พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 จำนวน 33,371 รูป

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 นี้ คือ พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ซึ่งมีขั้นตอนในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง และการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1.2.1) การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย ใช้การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบ 2 ชั้น (2-Stage Sampling, สัญญา เคนาภูมิ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, 2558, น. 124) ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1.2.1) ผู้วิจัยทำการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยโดยรวม โดยการใช้สูตรของ (Yamane, 1973) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยรวมจำนวนเท่ากับ 396 รูป ดังนี้

สูตร
$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2} \quad (3-1)$$

เมื่อ n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
 N แทน จำนวนประชากรทั้งหมด
 e แทน ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกินได้ไม่เกิน .05

$$\text{แทนค่าในสูตร } n = \frac{33,371}{1 + 33,371(.05)^2}$$

$$n = 395.25 \text{ คน}$$

1.2.2) ผู้วิจัย ทำการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้ในการวิจัย ซึ่งใช้การแบ่งชั้นภูมิแบบเป็นสัดส่วน (Stratified Proportional Sampling Random) ซึ่งจำแนกตามจังหวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 จำนวน 4 จังหวัด เพื่อกระจายแบบสอบถามให้ครอบคลุมพื้นที่วิจัยในแต่ละจังหวัด ดังตารางที่ 3.1 ดังนี้

ตารางที่ 3.1 การแบ่งชั้นภูมิแบบสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนประชากร จำแนกตามจังหวัด

จังหวัด	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
1. ร้อยเอ็ด	11,720	138
2. ขอนแก่น	11,480	136
3. มหาสารคาม	4,515	54
กาฬสินธุ์	5,656	68
รวม	33,371	396

1.2.2) การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยระยะที่ 1 ผู้วิจัยมีวิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง โดยการใช้การสุ่มอย่างง่ายตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละชั้นภูมิ จนครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยรวมที่ได้กำหนดไว้ จำนวน 396 รูป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 มีลักษณะเป็นแบบสอบถามเชิงปริมาณ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ 1) อายุ 2) พรรษา 3) วุฒิการศึกษาสามัญ 4) วุฒิการศึกษาทางธรรม โดยลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านโครงสร้างของคณะสงฆ์ 2) ด้านอำนาจหน้าที่ ระเบียบ คำสั่ง 3) ด้านการคัดเลือกแต่งตั้งผู้ปกครองสงฆ์ 4) ด้านการบริหารจัดการ และ 5) ด้านการติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่

โดยลักษณะของเครื่องมือในแบบสอบถามตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนแบบประเมินค่า (Rating Scale) ตามแนวคิดของ (Likert, 1967, pp. 90-95) ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนของข้อคำถาม ดังนี้

ระดับที่เลือกตอบ	ค่าน้ำหนักคะแนนของการเลือกตอบ
มากที่สุด	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 5 คะแนน
มาก	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 4 คะแนน
ปานกลาง	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 3 คะแนน
น้อย	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 2 คะแนน
น้อยที่สุด	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 1 คะแนน

ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ซึ่งแบ่งออกเป็น 7 ด้าน ดังนี้ 1) ปัจจัยด้านการวางแผน 2) ปัจจัยด้านการจัดองค์การ 3) ปัจจัยด้านการจัดบุคคลเข้าทำงาน 4) ปัจจัยด้านการสั่งการ 5) ปัจจัยด้านการประสานงาน 6) ปัจจัยด้านการรายงานผลการปฏิบัติงาน และ 7) ปัจจัยด้านการงบประมาณ

โดยลักษณะของเครื่องมือในแบบสอบถามตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนแบบประมาณค่า 5 ระดับ (5 Rating Scale) ตามแนวคิดของ (Likert, 1967, pp. 90-95) ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนของข้อคำถาม ดังนี้

ระดับความคิดเห็นที่เลือกตอบ	ค่าน้ำหนักคะแนนของการเลือกตอบ
มากที่สุด	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 5 คะแนน
มาก	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 4 คะแนน
ปานกลาง	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 3 คะแนน
น้อย	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 2 คะแนน
น้อยที่สุด	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 1 คะแนน

3. การสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

3.3.1 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องถึงหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวัดตัวแปรในการวิจัย กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ และโครงสร้างของตัวแปรที่ต้องการศึกษา

3.3.2 หลังจากที่ได้คัดเลือกตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ที่เหมาะสมกับบริบทแล้ว หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงสร้างข้อคำถามเชิงปฏิบัติการเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับประเด็นที่ต้องการวัดและให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงข้อคำถามให้ถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น

3.3.3 นำแบบสอบถามฉบับร่าง พร้อมทั้งรายละเอียดเกี่ยวกับเค้าโครงวิทยานิพนธ์และแบบประเมินให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 ท่าน เป็นผู้ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถามเพื่อพิจารณาความตรงด้านเนื้อหา ด้านสถิติและประเมินผล และด้านภาษาเพื่อพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถาม ได้แก่

3.3.3.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ สิงห์เลิศ วุฒิการศึกษาศาสตร์บัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาประชากรศาสตร์ ตำแหน่งอาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติและประเมินผล

3.3.3.2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัลยา กุลสุวรรณ วุฒิการศึกษาศาสตร์บัณฑิต (ศศ.ด.) สาขาวิชาภาษาไทย ตำแหน่งอาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา

3.3.3.3 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมปอง สุวรรณภุมมา วุฒิการศึกษาศาสตร์บัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชารัฐศาสตรบัณฑิต ตำแหน่งประธานหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา

3.3.3.4 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา คล้ายเดช วุฒิการศึกษาศาสตร์บัณฑิต (รป.ด.) สาขาวิชารัฐศาสตรบัณฑิต ตำแหน่งอาจารย์ประจำหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา

3.3.3.5 ดร.วนันันท์ โสดาปัดชา วุฒิการศึกษาศาสตร์บัณฑิต (รป.ด.) สาขาวิชารัฐศาสตรบัณฑิต ตำแหน่งอาจารย์พิเศษ หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา

4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

4.1 ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญพิจารณาความสอดคล้องและความเหมาะสมของข้อคำถามรายข้อกับนิยามศัพท์เฉพาะ (Index of Consistency: IOC) ที่ใช้ในกรณีเครื่องมือเป็นแบบวัดที่เป็นสเกลระดับว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ รวมทั้งขอข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อคำถาม ซึ่งผู้วิจัยจะนำแบบสอบถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป (รังสรรค์ สิงห์เลิศ, 2558 และกัลยา วานิชย์บัญชา, 2560) ซึ่งสามารถตัดสินใจได้ว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องเหมาะสมกับนิยามเชิงปฏิบัติการ หลังจากนั้นได้ปรับปรุงข้อคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญก่อนนำไปทดลองใช้ต่อไป โดยกำหนดค่าในการประเมิน ดังนี้

ให้คะแนน +1 เมื่อแน่ใจว่าข้อความนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ให้คะแนน 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อความนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ให้คะแนน -1 เมื่อแน่ใจว่าข้อความไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

4.2 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้ (Try-Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง คือ พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 ซึ่งมีใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 52 รูป แล้วนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ไปวิเคราะห์หาคุณภาพของแบบสอบถามทั้งฉบับและเป็นรายข้อของเครื่องมือการวิจัย ในตอนที่ 2-3 ซึ่งเป็นเครื่องมือประเภทแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยนำผลที่ได้จากการเก็บข้อมูลไปทำการวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทางสถิติสำหรับเครื่องมือประเภทแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ทั้งฉบับและในแต่ละรายข้อ (Cronbach, 1963, pp. 161-162) ดังนี้

4.2.1 ผู้วิจัยทำการตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือประเภทแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในตอนที่ 2-3 โดยใช้การวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยทั้งฉบับด้วยแบบสัมประสิทธิ์ α (Alpha coefficient) ของ Cronbach โดยยอมรับค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยทั้งฉบับ ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป (Cronbach's α Coefficient reliability > 0.60) โดยพบว่า ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยทั้งฉบับครั้งนี้ มีค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยทั้งฉบับเท่ากับ 0.996 (α Coefficient = 0.996)

4.2.2 ผู้วิจัยทำการตรวจสอบค่าอำนาจจำแนกของเครื่องมือประเภทแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ในแต่ละรายข้อ (Item Discrimination) โดยใช้การตรวจสอบค่า (Item Total Correlation) ที่ได้จากการวิเคราะห์ด้วยแบบสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ (Pearson's Product Moment Item Total Correlation) โดยยอมรับค่าความเชื่อมั่นรายข้อ ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป (Item Total Correlation > 0.20) โดยพบว่า ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในรายข้อครั้งนี้ มีค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในรายข้ออยู่ระหว่าง 0.708-0.970 (Item Total Correlation = 0.708-0.970)

4.2.3 นำผลคุณภาพของเครื่องมือที่ทดลองใช้ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแบบสอบถาม และข้อความก่อนจัดพิมพ์แบบสอบถาม ฉบับจริงที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วเพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในขั้นตอน ต่อไป

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

5.1 ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยขอหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เพื่อขออนุญาตจากเจ้าคณะ ภาค 9 เพื่อแจ้งให้พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ทราบและขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม

5.2 ผู้วิจัยลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลและชี้แจงวิธีการตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง

5.3 ผู้วิจัยตรวจสอบและคัดแยกแบบสอบถามที่สมบูรณ์ เพื่อนำแบบสอบถามไปวิเคราะห์ข้อมูลและวิเคราะห์ทางสถิติ ต่อไป

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

ในการวิจัยระยะที่ 2 ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์เพื่อศึกษาลักษณะของแต่ละตัวแปรสถิติที่จะใช้วิเคราะห์เพื่อตอบคำถามการวิจัยและการวิเคราะห์โดยสถิติเพื่อตรวจสอบอิทธิพลของตัวแปรที่สนใจ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม การวิเคราะห์ในขั้นนี้เป็นการวิเคราะห์เพื่อให้ทราบลักษณะภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษาทางธรรม ซึ่งใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบคำอธิบาย

6.2 การวิเคราะห์ระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 สถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบคำอธิบาย

6.2.1 คะแนนที่ได้จะนำมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและแปลความหมายระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ด้านการปกครอง โดยนำคะแนนมาแบ่งเป็นช่วงเท่า ๆ กัน ตั้งแต่ 1-5 คะแนน จำนวน 5 ชั้น โดยมีความกว้างเท่ากับ 0.80 คะแนนเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยในแบบสอบถามผู้วิจัยยึดหลักเกณฑ์ ดังตารางที่ 3.2 ดังนี้ (รังสรรค์ สิงห์เลิศ, 2558, น. 186 และกัลยา วาณิชย์บัญชา, 2560, น. 117)

ตารางที่ 3.2 เกณฑ์การแปลความหมายของระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

ระดับค่าเฉลี่ยการบริหารกิจการ ในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9	เกณฑ์การแปลความหมาย
1.00-1.80	การบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 อยู่ในระดับน้อยที่สุด
1.80-2.60	การบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 อยู่ในระดับน้อย
2.61-3.40	การบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 อยู่ในระดับปานกลาง
3.40-4.20	การบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 อยู่ในระดับมาก

(ต่อ)

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ระดับค่าเฉลี่ยการบริหารกิจการ ในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9	เกณฑ์การแปลความหมาย
4.21-5.00	การบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 อยู่ในระดับมากที่สุด

6.3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล (Path Analysis) เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ศึกษาและอธิบายถึงโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของปัจจัยกับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 และการวิเคราะห์โครงสร้างของการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 โดยใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) ความสำเร็จการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ซึ่งเป็นการตรวจสอบความสอดคล้องความกลมกลืนระหว่างโมเดลตามทฤษฎีและข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าสถิติที่จะตรวจสอบ ดังนี้ (पुलพงค์ สุขสว่าง, 2556, น. 9-18)

6.3.1 ค่าไค-สแควร์ (Chi-Square Statistics) เป็นค่าสถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐานทางสถิติว่าฟังก์ชันความกลมกลืนมีค่าเป็นศูนย์ ถ้าค่าไค-สแควร์ มีค่าต่ำมากหรือยิ่งเข้าใกล้ศูนย์มากเท่าไร แสดงว่าโมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

6.3.2 ค่าสัดส่วนไค-สแควร์กับองศาแห่งความเป็นอิสระ $\frac{\chi^2}{df}$ เนื่องจาก เมื่อจำนวนกลุ่มตัวอย่างมาก ค่าไค-สแควร์ ก็จะมีสูงมากจนอาจทำให้สรุปผลได้ไม่ถูกต้อง ดังนั้นจึงแก้ไขโดยพิจารณา

ค่า $\frac{\chi^2}{df}$ ซึ่งควรมีค่าไม่ควรเกิน 2.00

6.3.3 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness-of-Fit Index: GFI) ซึ่งเป็นอัตราส่วนของผลต่างระหว่างฟังก์ชันความกลมกลืนจากโมเดลก่อนและหลังปรับโมเดลกับฟังก์ชันความกลมกลืนก่อนปรับโมเดล ค่า GFI หากมีค่าตั้งแต่ 0.90-1.00 แสดงว่าโมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

6.3.4 ดัชนีความกลมกลืนที่ปรับแล้ว (Adjusted Goodness-of-Fit Index: AGFI) ซึ่งนำ GFI มาปรับแก้ โดยคำนึงถึงขนาดขององศาอิสระ (df) ซึ่งรวมทั้งจำนวนตัวแปรและขนาดกลุ่มตัวอย่าง หากค่า AGFI หากมีค่าตั้งแต่ 0.90-1.00 แสดงว่า โมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

6.3.5 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index: CFI) ใช้เปรียบเทียบโมเดลเชิงสมมุติฐานการวิจัยว่ามีความกลมกลืนสูงกว่าข้อมูลเชิงประจักษ์มาก น้อยเพียงใด ค่าตั้งแต่ 0.90-1.00 แสดงว่า โมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

6.3.6 ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standardized Root Mean Squared Residual: Standardized SRMR) เป็นค่าบอกความคาดเคลื่อนของโมเดล มีค่าน้อยกว่า .05 แสดงว่าโมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

6.3.7 ค่าความคาดเคลื่อนในการประมาณค่าตัวแปร (Root Mean Square of Approximation: RMSEA) เป็นค่าที่บ่งบอกถึงความไม่กลมกลืนของโมเดลที่สร้างขึ้นกับแมทริกซ์ความแปรปรวนร่วมของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งค่า RMSEA ต่ำกว่า .05 แสดงว่า โมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ทั้งนี้ ผู้วิจัย สามารถสรุปเกณฑ์ที่ใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างโมเดลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สรุปได้ตามตารางที่ 3.3 ดังนี้

ตารางที่ 3.3 สถิติและเกณฑ์ที่ใช้ในการตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ดัชนีความสอดคล้อง	เกณฑ์ยอมรับความสอดคล้องกลมกลืน
X^2 -test	ไม่มีนัยสำคัญ ($p < .05$)
X^2 / df (Relative Chi-Square)	< .02 สอดคล้องกลมกลืนดี .02-5.00 สอดคล้องกลมกลืนพอใช้
CFI (Comparative Fit Index) TLI	≥ 0.95 สอดคล้องกลมกลืนดี .90-.95 สอดคล้องกลมกลืนพอใช้
RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation)	< .05 สอดคล้องกลมกลืนดี .05-.08 สอดคล้องกลมกลืนพอใช้ .08-.10 สอดคล้องกลมกลืนไม่ค่อยดี > .10 สอดคล้องกลมกลืนไม่ดี
SRMR (Standardized Root Mean Square Residual)	< .05 สอดคล้องดี < .08 สอดคล้องพอใช้ > .08 ไม่สอดคล้อง

จากตารางที่ 3.3 สถิติที่ใช้ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์นั้น ใช้พิจารณาโมเดลตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ หากค่าสถิติที่คำนวณได้ไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ผู้วิจัย จะทำการปรับโมเดลใหม่ โดยการปรับโมเดล (Model Modification Indices: MI) ผู้วิจัยจะปรับโมเดลบนพื้นฐานของทฤษฎีและงานวิจัยเป็นหลัก โดยมีการดำเนินการ คือ การตรวจสอบผลการประมาณค่าตัวแปรว่ามีความสมเหตุสมผลหรือไม่ มีค่าใดแปลกเกินความเป็นจริงหรือไม่และพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์

สหสัมพันธ์เชิงพหุคูณกำลังสอง (Squared Multiple Correlation) ให้มีความเหมาะสมรวมทั้งพิจารณา ค่ากลมกลืนรวม (Overall Fit) ของโมเดลว่าโดยภาพรวมแล้วโมเดลกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เพียงใดและจะหยุดปรับโมเดล เมื่อพบว่าค่าสูงสุดของเศษเหลือในรูปคะแนน มาตรฐานต่ำกว่า 2.00 และโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และได้ค่าสถิติตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (พูลพงศ์ สุขสว่าง, 2556)

6.3.8 การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในปัจจัยด้วยตนเองและระหว่าง ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในนิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ซึ่งได้มีการกำหนดเกณฑ์การแปล ความหมายของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในนิติการปกครอง คณะสงฆ์ ภาค 9 ดังตารางที่ 3.4 ดังนี้

ตารางที่ 3.4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในปัจจัยด้วยตนเอง และระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการบริหาร กิจการในนิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ตามแนวคิดของ Wiersma

ระดับของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (R, r)	เกณฑ์การแปลความหมาย
ไม่ควรเกิน 0.71	มีความสัมพันธ์กันสูง
0.70-0.31	มีความสัมพันธ์กันปานกลาง
0.30-0.01	มีความสัมพันธ์กันน้อย
> 0.30	ไม่มีความสัมพันธ์

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อสร้างและยืนยันโมเดลการบริหารกิจการในนิติ การปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสร้างและยืนยันโมเดลการบริหารกิจการในนิติการปกครอง คณะสงฆ์ ภาค 9 โดยมีรายละเอียดของระเบียบวิธีการดำเนินงานวิจัยระยะที่ 2 ดังนี้

1. การสร้างโมเดลการบริหารกิจการในนิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

1.1 กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 2 ได้แก่ พระสงฆ์ที่มีบทบาท สำคัญและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการในนิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ตลอดจนมีความรู้ และประสบการณ์ในการบริหารกิจการในนิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 จำนวนทั้งสิ้น 21 รูป/คน ซึ่งใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย ดังนี้

1.1.1 เจ้าคณะภาค 9 ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการบริหารและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี ในการบริหารกิจการในมติดการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 จำนวน 1 รูป

1.1.2 รองเจ้าคณะภาค 9 ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการบริหารและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี ในการบริหารกิจการในมติดการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 จำนวน 2 รูป

1.1.3 เจ้าคณะจังหวัดในภาค 9 ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการบริหารและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี ในการบริหารกิจการในมติดการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 จำนวน 4 รูป

1.1.4 เจ้าคณะอำเภอในภาค 9 ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการบริหารและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี ในการบริหารกิจการในมติดการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 จำนวน 3 รูป

1.1.5 เจ้าคณะตำบลในภาค 9 ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการบริหารและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี ในการบริหารกิจการในมติดการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 จำนวน 3 รูป

1.1.6 เจ้าอาวาสในภาค 9 ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการบริหารและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี ในการบริหารกิจการในมติดการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 จำนวน 3 รูป

1.1.7 พระสงฆ์ในภาค 9 ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการบริหารและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี ในการบริหารกิจการในมติดการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 จำนวน 3 รูป

1.1.8 ผู้อำนวยการสำนักพุทธศาสนา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการบริหารและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี ในการบริหารกิจการในมติดการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 จำนวน 1 คน

1.1.9 นักวิชาการศาสนา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการบริหารและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี ในการบริหารกิจการในมติดการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 จำนวน 1 คน

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 2 ผู้วิจัยใช้วิธีดำเนินการวิจัย โดยใช้การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการบริหารกิจการในมติดการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 2 ได้แก่ แบบบันทึกการประชุมกลุ่มย่อย

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยระยะที่ 2 นี้ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อสนเทศที่ได้รับจากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาพรรณนารายละเอียด ความหมาย และอธิบายความ โดยใช้วิธีวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analysis Induction) พร้อมทั้งทำการจัดกลุ่มข้อสนเทศ (Text Grouping) ที่ได้รับเพื่อนำไปสร้างเป็นข้อคำถามเชิงปริมาณเพื่อนำไปสู่การยืนยันโมเดลการบริหารกิจการในมติดการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ต่อไป

2. การยืนยันโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

2.1 กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 2 ได้แก่ พระสงฆ์ที่มีบทบาทสำคัญและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ตลอดจนมีความรู้และประสบการณ์ในการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 จำนวนทั้งสิ้น 5 รูป (Eisner, 1976, pp. 192-193) ซึ่งใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อการยืนยันข้อสนเทศเกี่ยวกับแนวทางการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 โดยการใช้เทคนิค (Connoisseurship) โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 5 รูป ประกอบด้วย ดังนี้

2.1.1 เจ้าคณะภาค 9 ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการบริหารและมีประสบการณ์เป็นอย่างดีในการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 จำนวน 1 รูป

2.1.2 รองเจ้าคณะภาค 9 ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการบริหารและมีประสบการณ์เป็นอย่างดีในการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 จำนวน 2 รูป

2.1.3 เจ้าคณะจังหวัดในภาค 9 ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการบริหารและมีประสบการณ์เป็นอย่างดีในการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 จำนวน 2 รูป

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 2 ได้แก่ แบบสอบถามเชิงปริมาณเพื่อยืนยันข้อสนเทศเกี่ยวกับโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ซึ่งผู้วิจัยได้จากการสังเคราะห์โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 โดยผู้วิจัย นำแนวทางฯ ที่ได้รับมาจัดทำให้อยู่ในรูปของข้อคำถามประโยคบอกเล่า และมีการให้ค่าคะแนนของข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (5-Rating Scale) ตามแนวคิดของ (Likert, 1967, pp. 90-95)

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยระยะที่ 2 มีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัย ดังนี้

2.3.1 ผู้วิจัยจะดำเนินการส่งแบบสอบถามเชิงปริมาณแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ไปยังกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ได้กำหนดไว้ จำนวน 5 รูป เพื่อให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 รูป ได้ทำการยืนยันความเหมาะสมของโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

2.3.2 เมื่อผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามเชิงปริมาณแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ กลับคืนมาจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญครบตามจำนวนที่ได้กำหนดไว้ทั้ง 5 รูปแล้ว ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การยืนยันความเหมาะสมของโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครอง คณะสงฆ์ ภาค 9 ต่อไป

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยระยะที่ 2 ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อยืนยันความเหมาะสมของโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 โดยการใช้วิธีการทางสถิติ ได้แก่ การวิเคราะห์ค่ามัธยฐาน (Med) และการวิเคราะห์ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์หรือค่า IQR (Inter-Quartile Range) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

2.4.1 หลังจากที่ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามเชิงปริมาณแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ กลับคืนมาจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญครบตามจำนวนที่ได้กำหนดไว้ทั้ง 5 รูป แล้วผู้วิจัยจะทำการคำนวณหาค่าทางสถิติ ได้แก่ ค่ามัธยฐาน (Median: Med) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Inter-Quartile Range: IQR) เพื่อยืนยันความเหมาะสมของโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

2.4.2 ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดจำนวนอันตรภาคชั้นและช่วงระหว่างอันตรภาคชั้นของระดับค่ามัธยฐาน (Med) โดยผู้วิจัยได้กำหนดให้ระดับค่ามัธยฐาน (Med) มีจำนวนอันตรภาคชั้นจำนวน 5 ชั้น และในแต่ละช่วงระหว่างอันตรภาคชั้นของระดับค่ามัธยฐาน (Med) มีค่าเท่ากับ 0.80 ในทุก ๆ ช่วงอันตรภาคชั้น ซึ่งมีหลักเกณฑ์การแปลงผลค่ามัธยฐาน (Median) ดังนี้ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2555 และ 2557) ดังตารางที่ 3.5 ดังนี้

ตารางที่ 3.5 เกณฑ์การแปลงความหมายของระดับค่ามัธยฐาน

ช่วงระดับค่า Med	การแปลผลช่วงระดับ Med
4.21-5.00	กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นด้วยกับโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในระดับมากที่สุด
3.41-4.20	กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นด้วยกับโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในระดับมาก
2.61-3.40	กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นด้วยกับโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในระดับปานกลาง
1.81-2.60	กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นด้วยกับโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในระดับน้อย
1.00-1.80	กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นด้วยกับโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในระดับน้อยที่สุด

2.4.3 ผู้วิจัยได้ทำการพิจารณาระดับค่ามัธยฐาน (Med) ได้รับความจากการคำนวณทางสถิติมาทำการเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายระดับค่ามัธยฐาน (Median: Med) ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในตารางที่ 3.5 ข้างต้น

2.4.4 ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดเกณฑ์การพิจารณาความสอดคล้องกันของความคิดเห็นระหว่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการนำค่าความสอดคล้อง (Inter-Quartile Range: IQR) มาใช้เป็นเกณฑ์ในการแปลความหมายค่าความสอดคล้องของความคิดเห็นระหว่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งปรากฏดังตารางที่ 3.6 ดังนี้

ตารางที่ 3.6 เกณฑ์การแปลความหมายของระดับค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR)

ช่วงระดับค่า IQR	การแปลผลช่วงระดับ IQR
0.00-0.50	ความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญสอดคล้องกันสูงมาก
0.51-1.00	ความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญสอดคล้องกันสูง
1.01-1.50	ความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญสอดคล้องกันปานกลาง
1.51-2.50	ความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญสอดคล้องกันต่ำ
> 2.51	ความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญไม่สอดคล้องกัน

2.4.5 ผู้วิจัยทำการพิจารณาระดับค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR) ได้รับความจากการคำนวณทางสถิติ มาทำการเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายระดับค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR) ของผู้ให้ข้อมูล สำคัญในตารางที่ 3.6 ข้างต้น

2.4.6 ผู้วิจัยดำเนินการสร้างโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 โดยการใช้โมเดลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ภาค 9 ที่ได้รับการยืนยันโดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งมีวิธีการในการพิจารณาความเหมาะสมของแนวทางการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ดังนี้

2.4.6.1 การพิจารณาความเหมาะสมของโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 จากระดับของค่ามัธยฐาน (Med) ซึ่งได้รับความจากการคำนวณทางสถิติ โดยจะนำค่ามัธยฐาน (Med) ที่ได้รับความจากการคำนวณมาทำการเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายระดับค่ามัธยฐาน (Median: Med) ในตารางที่ 3.5 ซึ่งผู้วิจัยจะคัดเลือกใช้เฉพาะโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ที่มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.41 ขึ้นไป (Med \geq 3.41) เพื่อนำมาใช้ในการสร้างโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2557, น. 109)

2.4.6.2 การพิจารณาความเหมาะสมของโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 นั้น นอกจากการพิจารณาความเหมาะสมของแนวทางจากคัมภีร์ฐานแล้วผู้วิจัยยังใช้การพิจารณา ความเหมาะสมของโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 จากระดับของค่าความสอดคล้องหรือค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Inter-Quartile Range: IQR) ร่วมด้วยเช่นกัน โดยผู้วิจัยจะคัดเลือกใช้เฉพาะโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 น้อยกว่า 1.51 ลงไป ($IQR < 1.51$) เพื่อนำมาใช้ในการสร้างโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2557, น. 110)

2.4.7 ผู้วิจัยดำเนินการสร้างโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ต่อไป พร้อมทั้งทำการสรุปผลที่ได้รับจากการวิจัย โดยการพรรณนาความ (Narration)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ทั้งนี้เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นไปตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานของการวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัย ไว้ตามลำดับดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิจัย
2. ลำดับการนำเสนอผลการวิจัย
3. ผลการวิจัย

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิจัย

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิจัย เป็นสัญลักษณ์ทางสถิติของการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการสื่อสารความหมายต่อสัญลักษณ์ที่ผู้วิจัยใช้เป็นตัวแทนของผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเพื่อให้เกิดความเข้าใจ ผู้วิจัยได้กำหนดเป็นสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีดังต่อไปนี้

n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
f	แทน	ค่าความถี่ (Frequency)
\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
R ²	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ หรือสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (Coefficient of Prediction/Determination) ซึ่งแสดงถึงอำนาจการพยากรณ์ที่เกิดจากตัวแปร
f1	แทน	ตัวแปรแฝงที่ใช้ในการวิจัยที่เป็นตัวแปรเมตริก/ตัวแปรต่อเนื่อง ซึ่งหมายถึงตัวแปรองค์การ
f2	แทน	ตัวแปรแฝงที่ใช้ในการวิจัยที่เป็นตัวแปรเมตริก/ตัวแปรต่อเนื่อง ซึ่งหมายถึงตัวแปรการปฏิบัติงาน
f3	แทน	ตัวแปรแฝงที่ใช้ในการวิจัยที่เป็นตัวแปรเมตริก/ตัวแปรต่อเนื่อง ซึ่งหมายถึงตัวแปรผลการปฏิบัติงาน

f4	แทน	ตัวแปรแฝงที่ใช้ในการวิจัย ที่เป็นตัวแปรเมตริก/ตัวแปรต่อเนื่อง ซึ่งหมายถึงตัวแปรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ภาค 9
DE	แทน	Direct Effect หรือค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของตัวแปรอิสระ ซึ่งเป็นค่าน้ำหนักอิทธิพลค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของตัวแปรอิสระ ซึ่งสามารถทำนายการผันแปรของตัวแปรตามในทางตรง
IE	แทน	Indirect Effect หรือค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของตัวแปรอิสระ ซึ่งเป็นค่าน้ำหนักอิทธิพลค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของตัวแปรอิสระ ซึ่งสามารถทำนายการผันแปรของตัวแปรตามในทางอ้อม
TE	แทน	Total Effect หรือค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของตัวแปรอิสระ ซึ่งเป็นค่าน้ำหนักอิทธิพลค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของตัวแปรอิสระ ซึ่งสามารถทำนายการผันแปรของตัวแปรตามโดยรวม
X ²	แทน	ค่าของการทดสอบแบบไคว-สแควร์ (Chi-Square Test)
X ² /df	แทน	ค่าไคว-สแควร์สัมพัทธ์ของการทดสอบไคว-สแควร์ (Chi-Square Test)
df	แทน	Degree of Freedom หรือค่าของชั้นแห่งความเป็นอิสระ
S.E.	แทน	ค่าความคาดเคลื่อนมาตรฐานของการประมาณค่าพารามิเตอร์
CFI, TLI	แทน	ดัชนีความเหมาะสมของการเปรียบเทียบ หรือ Comparative Fit Index ซึ่งใช้ในการวัดดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Index: GFI) ของโมเดล
SRMR	แทน	ค่ารากกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณในรูปของคะแนนมาตรฐาน หรือ Standardized Root Mean Square Residual ซึ่งใช้ในการวัดดัชนีวัดระดับความกลมกลืนแบบสมบูรณ์ที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index: AGFI) ของโมเดล
RMSEA	แทน	Root Mean Square Error of Approximation หรือค่ารากกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณของโมเดลที่มีการประมาณเส้นทางอิทธิพล

4.2 ลำดับการนำเสนอผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยจำแนกตามระยะของการวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระยะ โดยมีลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามระยะของการวิจัยทั้ง 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยระยะที่ 1 ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเป็นการศึกษาระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 และปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ซึ่งมีลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย จำนวน 3 ตอน

ระยะที่ 2 เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยระยะที่ 2 ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเป็นการศึกษาโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 และเพื่อยืนยันโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ซึ่งมีลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย จำนวน 6 ตอน

4.3 ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ โดยเป็นการศึกษาระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

การนำเสนอผลการวิจัยระยะที่ 1 นี้ เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยระยะที่ 1 ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเป็นการศึกษาระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 และปัจจัยที่มีผลต่อโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ซึ่งมีลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย จำนวน 3 ตอนย่อย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 396 ตัวอย่าง ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปดังแสดงในตาราง ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 ค่าความถี่ และค่าร้อยละของข้อมูลสถานภาพทั่วไป

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	กลุ่มตัวอย่าง (n) = 396	
	ค่าความถี่	ร้อยละ
1. ด้านอายุ		
1.1 อายุ 20-29 ปี	30	7.60
1.2 อายุ 30-39 ปี	74	18.70
1.3 อายุ 40-49 ปี	149	37.60

(ต่อ)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	กลุ่มตัวอย่าง (n) = 396	
	ค่าความถี่	ร้อยละ
1.4 อายุ 50-59 ปี	80	20.20
1.5 อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป	63	15.90
รวม	396	100.00
2. ด้านพรรษา		
2.1 ตั้งแต่ 1-5 พรรษา	14	3.50
2.2 ตั้งแต่ 6-10 พรรษา	50	12.60
2.3 ตั้งแต่ 11-15 พรรษา	122	30.80
2.4 ตั้งแต่ 16-20 พรรษา	144	36.40
2.5 ตั้งแต่ 21 พรรษาขึ้นไป	66	16.70
รวม	396	100.00
3. ด้านวุฒิการศึกษาสายสามัญ		
3.1 ประถมศึกษา	-	-
3.2 มัธยมศึกษา	37	9.30
3.3 ปริญญาตรี	277	70.00
3.4 ปริญญาโท	67	16.90
3.5 ปริญญาเอก	15	3.80
รวม	396	100.00
4. ด้านวุฒิการศึกษาทางธรรม		
4.1 ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม	-	-
4.2 นักธรรมชั้นตรี	-	-
4.3 นักธรรมชั้นโท	7	1.80
4.4 นักธรรมชั้นเอก	389	98.20
รวม	396	100.00

จากตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 396 คน

1. ด้านอายุ พบว่า กลุ่ม อายุ 40-49 ปี จำนวน 149 รูป คิดเป็นร้อยละ 37.60 รองลงมา ได้แก่ อายุ 50-59 ปี จำนวน 80 รูป คิดเป็นร้อยละ 20.00 อายุ 30-39 ปี จำนวน 74 รูป คิดเป็นร้อยละ

18.70 อายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 63 รูป คิดเป็นร้อยละ 15.90 และอายุ 20-29 จำนวน 30 รูป คิดเป็นร้อยละ 7.60

2. ด้านพรรษา พบว่า ตั้งแต่ 16-20 พรรษา จำนวน 144 รูป คิดเป็นร้อยละ 36.40 รองลงมา ได้แก่ ตั้งแต่ 11-15 พรรษา จำนวน 122 รูป คิดเป็นร้อยละ 30.80 ตั้งแต่ 21 พรรษาขึ้นไป จำนวน 66 รูป คิดเป็นร้อยละ 16.70 ตั้งแต่ 6-10 พรรษา จำนวน 50 รูป คิดเป็นร้อยละ 12.60 และตั้งแต่ 1-5 พรรษา จำนวน 14 รูป คิดเป็นร้อยละ 3.50

3. ด้านวุฒิการศึกษาสายสามัญ พบว่า ปริญญาตรี จำนวน 277 รูป คิดเป็นร้อยละ 70.00 รองลงมา ได้แก่ ปริญญาโท จำนวน 67 รูป คิดเป็นร้อยละ 16.90 มัธยมศึกษา จำนวน 37 รูป คิดเป็นร้อยละ 9.30 และปริญญาเอก จำนวน 15 รูป คิดเป็นร้อยละ 3.80

4. ด้านวุฒิการศึกษาทางธรรม พบว่า นักธรรมชั้นเอก จำนวน 389 รูป คิดเป็นร้อยละ 98.20 รองลงมา ได้แก่ นักธรรมชั้นโท จำนวน 7 รูป คิดเป็นร้อยละ 1.80

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9
ผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ทั้งโดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 4.2 ดังนี้

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

การบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9	n = 396		ระดับการบริหาร
	\bar{X}	S.D.	
1. ด้านโครงสร้างของคณะสงฆ์	3.89	0.43	มาก
2. ด้านอำนาจหน้าที่ ระเบียบ คำสั่ง	3.79	0.48	มาก
3. ด้านการคัดเลือกแต่งตั้งผู้ปกครองสงฆ์	3.91	0.46	มาก
4. ด้านการติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่	3.85	0.41	มาก
รวม	3.83	0.24	มาก

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ระดับการบริหารอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้างของคณะสงฆ์ ($\bar{X} = 3.89$) ด้านอำนาจหน้าที่ ระเบียบ คำสั่ง ($\bar{X} = 3.79$) ด้านการคัดเลือกแต่งตั้งผู้ปกครองสงฆ์ ($\bar{X} = 3.91$) และด้านการติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่ ($\bar{X} = 3.85$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ด้านโครงสร้างของคณะสงฆ์ โดยจำแนกเป็นรายข้อ

การบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ด้านโครงสร้างของคณะสงฆ์	n = 396		ระดับการบริหาร
	\bar{X}	S.D.	
1. มีการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง	4.02	0.80	มาก
2. มีการกระจายอำนาจโดยการแบ่งการบริหารงานในทุกภาคส่วน	4.06	0.72	มาก
3. มีสายการบังคับบัญชาที่ยาวทำให้ผู้ปกครองสงฆ์ทุกระดับเชื่อมความสัมพันธ์กันได้ยาก	3.84	0.79	มาก
4. มีการแบ่งระเบียบการบริหารงานทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค	3.88	0.76	มาก
5. มีสำนักงานกลางของคณะสงฆ์ในส่วนของภูมิภาค	3.69	0.81	มาก
รวม	3.89	0.43	มาก

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ด้านโครงสร้างของคณะสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ระดับการบริหารอยู่ในระดับมากทุกข้อ ได้แก่ มีการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ($\bar{X} = 4.02$) มีการกระจายอำนาจโดยการแบ่งการบริหารงานในทุกภาคส่วน ($\bar{X} = 4.06$) มีสายการบังคับบัญชาที่ยาวทำให้ผู้ปกครองสงฆ์ทุกระดับเชื่อมความสัมพันธ์กันได้ยาก ($\bar{X} = 3.84$) มีการแบ่งระเบียบการบริหารงานทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ($\bar{X} = 3.88$) และ มีสำนักงานกลางของคณะสงฆ์ในส่วนของภูมิภาค ($\bar{X} = 3.69$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ด้าน

การบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ด้านอำนาจหน้าที่ ระเบียบ คำสั่ง	n = 396		ระดับการบริหาร
	\bar{X}	S.D.	
1. มีการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์	3.82	0.78	มาก
2. มีการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม	3.78	0.79	มาก
3. กฎระเบียบมีความสอดคล้องกับพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง	3.81	0.80	มาก
4. มีกระบวนการหลายชั้นหลายฝ่าย และหลายขั้นตอน เพื่อให้การพิจารณาลงโทษพระภิกษุสงฆ์ให้เกิดความเป็นธรรมมากที่สุด	3.72	0.82	มาก
5. มีกระบวนการหลายชั้นหลายฝ่ายและหลายขั้นตอน เพื่อปกป้องพระภิกษุสงฆ์ที่ไม่ได้กระทำผิดตามพระธรรมวินัย	3.85	0.83	มาก
รวม	3.79	0.48	มาก

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ด้านอำนาจหน้าที่ ระเบียบ คำสั่ง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ระดับการบริหารอยู่ในระดับมากทุกข้อ ได้แก่ มีการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ($\bar{X} = 3.82$) มีการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม ($\bar{X} = 3.78$) กฎระเบียบมีความสอดคล้องกับพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง ($\bar{X} = 3.81$) มีกระบวนการหลายชั้นหลายฝ่ายและหลายขั้นตอนเพื่อให้การพิจารณาลงโทษพระภิกษุสงฆ์ให้เกิดความเป็นธรรมมากที่สุด ($\bar{X} = 3.72$) และมีกระบวนการหลายชั้นหลายฝ่ายและหลายขั้นตอน เพื่อปกป้องพระภิกษุสงฆ์ที่ไม่ได้กระทำผิดตามพระธรรมวินัย ($\bar{X} = 3.85$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ด้านการคัดเลือกแต่งตั้งผู้ปกครองสงฆ์ โดยจำแนกเป็นรายข้อ

การบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ด้านการคัดเลือกแต่งตั้งผู้ปกครองสงฆ์	n = 396		ระดับการบริหาร
	\bar{X}	S.D.	
1. มีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายศาสนศึกษา	4.08	0.81	มาก
2. มีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายศึกษาสงเคราะห์	4.14	0.70	มาก
3. มีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา	3.80	0.80	มาก
4. มีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายฝ่ายสาธารณูปการ	3.80	0.81	มาก
5. มีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์	3.76	0.76	มาก
รวม	3.91	0.46	มาก

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ด้านการคัดเลือกแต่งตั้งผู้ปกครองสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ระดับการบริหารอยู่ในระดับมากทุกข้อ ได้แก่ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายศาสนศึกษา ($\bar{X} = 4.08$) มีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายศึกษาสงเคราะห์ ($\bar{X} = 4.14$) มีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา ($\bar{X} = 3.80$) มีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายฝ่ายสาธารณูปการ ($\bar{X} = 3.80$) และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.76$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ด้านการติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่ โดยจำแนกเป็นรายข้อ

การบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ด้านการติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่	n = 396		ระดับการบริหาร
	\bar{X}	S.D.	
1. มีการติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่	3.81	0.74	มาก
2. มีการติดตามผลการดำเนินกิจการต่าง ๆ	3.91	0.78	มาก
3. คณะสงฆ์ภาค 9 มีการประชุมอยู่บ่อยครั้ง	3.93	0.76	มาก
4. มีการรายงานผลการปฏิบัติหน้าที่ตามลำดับชั้นบังคับบัญชา	3.80	0.72	มาก
5. มีการรายงานผลการดำเนินกิจการต่าง ๆ ตามลำดับชั้น บังคับบัญชา	3.85	0.80	มาก
รวม	3.85	0.41	มาก

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ด้านการติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ระดับการบริหารอยู่ในระดับมากทุกข้อ ได้แก่ มีการติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่ ($\bar{X} = 3.81$) การติดตามผลการดำเนินกิจการต่าง ๆ ($\bar{X} = 3.91$) คณะสงฆ์ภาค 9 มีการประชุมอยู่บ่อยครั้ง ($\bar{X} = 3.93$) มีการรายงานผลการปฏิบัติหน้าที่ตามลำดับชั้นบังคับบัญชา ($\bar{X} = 3.80$) และ มีการรายงานผลการดำเนินกิจการต่าง ๆ ตามลำดับชั้นบังคับบัญชา ($\bar{X} = 3.85$) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ซึ่งใช้การวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล (Path Analysis) ของโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

ตารางที่ 4.7 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเส้นทางอิทธิพล (Path Analysis) ของโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 (ก่อนการปรับโมเดล ด้วยค่าดัชนีโมเดล; MI)

ตัวแปรผล ปัจจัยที่มีผล	f3 (Path Factor)				f4			
	DE	IE	TE	R ²	DE	IE	TE	R ²
f1	0.794	-	0.794	0.955	2.473	0.001	2.474	0.838
	(0.500)	-	(0.500)		(6.402)	(4.257)	(12.771)	
f2	0.273	-	0.273	(0.107)	0.149	0.600	0.749	(0.169)
	(0.485)	-	(0.485)		(3.000)	(4.129)	(7.129)	
f3	-	-	-		-2.201	-	-2.201	
	-	-	-		(8.514)	-	(8.514)	

Goodness of Fit Indices

$\chi^2 = 266.597$, $df = 48$, $P = 0.000$, $CFI = 0.775$, $TLI = 0.690$, $RMSEA = 0.107$, $SRMR = 0.070$

จากตารางที่ 4.7 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเส้นทางอิทธิพล (Path Analysis) ของโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 สามารถอธิบาย ได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R²) พบว่า ตัวแปรแฝงภายนอก (f1-f2) ซึ่งได้แก่ ปัจจัยองค์การ (f1) ปัจจัยการปฏิบัติงาน (f2) และปัจจัยผลการปฏิบัติงาน (f3) เป็นตัวแปรซึ่งสามารถอธิบายความผันแปรของตัวแปรส่งผ่าน (Path Factor) และตัวแปรแฝงภายใน (f4) ซึ่งได้แก่ ปัจจัยผลการปฏิบัติงาน (f3) และบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 (f4) โดยปัจจัยองค์การ (f1) ปัจจัยการปฏิบัติงาน (f2) และปัจจัยผลการปฏิบัติงาน (f3) ทั้ง 3 ตัวแปรสามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 (f4) ได้อย่างถูกต้อง ร้อยละ 83.80 (R² = 0.838) นอกจากนี้องค์การ (f1) ปัจจัยการปฏิบัติงาน (f2) ยังสามารถอธิบายความผันแปรของตัวแปรส่งผ่าน (Path Factor) ซึ่งได้แก่ ปัจจัยผลการปฏิบัติงาน (f3) ได้อย่างถูกต้อง ร้อยละ 95.50 (R² = 0.955)

2. ผลการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล (Path Analysis) ของโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัย ที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรง ในเชิงบวกต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 (f4) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ประกอบด้วย ตัวแปรปัจจัยองค์การ (f1) ปัจจัยการปฏิบัติงาน (f2) และปัจจัยผลการปฏิบัติงาน (f3) ซึ่งสามารถอธิบายได้โดยเรียงลำดับตัวแปรที่มีค่าขนาดอิทธิพลโดยรวม (Total Effect; TE) จากมาก ไปหาน้อย ได้ดังนี้

2.1 ตัวแปรปัจจัยองค์การ (f1) เป็นตัวแปรที่มีค่าขนาดอิทธิพลโดยรวม (TE) สูงที่สุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าขนาดอิทธิพลโดยรวม (TE) เท่ากับ 2.474 ซึ่งมีอิทธิพล ในทางตรงต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 (f4) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าขนาดอิทธิพลทางตรง (DE) เท่ากับ 2.473 และมีอิทธิพลในทางตรงต่อตัวแปรปัจจัย ผลการปฏิบัติงาน (f3) โดยมีค่าขนาดอิทธิพลทางตรง (DE) เท่ากับ 0.794 นอกจากนี้ยังพบว่า ตัวแปรปัจจัย องค์การ (f1) เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อม (IE) ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 (f4) โดยส่งอิทธิพลผ่านตัวแปรปัจจัย ผลการปฏิบัติงาน (f3) ด้วยค่าขนาดอิทธิพลเท่ากับ .001

2.2 ตัวแปรปัจจัยการปฏิบัติงาน (f2) เป็นตัวแปรที่มีค่าขนาดอิทธิพลโดยรวม (TE) รองลงมา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าขนาดอิทธิพลโดยรวม (TE) เท่ากับ 0.749 ซึ่งมีอิทธิพลในทางตรงต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 (f4) อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าขนาดอิทธิพลทางตรง (DE) เท่ากับ 0.149 และมีอิทธิพลในทางตรงต่อ ตัวแปรปัจจัยผลการปฏิบัติงาน (f3) อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าขนาดอิทธิพลทางตรง (DE) เท่ากับ 0.273 นอกจากนี้ยังพบว่า ตัวแปรปัจจัยการปฏิบัติงาน (f2) เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อม ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 (f4) โดยส่งอิทธิพลผ่านตัวแปรปัจจัยผลการปฏิบัติงาน (f3) ด้วยค่าขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.600

2.3 ตัวแปรปัจจัยผลการปฏิบัติงาน (f3) เป็นตัวแปรที่มีค่าขนาดอิทธิพลโดยรวม (TE) เป็นลำดับสุดท้าย โดยมีค่าขนาดอิทธิพลทางตรง (DE) และอิทธิพลโดยรวม (TE) เท่ากับ -2.201 ซึ่งมีอิทธิพลในทางตรงต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 (f4) อย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติ

3. ผลการวิเคราะห์ความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีผลต่อการบริหาร กิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 (f4) พบว่า มีค่าต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.1 ค่า X^2 ของโมเดลมีค่าเท่ากับ 266.597 โดยมีค่า df เท่ากับ 48 ซึ่งมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.000 ซึ่งเมื่อทำการคำนวณค่าไควแสด์สัมพันธ์ (X^2/df) พบว่ามีค่าเท่ากับ 5.554 ซึ่งมีค่า > 2.00 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโมเดลยังมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ไม่มีดี

3.2 ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ มีค่า CFI เท่ากับ 0.775 และ TLI เท่ากับ 0.690 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโมเดลยังมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ไม่ดี

3.3 ค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า มีค่า RMSEA เท่ากับ 0.107 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโมเดลยังมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ไม่ดี

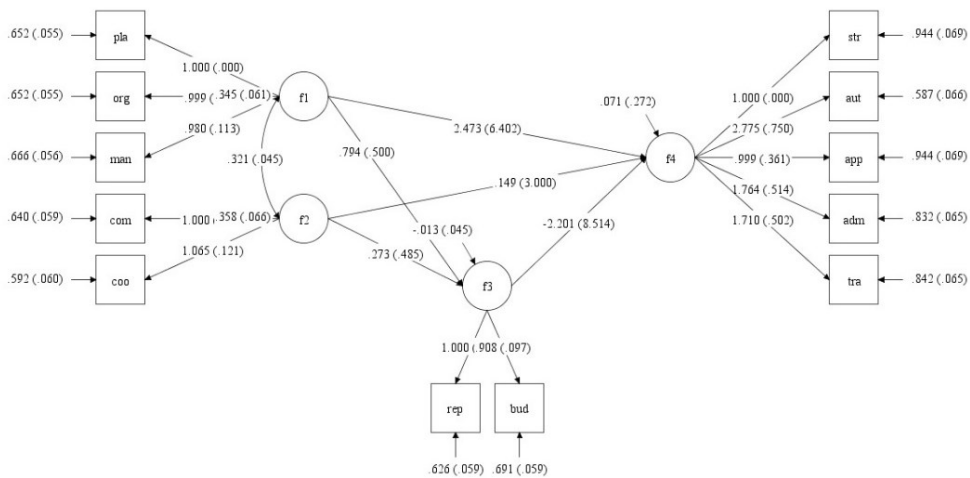
3.4 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนในรูปความคลาดเคลื่อน มีค่า SRMR เท่ากับ 0.070 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโมเดลยังมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ไม่ดี

ทั้งนี้ สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดลที่รับจากการวิเคราะห์ครั้งนี้ ดังตารางที่ 4.8 ดังนี้

ตารางที่ 4.8 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

ดัชนีวัดความกลมกลืน	เกณฑ์พิจารณา	ค่าดัชนีที่วัดได้	ผลการพิจารณา
X ² test	p-Value > .05	0.000	ไม่ผ่านเกณฑ์
X ² / df	< 2.00	5.554	ไม่ผ่านเกณฑ์
CFI	≥ 0.95	0.775	ไม่ผ่านเกณฑ์
TLI	≥ 0.95	0.690	ไม่ผ่านเกณฑ์
RMSEA	< 0.05	0.107	ไม่ผ่านเกณฑ์
SRMR	< 0.05	0.070	ไม่ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 4.8 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ที่รับจากการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ยังไม่ผ่านเกณฑ์ของดัชนีวัดความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยสามารถแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างของโมเดลดังกล่าวได้ดังภาพที่ 4.1 ดังนี้

ภาพที่ 4.1 โมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ก่อนการปรับแก้ด้วยค่าดัชนีปรับโมเดล (Before Modification)

ซึ่งจากภาพที่ 4.1 ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการปรับโมเดล (Model Modification) โดยใช้การพิจารณาจากคำแนะนำในการปรับพารามิเตอร์ในโมเดลด้วยค่าดัชนีโมเดล (Model Modification Indices: MI) จนกระทั่งค่าดัชนีความกลมกลืนมีความสอดคล้องกับข้อมูลประจักษ์ ดังตารางที่ 4.9-4.11 และภาพที่ 4.2 ดังนี้

ตารางที่ 4.9 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเส้นทางอิทธิพล (Path Analysis) ของโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 (หลังการปรับโมเดลด้วยค่าดัชนีโมเดล; MI)

ตัวแปรผล ปัจจัยที่มีผล	f3 (Path Factor)				f4			
	DE	IE	TE	R ²	DE	IE	TE	R ²
f1	0.268	-	0.268	0.945	0.456	0.127	0.583	0.783
	(.491)	-	(.491)		(0.342)	(0.243)	(0.585)	
f2	0.735	-	0.735		-.683	0.350	-.288	
	(0.438)	-	(0.438)		(0.751)	(0.254)	(1.005)	
f3	-	-	-		0.477	-	0.477	
	-	-	-		(0.581)	-	(0.581)	

Goodness of Fit Indices

$$\chi^2 = 33.580, df = 23, p = 0.0715, CFI = 0.989, TLI = 0.969, RMSEA = 0.034, SRMR = 0.031$$

จากตารางที่ 4.9 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเส้นทางอิทธิพล (Path Analysis) ของโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 (หลังการปรับโมเดลด้วยค่าดัชนีโมเดล; MI) ซึ่งสามารถอธิบาย ได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) พบว่า ตัวแปรแฝงภายนอก (f1-f2) ซึ่งได้แก่ ปัจจัยองค์การ (f1) ปัจจัยการปฏิบัติงาน (f2) และปัจจัยผลการปฏิบัติงาน (f3) เป็นตัวแปรที่สามารถอธิบายความผันแปรของตัวแปรส่งผ่าน (f3, Path Factor) และตัวแปรแฝงภายใน (f4) ซึ่งได้แก่ ปัจจัยผลการปฏิบัติงาน (f3) และการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 โดยปัจจัยองค์การ (f1) ปัจจัยการปฏิบัติงาน (f2) และปัจจัยผลการปฏิบัติงาน (f3) ทั้ง 3 ตัวแปรสามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ได้อย่างถูกต้อง ร้อยละ 78.30 ($R^2 = 0.783$) นอกจากนี้ ปัจจัยองค์การ (f1) และปัจจัยการปฏิบัติงาน (f2) ยังสามารถอธิบายความผันแปรของตัวแปรส่งผ่าน (Path Factor) ซึ่งได้แก่ ปัจจัยผลการปฏิบัติงาน (f3) ได้อย่างถูกต้อง ร้อยละ 94.50 ($R^2 = 0.945$)

2. ผลการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล (Path Analysis) ของโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงในเชิงบวกต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 (f4) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ประกอบด้วย ตัวแปรปัจจัยองค์การ (f1) ปัจจัยการปฏิบัติงาน (f2) และปัจจัยผลการปฏิบัติงาน (f3) ซึ่งสามารถอธิบายได้โดยเรียงลำดับตัวแปรที่มีค่าขนาดอิทธิพลโดยรวม (Total Effect; TE) จากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้

2.1 ตัวแปรปัจจัยองค์การ (f1) เป็นตัวแปรที่มีค่าขนาดอิทธิพลโดยรวม (TE) สูงที่สุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าขนาดอิทธิพลโดยรวม (TE) เท่ากับ 0.583 ซึ่งมีอิทธิพลในทางตรงต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 (f4) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าขนาดอิทธิพลทางตรง (DE) เท่ากับ 0.456 และมีอิทธิพลในทางตรงต่อตัวแปรปัจจัยผลการปฏิบัติงาน (f3) โดยมีค่าขนาดอิทธิพลทางตรง (DE) เท่ากับ 0.268 นอกจากนี้ยัง พบว่า ตัวแปรปัจจัยองค์การ (f1) เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อม (IE) ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 (f4) โดยส่งอิทธิพลผ่านตัวแปรปัจจัยผลการปฏิบัติงาน (f3) ด้วยค่าขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.127

2.2 ตัวแปรปัจจัยผลการปฏิบัติงาน (f3) เป็นตัวแปรที่มีค่าขนาดอิทธิพลโดยรวม (TE) รองลงมา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าขนาดอิทธิพลทางตรง (DE) และอิทธิพลโดยรวม (TE) เท่ากับ 0.477 ซึ่งมีอิทธิพลในทางตรงต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 (f4) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ตัวแปรปัจจัยการปฏิบัติงาน (f2) เป็นตัวแปรที่มีค่าขนาดอิทธิพลโดยรวม (TE) เป็นลำดับสุดท้าย โดยมีค่าขนาดอิทธิพลโดยรวม (TE) เท่ากับ $-.288$ ซึ่งมีอิทธิพลในทางตรงต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 (f4) อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าขนาดอิทธิพลทางตรง (DE) เท่ากับ $-.683$ และมีอิทธิพลในทางตรงต่อตัวแปรปัจจัยผลการปฏิบัติงาน (f3) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $.05$ โดยมีค่าขนาดอิทธิพลทางตรง (DE) เท่ากับ 0.735 นอกจากนี้ยัง พบว่า ตัวแปรปัจจัยการปฏิบัติงาน (f2) เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อม (IE) ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $.05$ ต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 (f4) โดยส่งอิทธิพลผ่านตัวแปรปัจจัยผลการปฏิบัติงาน (f3) ด้วยค่าขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.350

3. ผลการวิเคราะห์ความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 พบว่า มีค่าต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.1 ค่า X^2 ของโมเดลมีค่าเท่ากับ 33.580 โดยมีค่า df เท่ากับ 23 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.0715 ซึ่งเมื่อทำการคำนวณค่าไคแอสควร์สัมพันธ์ (X^2/df) พบว่า มีค่าเท่ากับ 1.460 ซึ่งมีค่า < 2.00 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโมเดลยังมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ดี

3.2 ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพันธ์ มีค่า CFI เท่ากับ 0.989 และ TLI เท่ากับ 0.969 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโมเดลยังมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ดี

3.3 ค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า มีค่า RMSEA เท่ากับ 0.034 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโมเดลยังมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ดี

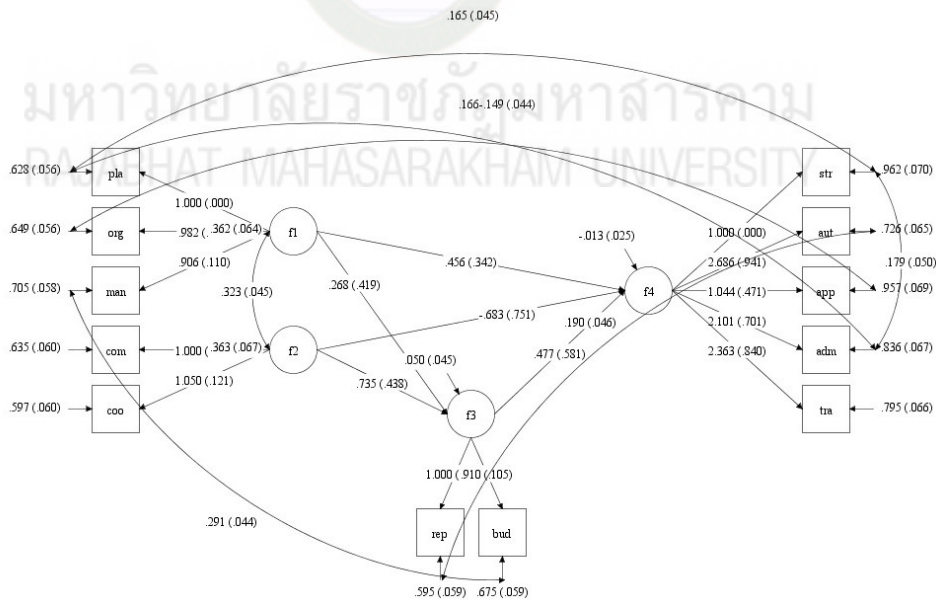
3.4 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนในรูปความคลาดเคลื่อน มีค่า SRMR เท่ากับ 0.031 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโมเดลยังมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ดี

ทั้งนี้ สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดลที่ได้รับจากการวิเคราะห์ภายหลังการปรับแก้ด้วยค่าดัชนีปรับโมเดล ดังตารางที่ 4.10 ดังนี้

ตารางที่ 4.10 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ภายหลังการปรับแก้ด้วยค่าดัชนีปรับโมเดล

ดัชนีวัดความกลมกลืน	เกณฑ์พิจารณา	ค่าดัชนีที่วัดได้	ผลการพิจารณา
X ² test	p-Value > .05	0.0715	ผ่านเกณฑ์/ดี
X ² / df	< 2.00	1.460	ผ่านเกณฑ์/ดี
CFI	≥ 0.95	0.989	ผ่านเกณฑ์/ดี
TLI	≥ 0.95	0.969	ผ่านเกณฑ์/ดี
RMSEA	< 0.05	0.034	ผ่านเกณฑ์/ดี
SRMR	< 0.05	0.031	ผ่านเกณฑ์/ดี

ทั้งนี้ จากตารางที่ 4.10 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูล ภายหลังการปรับแก้ด้วยค่าดัชนีปรับโมเดล มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ดี จึงสามารถแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างของโมเดล ดังภาพที่ 4.2 ดังนี้

ภาพที่ 4.2 โมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ภายหลังการปรับแก้ด้วยค่าดัชนีปรับโมเดล (After Modification)

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเป็นการศึกษาโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

ระยะที่ 2 เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยระยะที่ 2 ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเป็นการศึกษาโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 และเพื่อยืนยันโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ดังนี้

1. การศึกษาโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเป็นการศึกษาโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 โดยการจัดประชุมระดมความคิดเห็น (Focus Group Discussion) ร่วมกับกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนทั้งสิ้น 21 รูป/คน เพื่อร่วมกันสร้างโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 โดยมีจำนวน 3 ตอนย่อย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยองค์การ

ผลการวิเคราะห์โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยองค์การนั้น กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนทั้งสิ้น 21 รูป/คน ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยองค์การจากการประชุมระดมความคิดเห็น (Focus Group Discussion) ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยองค์การนั้น ประกอบด้วย ดังนี้

1. วางแผนในการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

2. ควรมีการวางแผนในการบริหารงานในระดับคณะจังหวัด คณะอำเภอ และคณะตำบล

3. ควรมีการกำหนดโครงสร้างในการบริหารอย่างชัดเจน

4. ควรมีการกำหนดอำนาจหน้าที่อย่างชัดเจน

5. ควรมีการพัฒนาบุคลากรในคณะสงฆ์ ภาค 9

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยการปฏิบัติงาน

ผลการวิเคราะห์โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยการปฏิบัติงานนั้น กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนทั้งสิ้น 21 รูป/คน ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยการปฏิบัติงาน จากการประชุม

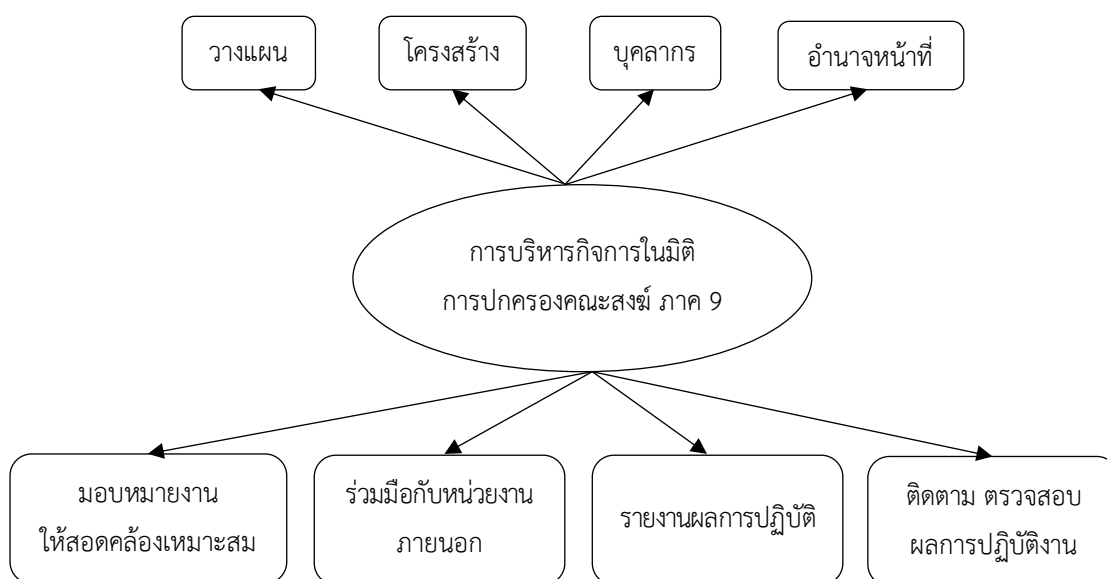
ระดมความคิดเห็น (Focus Group Discussion) ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยการปฏิบัติงานนั้นประกอบด้วย ดังนี้

1. ควรมอบหมายงานต่าง ๆ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับคณะสงฆ์ในแต่ละจังหวัด
2. ควรมอบหมายงานต่าง ๆ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน
3. ควรมีการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของคณะสงฆ์
4. ควรมีการประสานงานและร่วมมือกับคณะสงฆ์ภาคอื่นให้บ่อยขึ้น
5. ควรมีการประสานงานและร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกให้บ่อยขึ้น

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยผลการปฏิบัติงาน

ผลการวิเคราะห์โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยผลการปฏิบัติงานนั้น กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนทั้งสิ้น 21 รูป/คน ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยผลการปฏิบัติงานจากการประชุมระดมความคิดเห็น (Focus Group Discussion) ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยผลการปฏิบัติงานนั้น ประกอบด้วย ดังนี้

1. ควรมีการรายงานการบริหารจัดการด้านต่างๆ คณะสงฆ์ในแต่ละจังหวัด อำเภอ และตำบล
2. ควรให้มีการรายงานเรื่องต่าง ๆ ตามลำดับชั้นของคณะสงฆ์ในแต่ละจังหวัด อำเภอ และตำบล
3. ควรให้มีการติดตามการดำเนินงานในเรื่องต่าง ๆ ของคณะสงฆ์ในแต่ละจังหวัด อำเภอ และตำบล
4. ควรให้มีการรายงานผลการดำเนินงานในเรื่องต่าง ๆ ของคณะสงฆ์ในแต่ละจังหวัด อำเภอ และตำบล
5. ควรให้มีการติดตาม ตรวจสอบ และรายงานการใช้จ่ายงบประมาณ

ภาพที่ 4.3 ร่างโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

2. การยืนยันโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยระยะที่ 2 นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเป็นการยืนยันความเหมาะสมของโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 โดยเป็นการใช้การสัมมนากลุ่มอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนทั้งสิ้น 5 รูป โดยใช้การวิเคราะห์ทางสถิติด้วยค่ามัธยฐาน (Med) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR) ซึ่งมีลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลความเหมาะสมของโมเดล ดังนี้

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครอง
คณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยองค์การ ปรากฏดังตารางที่ 4.11 ดังนี้

ตารางที่ 4.11 ระดับความคิดเห็นและความสอดคล้องของโมเดลการบริหารฯ ด้านปัจจัยองค์การ

โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ด้านปัจจัยองค์การ	n = 5		การแปลผล
	Med	IQR	
1. ควรวางแผนในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ในปัจจุบัน	4.51	0.50	มากที่สุด
2. ควรมีการวางแผนในการบริหารงานในระดับคณะจังหวัด คณะอำเภอ และคณะตำบล	4.38	0.50	มากที่สุด
3. ควรมีการกำหนดโครงสร้างในการบริหารอย่างชัดเจน	4.43	0.50	มากที่สุด
4. ควรมีการกำหนดอำนาจหน้าที่อย่างชัดเจน	4.36	0.50	มากที่สุด
5. ควรมีการพัฒนาบุคลากรในคณะสงฆ์ ภาค 9	4.17	1.00	มากที่สุด
รวม	4.32	0.50	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.11 พบว่า กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีความคิดเห็นต่อโมเดลการบริหาร
กิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยองค์การ โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด
(Mdn. = 4.32) และความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีความสอดคล้องระหว่างกัน
ในระดับสูงมาก (IQR = 0.50) ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีความเห็นว่าโมเดล
การบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยองค์การ โดยรวมมีความเหมาะสม
ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในรายข้อ พบว่า โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์
ภาค 9 ในด้านปัจจัยองค์การ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ข้อ โดยโมเดลการบริหาร
กิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยองค์การ ทั้ง 5 ข้อ มีค่าระดับความคิดเห็น
มากกว่า 3.41 ขึ้นไป และมีค่าความสอดคล้องระหว่างควอไทล์ น้อยกว่า 1.5 ทุกข้อ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า
โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยองค์การ โดยรวมมีความ
เหมาะสมต่อการนำไปสร้างเป็นโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ต่อไป

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยการปฏิบัติงาน ปรากฏดังตารางที่ 4.12 ดังนี้

ตารางที่ 4.12 ระดับความคิดเห็นและความสอดคล้องของโมเดลการบริหารฯ ด้านปัจจัยการปฏิบัติงาน

โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ด้านปัจจัยการปฏิบัติงาน	n = 5		การแปลผล
	Med	IQR	
1. ความมอบหมายงานต่างๆ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับคณะสงฆ์ในแต่ละจังหวัด	3.89	1.00	มากที่สุด
2. ความมอบหมายงานต่าง ๆ ให้เหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน	4.16	1.00	มากที่สุด
3. ควรมีการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของคณะสงฆ์	3.54	1.50	มากที่สุด
4. ควรมีการประสานงานและร่วมมือกับคณะสงฆ์ภาคอื่นให้บ่อยขึ้น	4.31	0.50	มากที่สุด
5. ควรมีการประสานงานและร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกให้บ่อยขึ้น	3.49	1.00	มากที่สุด
รวม	4.00	1.00	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.12 พบว่า กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีความคิดเห็นต่อโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด (Mdn. = 4.00) และความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีความสอดคล้องระหว่างกันในระดับสูงมาก (IQR = 1.00) ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีความเห็นว่าโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยการปฏิบัติงาน โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในรายข้อ พบว่า โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยการปฏิบัติงาน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ข้อ โดยโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยการปฏิบัติงาน ทั้ง 5 ข้อ มีค่าระดับความคิดเห็นมากกว่า 3.41 ขึ้นไป และมีค่าความสอดคล้องระหว่างควอไทล์ น้อยกว่า 1.5 ทุกข้อ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยการปฏิบัติงาน โดยรวมมีความเหมาะสมต่อการนำไปสร้างเป็นโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ต่อไป

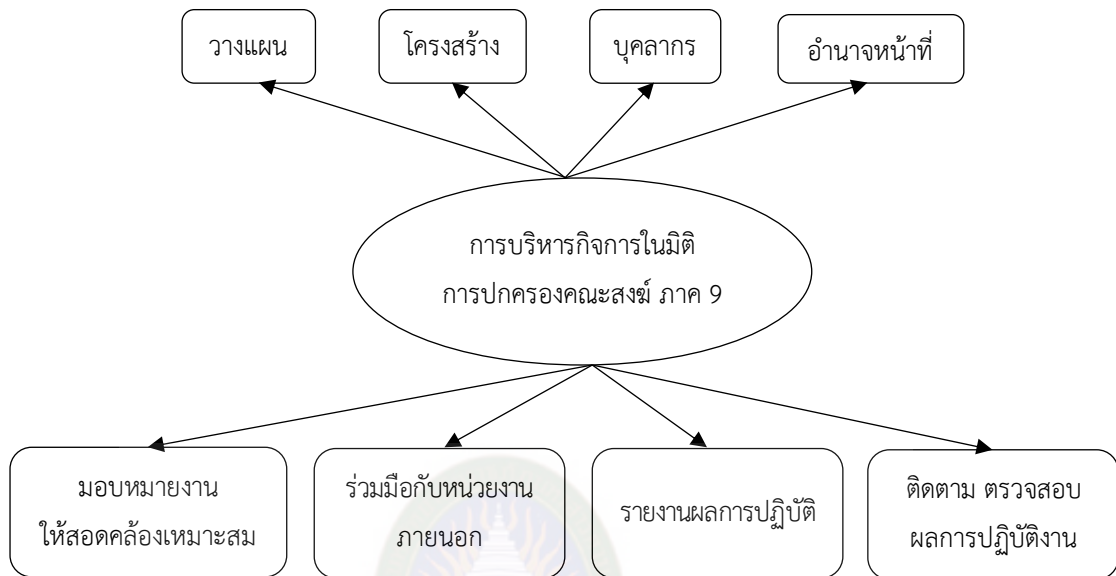
ตอนที่ 6 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครอง
คณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยองค์การ ปรากฏดังตารางที่ 4.13 ดังนี้

ตารางที่ 4.13 ระดับความคิดเห็นและความสอดคล้องของโมเดลการบริหารฯ ด้านปัจจัยผลการปฏิบัติงาน

โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ด้านปัจจัยผลการปฏิบัติงาน	n = 5		การแปลผล
	Med	IQR	
1. ควรมีการรายงานการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ คณะสงฆ์ในแต่ละ จังหวัด อำเภอ และตำบล	4.57	0.10	มากที่สุด
2. ควรให้มีการรายงานเรื่องต่าง ๆ ตามลำดับชั้นของคณะสงฆ์ ในแต่ละจังหวัด อำเภอ และตำบล	4.49	0.50	มากที่สุด
3. ควรให้มีการติดตามการดำเนินงานในเรื่องต่าง ๆ ของคณะสงฆ์ ในแต่ละจังหวัด อำเภอ และตำบล	4.12	0.10	มากที่สุด
4. ควรให้มีการรายงานผลการดำเนินงานในเรื่องต่าง ๆ ของคณะสงฆ์ ในแต่ละจังหวัด อำเภอ และตำบล	4.35	0.50	มากที่สุด
5. ควรให้มีการติดตาม ตรวจสอบและรายงานการใช้จ่ายงบประมาณ	4.35	0.50	มากที่สุด
รวม	4.27	0.10	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.13 พบว่า กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีความคิดเห็นต่อโมเดลการบริหาร
กิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยผลการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย
มากที่สุด (Mdn. = 4.27) และความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีความสอดคล้อง
ระหว่างกันในระดับสูงมาก (IQR = 0.10) ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีความเห็นว่า
โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยผลการปฏิบัติงาน โดยรวมมี
ความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในรายข้อ พบว่า โมเดลการบริหารกิจการในมิติ
การปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยผลการปฏิบัติงาน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด
ทั้ง 5 ข้อ โดยโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในด้านปัจจัยผลการปฏิบัติงาน
ทั้ง 5 ข้อ มีค่าระดับความคิดเห็นมากกว่า 3.41 ขึ้นไป และมีค่าความสอดคล้องระหว่างควอไทล์
น้อยกว่า 1.5 ทุกข้อ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9
ในด้านปัจจัยผลการปฏิบัติงาน โดยรวมมีความเหมาะสมต่อการนำไปสร้างเป็นโมเดลการบริหารกิจการ
ในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ต่อไป

ทั้งนี้ จากผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 สามารถนำไปสู่การสร้างโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ได้ดังภาพที่ 4.3

ภาพที่ 4.4 โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 มีวัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อศึกษาระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 3) เพื่อสร้างและยืนยันโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ผู้วิจัย ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งสรุป อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะ ไว้ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. สรุป
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

จากการศึกษาโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 396 คน

5.1.1.1 ด้านอายุ พบว่า กลุ่ม อายุ 40-49 ปี จำนวน 149 รูป คิดเป็นร้อยละ 37.60 รองลงมา ได้แก่ อายุ 50-59 ปี จำนวน 80 รูป คิดเป็นร้อยละ 20.00 อายุ 30-39 ปี จำนวน 74 รูป คิดเป็นร้อยละ 18.70 อายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 63 รูป คิดเป็นร้อยละ 15.90 และอายุ 20-29 จำนวน 30 รูป คิดเป็นร้อยละ 7.60

5.1.1.2 ด้านพรรษา พบว่า ตั้งแต่ 16-20 พรรษา จำนวน 144 รูป คิดเป็นร้อยละ 36.40 รองลงมา ได้แก่ ตั้งแต่ 11-15 พรรษา จำนวน 122 รูป คิดเป็นร้อยละ 30.80 ตั้งแต่ 21 พรรษาขึ้นไป จำนวน 66 รูป คิดเป็นร้อยละ 16.70 ตั้งแต่ 6-10 พรรษา จำนวน 50 รูป คิดเป็นร้อยละ 12.60 และ ตั้งแต่ 1-5 พรรษา จำนวน 14 รูป คิดเป็นร้อยละ 3.50

5.1.1.3 ด้านวุฒิการศึกษาสายสามัญ พบว่า ปริญญาตรี จำนวน 277 รูป คิดเป็นร้อยละ 70.00 รองลงมา ได้แก่ ปริญญาโท จำนวน 67 รูป คิดเป็นร้อยละ 16.90 มัธยมศึกษา จำนวน 37 รูป คิดเป็นร้อยละ 9.30 และปริญญาเอก จำนวน 15 รูป คิดเป็นร้อยละ 3.80

5.1.1.4 ด้านวุฒิการศึกษาทางธรรม พบว่า นักธรรมชั้นเอก จำนวน 389 รูป คิดเป็นร้อยละ 98.20 รองลงมา ได้แก่ นักธรรมชั้นโท จำนวน 7 รูป คิดเป็นร้อยละ 1.80

5.1.1.5 ด้านอายุ พบว่า กลุ่ม อายุ 40-49 ปี จำนวน 149 รูป คิดเป็นร้อยละ 37.60 รองลงมา ได้แก่ อายุ 50-59 ปี จำนวน 80 รูป คิดเป็นร้อยละ 20.00 อายุ 30-39 ปี จำนวน 74 รูป คิดเป็นร้อยละ 18.70 อายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 63 รูป คิดเป็นร้อยละ 15.90 และอายุ 20-29 จำนวน 30 รูป คิดเป็นร้อยละ 7.60

5.1.1.6 ด้านพรรษา พบว่า ตั้งแต่ 16-20 พรรษา จำนวน 144 รูป คิดเป็นร้อยละ 36.40 รองลงมา ได้แก่ ตั้งแต่ 11-15 พรรษา จำนวน 122 รูป คิดเป็นร้อยละ 30.80 ตั้งแต่ 21 พรรษาขึ้นไป จำนวน 66 รูป คิดเป็นร้อยละ 16.70 ตั้งแต่ 6-10 พรรษา จำนวน 50 รูป คิดเป็นร้อยละ 12.60 และ ตั้งแต่ 1-5 พรรษา จำนวน 14 รูป คิดเป็นร้อยละ 3.50

5.1.1.7 ด้านวุฒิการศึกษาสายสามัญ พบว่า ปริญญาตรี จำนวน 277 รูป คิดเป็นร้อยละ 70.00 รองลงมา ได้แก่ ปริญญาโท จำนวน 67 รูป คิดเป็นร้อยละ 16.90 มัธยมศึกษา จำนวน 37 รูป คิดเป็นร้อยละ 9.30 และปริญญาเอก จำนวน 15 รูป คิดเป็นร้อยละ 3.80

5.1.1.8 ด้านวุฒิการศึกษาทางธรรม พบว่า นักรธรรมชั้นเอก จำนวน 389 รูป คิดเป็นร้อยละ 98.20 รองลงมา ได้แก่ นักรธรรมชั้นโท จำนวน 7 รูป คิดเป็นร้อยละ 1.80

5.1.2 ระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ด้านโครงสร้างของคณะสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ระดับการบริหารอยู่ในระดับมาก ทุกข้อ ได้แก่ มีการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ($\bar{X} = 4.02$) มีการกระจายอำนาจโดยการแบ่งการบริหารงานในทุกภาคส่วน ($\bar{X} = 4.06$) มีสายการบังคับบัญชาที่ยาวทำให้ผู้ปกครองสงฆ์ทุกระดับ เชื่อมความสัมพันธ์กันได้ยาก ($\bar{X} = 3.84$) มีการแบ่งระเบียบการบริหารงานทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ($\bar{X} = 3.88$) และมีสำนักงานกลางของคณะสงฆ์ในส่วนของภูมิภาค ($\bar{X} = 3.69$) ตามลำดับ

5.2 อภิปรายผล

5.2.1 ระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 มีการบริหารจัดการที่ดี มีของการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

โครงสร้างของการบริหาร มีการกำหนดอำนาจ หน้าที่ในการบริหาร มีการกระจายอำนาจ โดยการแบ่งการบริหารงานในทุกภาคส่วน มีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการมีการติดตามผลการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ และมีการรายงานผลการดำเนินงานต่าง ๆ ตามลำดับชั้นบังคับบัญชา จึงส่งผลให้ระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระเกษมศักดิ์ วรสุโข (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง

บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัย พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการในอำเภอชุมแสงอยู่ในระดับ มากทุกด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าที่เป็นไปในทิศทางเดียวกับพุทธจักรและอาณาจักร เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคม ตลอดจนการพัฒนาบุคลากร การศึกษาและอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับ คณะสงฆ์ โดยใช้หลักหน้าที่ของพระสังฆาธิการ 6 ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ เมื่อเปรียบเทียบ ความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า พระภิกษุที่มีอายุ พรรษา การศึกษาสามัญ การศึกษาทางธรรม และตำแหน่งที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และพบว่า โมเดลการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูล เชิงประจักษ์ในระดับที่ดี ซึ่งการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์ เน้นไปที่ การวางแผน การกำหนดโครงสร้างในการบริหาร การวางตำแหน่งบุคลากรให้เหมาะสมกับงาน การมอบหมายงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทและเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน และการรายงานผลการปฏิบัติงานและสอดคล้องกับ พระรณดล นาคพิพัฒน์ (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษาเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัย พบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์มีบทบาทในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีบทบาทในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์พบว่า พระสังฆาธิการ ที่มีอายุตำแหน่งพระสังฆาธิการจำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษา ทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน มีบทบาท ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัด บุรีรัมย์ ควรมีการปกครองพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดมีกองทุนส่งเสริม ด้านการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร ให้เอาใจใส่กิจกรรมด้านพระพุทธศาสนาให้พระภิกษุสามเณร ดำเนินกิจกรรม บางอย่างภายในวัดอย่างมีระเบียบ

5.2.2 ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

จากผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ที่พบว่า ปัจจัยองค์การ (f1) ปัจจัยการปฏิบัติงาน (f2) และปัจจัยผลการปฏิบัติงาน (f3) เป็นปัจจัยที่มีผลต่อ การบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ทั้ง 3 ตัวแปร โดยผลการวิจัยดังกล่าวเป็นไป

ตามสมมติฐาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า กลุ่มปัจจัยทั้ง 3 ปัจจัย เป็นปัจจัยซึ่งได้รับอิทธิพลจากตัวแปรย่อยจำนวน 7 ตัวแปร ได้แก่ ปัจจัยด้านการวางแผน ปัจจัยด้านการจัดองค์การ ปัจจัยด้านการจัดบุคคลเข้าทำงาน ปัจจัยด้านการสั่งการ ปัจจัยด้านการประสานงาน ปัจจัยด้านการงบประมาณ และปัจจัยด้านการรายงานผลการปฏิบัติงาน ซึ่งตัวแปรย่อยทั้ง 7 ปัจจัยนั้น เป็นองค์ประกอบของปัจจัยองค์การ (f1) ปัจจัยการปฏิบัติงาน (f2) และปัจจัยผลการปฏิบัติงาน (f3) ซึ่งเป็นปัจจัยหรือตัวแปรที่ก่อให้เกิดการขับเคลื่อนในการบริหาร โดยเฉพาะการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ส่งผลให้ปัจจัยดังกล่าวทั้ง 7 ตัวแปรเป็นปัจจัยมีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 โดยผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เชิดชัย หมั่นภักดี (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับปรุงองค์กรคณะสงฆ์ ศึกษาเฉพาะกรณี: องค์กรปกครองคณะสงฆ์อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น กล่าวว่า สถาบันพุทธศาสนาที่มีคณะสงฆ์เป็นแกนหลักนั้นเป็นสถาบันที่มีบทบาทต่อสังคมไทยมาโดยตลอดเป็นสถาบันที่มีบทบาทต่อสังคมไทยในด้านต่าง ๆ มาตั้งแต่ ยุคแรก ๆ ทั้งบทบาทด้านการศึกษา ด้านสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนด้านการเมืองและการปกครอง และพบว่า ปัจจัยหลักที่ทำให้องค์กรคณะสงฆ์อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น สามารถปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่องและประสบผลสำเร็จอย่างหนึ่ง ก็คือ ปัจจัย องค์การ ปัจจัยการปฏิบัติงาน ปัจจัยผลการปฏิบัติงาน และระบบพิจารณา สมณศักดิ์ซึ่งมีลักษณะที่เปิดเผยและเป็นระบบมากขึ้นจากที่แต่เดิมพิจารณาสมณศักดิ์นั้นมักขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้เป็นสำคัญ เนื่องจากสมณศักดิ์ถือเป็นชั้นยศของพระสงฆ์ ดังนั้นการพิจารณาสมณศักดิ์ที่เปิดเผยและมีความโปร่งใส โดยพระสังฆาธิการสามารถทราบเหตุผลและมีส่วนร่วมด้วยนั้น จึงมีผลต่อการดำเนินงานในด้านการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับพระสังฆาธิการ

5.2.3 ผลการศึกษาความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

จากผลการศึกษาความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ดี ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้มีการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร ตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการบริการกิจการคณะสงฆ์ซึ่งส่งผลให้โมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ดี สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระเกษมศักดิ์ วรสุโข (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการในอำเภอชุมแสงอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าที่เป็นไปในทิศทางเดียวกับพุทธจักรและอาณาจักร เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคม ตลอดถึงการพัฒนากุศลกร การศึกษาและอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคณะสงฆ์

โดยใช้หลักหน้าที่ของพระสังฆาธิการ 6 ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า พระภิกษุที่มีอายุ พรรษา การศึกษาสามัญ การศึกษาทางธรรม และตำแหน่งที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และพบว่า โมเดลการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ดี ซึ่งการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์ เน้นไปที่ การวางแผน การกำหนดโครงสร้างในการบริหาร การวางตำแหน่งบุคลากรให้เหมาะสมกับงาน การมอบหมายงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทและเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน และการรายงานผลการปฏิบัติงาน

5.2.4 ผลการยืนยันความเหมาะสมของโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

จากผลการยืนยันความเหมาะสมของโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 พบว่า ซึ่งกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีความคิดเห็นต่อโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในปัจจัยองค์การ ปัจจัยการปฏิบัติงาน และปัจจัยผลการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับเห็นด้วยมากถึงเห็นด้วยมากที่สุดและมีค่าความสอดคล้องระหว่างควอไทล์ น้อยกว่า 1.5 ทุกแนวทาง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในปัจจัยองค์การ ปัจจัยการปฏิบัติงานและปัจจัยผลการปฏิบัติงานนั้น มีความเหมาะสมต่อการนำไปสร้างเป็นโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในปัจจัยองค์การ ปัจจัยการปฏิบัติงาน และปัจจัยผลการปฏิบัติงาน ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในปัจจัยองค์การ ปัจจัยการปฏิบัติงาน และปัจจัยผลการปฏิบัติงานนั้น ประกอบด้วย แนวคิดหลักเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยมุ่งเน้นการไปที่การวางแผน การกำหนดโครงสร้างในการบริหาร การวางตำแหน่งบุคลากรให้เหมาะสมกับงาน การกำหนดอำนาจหน้าที่ การมอบหมายงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทและเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน การประสานร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก การรายงานผลการปฏิบัติงาน และการติดตามตรวจสอบผลการปฏิบัติงานโดยผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระเกษมศักดิ์ วรสุโข (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัย พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการในอำเภอชุมแสงอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าที่เป็นไปในทิศทางเดียวกับพุทธจักรและอาณาจักรเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคมตลอดถึงการพัฒนาศาสนา การศึกษาและอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคณะสงฆ์ โดยใช้หลักหน้าที่ของพระสังฆาธิการ 6 ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ

และการสาธารณสุขกระทรวงเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า พระภิกษุที่มีอายุ พรรษา การศึกษาสามัญ การศึกษาทางธรรม และตำแหน่งที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และพบว่า โมเดลการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ดี ซึ่งการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์ เน้นไปที่การวางแผน การกำหนดโครงสร้างในการบริหาร การวางตำแหน่งบุคลากรให้เหมาะสมกับงาน การมอบหมายงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทและเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันและการรายงานผลการปฏิบัติงาน

5.3 ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ผู้วิจัย ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ ได้แก่ การบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ควรมุ่งเน้นการไปที่การวางแผนในการบริหารงาน หรือการวางแผนในการดำเนินงานต่าง ๆ ควรมีการกำหนดโครงสร้างในการบริหาร กำหนดสายการบังคับบัญชาให้ชัดเจน ควรมีการจัดวางตำแหน่งบุคลากรให้เหมาะสมกับงาน กำหนดอำนาจหน้าที่ให้การดำเนินงานให้ชัดเจน ควรมีการมอบหมายงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทและเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ควรมีการประสานร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ควรมีการรายงานผลการปฏิบัติงาน และการติดตามตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน อันจะนำไปสู่สัมฤทธิ์ผลในการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ต่อไป

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

5.3.2.1 ควรมีการวิจัยเพื่อติดตามและประเมินผลของการนำโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ไปใช้เพื่อพัฒนาการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

5.3.2.2 ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ของการนำโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ไปใช้เพื่อพัฒนาการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

5.3.2.3 โดยบริบทของคณะสงฆ์แต่ละจังหวัดแตกต่างกัน จึงควรมีการศึกษาอย่างเจาะลึกในคณะสงฆ์แต่ละจังหวัด เพื่อให้ได้โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ที่มีความเหมาะสมสำหรับคณะสงฆ์แต่ละจังหวัด

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (2522). *คู่มือครูจริยศึกษา*. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- กรมการศาสนา. (2539). *คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์*. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- กรมการศาสนา. (2540). *คู่มือการจัดการบริหารจัดการวัดฉบับย่อ*. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- กรมการศาสนา. (2542). *คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ*. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2560). *การวิเคราะห์สถิติขั้นสูงด้วย SPSS FOR WINDOWS* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แก้ว ชิตตะขบ. (2550). *คู่มือพุทธศาสนิกชน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- คะเนิงนิตย์ จันทบุตร. (2552). *สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ห.จ.ก. ภาพพิมพ์.
- เฉลิมพล โสมอินทร์. (2546). *ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาและการปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพฯ: สุตรไพศาล.
- ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. (2525). *การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. (2536). *พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 กฎกระทรวงกฏมหาเถรสมาคม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- ชูป กาญจนประกร. (2510). *หลักรัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชูป กาญจนประกร. (2555). *รัฐประศาสนศาสตร์*. พระนคร: มงคลการพิมพ์.
- เชิดชัย หมิ่นภักดี. (2546). ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับปรุงองค์การคณะสงฆ์ ศึกษาเฉพาะกรณี: องค์การปกครองคณะสงฆ์อำเภอหนองน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 43(1), 52-79.
- ติน ปรัชญพฤทธิ์. (2535). *ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ติน ปรัชญพฤทธิ์. (2555). *การบริหารการพัฒนาความหมายเนื้อหาและปัญหา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2537). *องค์การและการบริหาร* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2543). *กลยุทธ์และนโยบายธุรกิจ*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2543). *องค์การและการบริหาร* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2554). *พฤติกรรมบุคคลในองค์การ*. กรุงเทพฯ: เจริญพัฒนา.
- ธนจรส พุนสีธิ. (2541). *การจัดการองค์การและการบริหาร*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2555). *การวิจัย และวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ : บิซซิเนสอาร์แอนด์ดี.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2557). *การวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS* (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: บิซซิเนสอาร์แอนด์ดี.
- ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์. (2534). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพฯ: อักษรปริทรรศน์.
- นันทวรรณ อิศรานุกวัฒน์ชัย. (2550). *ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์: ศึกษาจากหลักพุทธธรรม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บรรจบ เนียมมณี. (2553). *หลักการบริหาร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญศรี พานะจิตต์. (2545). *ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิก.
- บุญศรี พานะจิตต์. (2545). *ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด: ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปกรณ์ ศรีดอนไผ่. (2523). *บทบาทวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการหัวหน้าสายวิชา และครูในเขตการศึกษา 6* (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ประทาน คงฤทธิ์ศึกษากร. (2539). *สุขาภิบาลในฐานะปกครองตนเอง*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2538). *ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พยอม วงศ์สารศรี. (2542). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพฯ: พรานนกการพิมพ์.
- พระเกษมศักดิ์ วรสกุโข. (2554). *บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครสวรรค์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดอาทิตย์ อตถเวที (ซองดี). (2546). *การศึกษาแนวคิด และวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต): ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในเขตปกครอง ภาค 2* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดอาทิตย์ อตถเวที. (2546). *การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต): ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการเขตปกครองภาค 2* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระครูวิชัยธรรมมานุกูล (วันชัย ฉันทธมโม). (2555). *ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์วัดสระ
สี่เหลี่ยม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต).
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูวินัยธรประจักษ์ จกธมโม. (2545). *กระบวนการเรียนรู้แบบ “อริยสัจ 4” ของพระพุทธศาสนา
เป็นต้นแบบที่มุ่งผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยแท้จริง*. สุรินทร์: ศิริรัตน์ออฟเซต.
- พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ชีรปถโญ (ภวกานันท์). (2551). *บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์: ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตร
มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปถโญ). (2540). *การปกครองคณะสงฆ์และการพระศาสนา*. กรุงเทพฯ:
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปถโญ). (2545). *การคณะสงฆ์และพระศาสนา*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬา
ลกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2531). *ทิศทางการศึกษาของคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2546). *ทิศทางการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- พระชนดล นาคพิพัฒน์. (2551). *การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระชนดล นาคพิพัฒน์. (2551). *การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2549). *พุทธวิธีในการบริหาร* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ:
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม). (2548). *สารภาค 15*. กาญจนบุรี: ธรรมเมธี.
- พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปถโญ). (2548). *การคณะสงฆ์และการพระศาสนา* (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปถโญ). (2550). *การพัฒนาพระสังฆาธิการภาค 2 ภาคปฏิบัติการ*.
กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2544). *ชีวิตที่เป็นอยู่ดีด้วยการศึกษาทั้ง 3 ที่ทำให้พัฒนาครบ 4*.
กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุติเมธี). (2546). *ธรรมปริทัศน์ 46*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.

- พระธวัชชัย จารุณโม (ศรีสุข). (2553). *ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์: กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระใบฎีกาสุชิน กิตติทินโน (แสงเพชร). (2554). *ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล. (2548). *บทบาทของพระสังฆาธิการ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2539). *นิติศาสตร์แนวพุทธ*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2556). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพฯ: พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2539). *นิติศาสตร์แนวพุทธ*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: เอส. อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์.
- พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร). (2547). *คม ชัด ลึก เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.
- พระพุทธรญาณ (ทองย้อย กิตติทินโน). (2548). *ธรรมญาณนิพนธ์: 100 ปี พระพุทธรญาณ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระไพศาล วิสาโล. (2552). *พุทธศาสนาไทยในอนาคตแนวโน้มและทางออกจากวิกฤต* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระมหาชวลิต ชาตเมธี (ตงแก้ว). (2552). *บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดภูเก็ต* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาตุล จีระพิไล (จินดาพันธ์). (2547). *การศึกษาลักษณะการบริหารงานการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบลในจังหวัดนครราชสีมา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- พระมหาประยงค์ อุปเสน. (2539). *บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารและการจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด: ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดในเขตจังหวัดหนองคาย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระมหาประยงค์ อุปเสน. (2539). *บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารและการจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด: ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ในเขตจังหวัดหนองคาย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- พระมหามณเฑียร วรธมโม (ซ้ายเกลี้ยง). (2552). *บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดพังงา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวรชัย กลิ่งโพธิ์. (2539). *การปกครองคณะสงฆ์ไทยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาอุทัย วชิรเมธี. (2550). *คนสำราญ งานสำเร็จ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- พระมหาอุฒันท์ กันทะเตียน. (2541). *พระสงฆ์กับการเมือง: แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยในปัจจุบัน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระมหาสมทรง สิริธโร และคณะ. (2548). *บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระมหาเสริมชัย ชยมงคล. (2539). *การบริหารวัด* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: เอช เอ พี เพรส.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2539). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2541). *คุณธรรมสำหรับนักบริหาร* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระยุทธนา รมณียธมฺโม (แก้วกัณฑ์). (2548). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจ้องค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระระพี พุทธิสาร (ด้วงลอย). (2554). *การจ้องค์กรบริหารสำนักงานเจ้าคณะจังหวัดเชิงพุทธ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล). (2548). *การบริหารวัด* (พิมพ์ครั้งที่ 7). นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.
- พระราชปริยัติโมลี (ไพบูลย์ วิบุโล). (2554). *การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดสุพรรณบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชรัตนมณี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ). (2538). *การจัดสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของวัด*. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2530). *การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.

- พระราชสีมาภรณ์ (โอภาส นิรุตติเมธี). (2539). *พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระศาสนาและสังคม*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- พระสามารถ อานนโท. (2548). *ภาวะผู้นำตามหลักสัปติสธรรม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ร้อยเอ็ด: มหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย.
- พระสุธีวรญาณ (ฉรงค์ จิตตโสภโณ). (2549). *พุทธศาสตร์ปริทรรศน์: รวมผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- พุทธทาสภิกขุ. (2537). *การสงเคราะห์ส่วนที่ยังขาดอยู่*. นนทบุรี: พิมพ์ดี.
- พุทธทาสภิกขุ. (ม.ป.ป.). *การบริหารธุรกิจแบบพุทธ*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- พูลพงศ์ สุขสว่าง. (2556). *โมเดลสมการโครงสร้าง*. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- ไพบูลย์ เสียงก้อง. (2547). *หลักการบริหารงานในวัดในโครงการอบรมบาลีก่อนสอบภาค 4 ปีที่ 3*. ปทุมธานี: สื่อตะวัน.
- มนตรี พีรพลพิพัฒน์. (2540). *จริยธรรมกับภาวะผู้นำ: ศีรษะที่คั่นนักวิชาการรัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทยที่มีต่อผู้นำทางการเมือง* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- มหาเถรสมาคม. (2560). *เกี่ยวกับมหาเถรสมาคม*. สืบค้นจาก <http://mahathera.onab.go.th>.
- มานพ พลไพรินทร์. (2541). *คู่มือบริหารกิจการคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- รังสรรค์ สิงห์เลิศ. (2558). *ระเบียบวิธีวิจัยการใช้สถิติในการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ทริปปี้ลกรุ๊ป.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วัชร บุนนาคสิงห์. (2543). *การบริหารหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิรัช ธีรพันธุ์เมธี และทองใบ ธีรานันท์ทางกูร. (2546). *คู่มือพระสังฆาธิการ*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- วีระ อัมพันธ์สุข. (2526). *พุทธธรรมกับการบริหารบุคคล* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เอราวิณการพิมพ์.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2545). *ทฤษฎีองค์การ: ฉบับมาตรฐาน*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- สมคิด บางโม. (2538). *หลักการจัดการ*. กรุงเทพฯ: วิทยพัฒน์.
- สมคิด บางโม. (2545). *การบริหาร*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรบุญโญ). (2540). *การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องภาระคณะสงฆ์และการพระศาสนา*. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- สมยศ นาวิการ. (2544). *การบริหาร* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- สมาน รังสิโยภักษ์. (2537). *การบริหาร*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

- สัญญา เคนาภูมิ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. (2558). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สัมพันธ์ ภูโพบูลย์. (2542). *องค์การและการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พัทธกิจอักษร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). *รายงานการเสวนาเรื่องบทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานเจ้าคณะ ภาค 9 (2563). *จำนวนพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9*. ขอนแก่น: สำนักงานเจ้าคณะ ภาค 9.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2550). *วัดพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). *บทบาทและหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). *พุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2564). *ข้อมูลวัดและพระภิกษุสามเณร พ.ศ. 2564*. สืบค้นจาก <https://www.onab.go.th/th/page/item/index/id/1>.
- สิรภาพ เหล่าลาภะ. (2545). *พุทธศาสตร์การเมือง*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- สุธี สุทธิสมบูรณ์. (2547). *หลักการบริหาร*. กรุงเทพฯ: สวัสดิการสำนักงาน.
- สุปรีชา กมลาศน์. (2545). *กลยุทธ์การบริหาร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สุรศักดิ์ ม่วงทอง. (2543). *พุทธธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์: ศึกษาเฉพาะกรณีกำนันผู้ใหญ่บ้านจังหวัดนครศรีธรรมราช* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (2538). *การบริหารงานแบบพุทธ*. กรุงเทพฯ: ส่องสยาม.
- เสนาะ ตีเยาว์. (2551). *หลักการบริหาร* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- แสวง อุดมศรี. (2549). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Bollen, K.A. (1989). *Structural Equations with Latent Variables*. New York: Wiley-Cliff.
- Cronbach, L.J. (1963). *Educational Psychology*. New York: Harcourt and World br.
- Diamantopoulos, A. and Siguaw, A.D. (2000). *Introduction LISREL: A guide for the uninitiated*. Sage Publications: London.
- Drucker, F.P. (1998). *Knowledge-Worker Productivity: The Biggest Challenge*. California : Harvard Business School Publishing.
- Eisner, E. (1976). Educational connoisseurship and criticism: Their form and functions in education evaluation. *Journal of Aesthetic Education*, 39(2), 192-193.

- Flippo, E.B. (1970). *Principle of Personnel Management*. New York: Mc Graw-Hall Inc.
- Gulick, L. and Lindon, U. (1937). *Paper on the Science of Administration*. Clifton: Augustus M. Kelley.
- Henri, F. (1964). *General and Industrial Management*. London: Pittman and Sons.
- Hu, L. and Bentler, P. (1999). *Cutoff criteria for fit indices in covariance structure analysis: conventional criteria versus new alternatives*. UK: Oxford University.
- Kaplan, D. (2000). *Structural Equation model: foundation and extensions*. Sage Publication: Thousand Oake.
- Likert, R. (1967). *The Human Organization: Its Management and Value*. New York: McGraw-Hill.
- Taylor, F.W. (1911). *Scientific Management*. New York: Harper and Brathers.
- Wiersma, W. (1995). *Research methods in education: An introduction*. Boston: Allyn and Bacon.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (2rd ed). New York: Harper and Row.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 และเพื่อต้องการทราบปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 จึงไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด คำตอบจะเป็นความคิดเห็นตามความรู้สึกของแต่ละท่านซึ่งย่อมแตกต่างกันได้

2. แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

3. เมื่อท่านตอบแบบสอบถามแล้วกรุณาตรวจสอบอีกครั้งหนึ่งว่าท่านได้ตอบแบบสอบถามครบทุกข้อแล้ว ข้อมูลที่ท่านแสดงความคิดเห็นในครั้งนี้จะมีความลับและจะนำผลมาใช้ในการวิจัยเท่านั้น จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้ให้คำตอบในการตอบแบบสอบถามให้ครบถ้วนทุกข้อตามข้อเท็จจริง เพื่อเป็นประโยชน์ในการทำวิจัยครั้งนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

พระมหาภาภิญโญ ภิญโญฤทธิ

นักศึกษาระดับปริญญาตรี ศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อที่ตรงกับข้อมูลที่เป็นจริงของท่าน

1. อายุ

- 1.1 อายุ 20-29 ปี
 1.2 อายุ 30-39 ปี
 1.3 อายุ 40-49 ปี
 1.4 อายุ 50-59 ปี
 1.5 ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป

2. พรรษา

- 2.1 ตั้งแต่ 1-5 พรรษา
 2.2 ตั้งแต่ 6-10 พรรษา
 2.3 ตั้งแต่ 11-15 พรรษา
 2.4 ตั้งแต่ 16-20 พรรษา
 2.5 ตั้งแต่ 21 พรรษาขึ้นไป

3. วุฒิการศึกษาสายสามัญ

- 3.1 ประถมศึกษา
 3.2 มัธยมศึกษา
 3.3 ปริญญาตรี
 3.4 ปริญญาโท
 3.5 ปริญญาเอก

4. วุฒิการศึกษาทางธรรม

- 4.1 ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม
 4.2 นักธรรมชั้นตรี
 4.3 นักธรรมชั้นโท
 4.4 นักธรรมชั้นเอก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตอนที่ 2 ระดับการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อที่ตรงกับข้อมูลที่เป็นจริงของท่าน

ในช่องระดับการปฏิบัติเพียงช่องเดียวเท่านั้น และขอความกรุณาตอบทุกข้อ

การบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ด้านโครงสร้างของคณะสงฆ์					
1.1 มีการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง					
1.2 มีการกระจายอำนาจโดยการแบ่งการบริหารงานในทุกภาคส่วน					
1.3 มีสายการบังคับบัญชาที่ยาวทำให้ผู้ปกครองสงฆ์ทุกระดับเชื่อมความสัมพันธ์กันได้ยาก					
1.4 มีการแบ่งระเบียบการบริหารงานทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค					
1.5 มีสำนักงานกลางของคณะสงฆ์ในส่วนของภูมิภาค					
2. ด้านอำนาจหน้าที่ ระเบียบ คำสั่ง					
2.1 มีการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์					
2.2 มีการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม					
2.3 กฎระเบียบมีความสอดคล้องกับพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง					
2.4 มีกระบวนการหลายชั้นหลายฝ่ายและหลายขั้นตอนเพื่อการพิจารณาลงโทษพระภิกษุสงฆ์ให้เกิดความเป็นธรรมมากที่สุด					
2.5 มีกระบวนการหลายชั้นหลายฝ่ายและหลายขั้นตอนเพื่อปกป้องพระภิกษุสงฆ์ที่ไม่ได้กระทำผิดตามพระธรรมวินัย					
3. ด้านการคัดเลือกแต่งตั้งผู้ปกครองสงฆ์					
3.1 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายศาสนศึกษา					
3.2 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายศึกษาสงเคราะห์					
3.3 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา					

การบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
3.4 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายฝ่ายสาธารณูปการ					
3.5 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์					
4. ด้านการบริหารจัดการ					
4.1 มีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการ					
4.2 มีการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการภายในวัด					
4.3 เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกันทำงาน					
4.4 มีผู้ออกมารับผิดชอบเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในคณะสงฆ์					
4.5 มีการบริหารงานด้วยความเป็นธรรมไม่มีการเลือกปฏิบัติ					
5. ด้านการติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่					
5.1 มีการติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่					
5.2 มีการติดตามผลการดำเนินงานกิจการต่าง ๆ					
5.3 คณะสงฆ์ภาค 9 มีการประชุมอยู่บ่อยครั้ง					
5.4 มีการรายงานผลการปฏิบัติหน้าที่ตามลำดับชั้นบังคับบัญชา					
5.5 มีการรายงานผลการดำเนินงานกิจการต่าง ๆ ตามลำดับชั้นบังคับบัญชา					

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อที่ตรงกับข้อมูลที่เป็นจริงของท่านในช่องระดับความคิดเห็นเพียงช่องเดียวเท่านั้น และขอความกรุณาตอบทุกข้อ

ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ด้านการวางแผน					
1.1 คณะสงฆ์ ภาค 9 มีการวางแผนในการบริหารกิจการคณะสงฆ์					
1.2 คณะสงฆ์ ภาค 9 มีการวางแผนในการดำเนินโครงการต่าง ๆ					
1.3 คณะสงฆ์ ภาค 9 มีการวางแผนในการบริหารงานด้านต่าง ๆ					
1.4 คณะสงฆ์ ภาค 9 มีการวางแผนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ					
1.5 คณะสงฆ์ ภาค 9 มีการวางแผนในการบริหารงานในระดับคณะจังหวัด คณะอำเภอ และคณะตำบล					
2. ด้านการจัดองค์การ					
2.1 คณะสงฆ์ ภาค 9 มีการกำหนดโครงสร้างอย่างชัดเจน					
2.2 คณะสงฆ์ ภาค 9 มีการกำหนดอำนาจหน้าที่อย่างชัดเจน					
2.3 คณะสงฆ์ ภาค 9 มีการกำหนดส่วนงานอย่างชัดเจน					
2.4 คณะสงฆ์ ภาค 9 มีการแบ่งงานอย่างชัดเจน					
2.5 คณะสงฆ์ ภาค 9 มีการกำหนดตำแหน่งงานต่าง ๆ อย่างชัดเจน					
3. ด้านการจัดบุคคลเข้าทำงาน					
3.1 มีการจัดการเกี่ยวกับบุคลากรในคณะสงฆ์ ภาค 9					
3.2 มีการสรรหาบุคลากรมาทำงานในคณะสงฆ์ ภาค 9					
3.3 มีการเลื่อนตำแหน่งบุคลากรในคณะสงฆ์ ภาค 9					
3.4 มีการโยกย้ายบุคลากรในคณะสงฆ์ ภาค 9					
3.5 มีการพัฒนาบุคลากรในคณะสงฆ์ ภาค 9					
4. ด้านการสั่งการ					
4.1 คณะสงฆ์ ภาค 9 สามารถตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ					
4.2 คณะสงฆ์ ภาค 9 สามารถวินิจฉัยสั่งการในเรื่องต่าง ๆ					

ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
4.3 คณะสงฆ์ ภาค 9 สามารถออกคำสั่งในเรื่องต่าง ๆ					
4.4 คณะสงฆ์ ภาค 9 สามารถมอบหมายภารกิจต่าง ๆ ให้กับคณะสงฆ์ภาค 9					
4.5 คณะสงฆ์ ภาค 9 สามารถกระตุ้นจูงใจคณะสงฆ์ภาค 9 ให้เป็นที่ยอมรับ					
5. ด้านการประสานงาน					
5.1 คณะสงฆ์ ภาค 9 สามารถการประสานงานกับคณะสงฆ์จังหวัดได้					
5.2 คณะสงฆ์ ภาค 9 สามารถการประสานงานกับคณะสงฆ์อำเภอได้					
5.3 คณะสงฆ์ ภาค 9 สามารถการประสานงานกับคณะสงฆ์ตำบลได้					
5.4 คณะสงฆ์ ภาค 9 สามารถการประสานงานกับคณะสงฆ์ภาคอื่นได้					
5.5 คณะสงฆ์ ภาค 9 สามารถการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกได้					
6. ด้านการรายงานผลการปฏิบัติงาน					
6.1 คณะสงฆ์ ภาค 9 มีการรายงานการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ					
6.2 คณะจังหวัด มีการรายงานการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ					
6.3 คณะตำบล มีการรายงานการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ					
6.4 คณะสงฆ์ ภาค 9 มีการรายงานเรื่องต่าง ๆ ตามลำดับชั้น					
6.5 การรายงานถือเป็นมาตรการในการตรวจสอบและควบคุมงานของคณะสงฆ์ ภาค 9					
7. ด้านการงบประมาณ					
7.1 คณะสงฆ์ ภาค 9 มีบุคลากรในการบริหารจัดการด้านงบประมาณ					
7.2 คณะสงฆ์ ภาค 9 มีบุคลากรในการจัดทำงบประมาณ					

ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
7.3 คณะสงฆ์ ภาค 9 มีบุคลากรในการจัดทำบัญชี					
7.4 คณะสงฆ์ ภาค 9 มีบุคลากรในการควบคุมการใช้จ่ายเงิน					
7.5 คณะสงฆ์ ภาค 9 มีบุคลากรในการตรวจสอบควบคุมด้านการเงิน					

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ข

แบบบันทึกการประชุมกลุ่มระดมความคิดเห็น
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบบันทึกการประชุมกลุ่มระดมความคิดเห็นเพื่อสร้างโมเดลการบริหารกิจการ
ในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

ชื่อ.....

ตำแหน่ง.....

1. โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9

1.1 ด้านองค์การ

.....
.....
.....

1.2 ด้านการปฏิบัติงาน

.....
.....
.....

1.3 ด้านผลการปฏิบัติงาน

.....
.....
.....

1.4 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....
.....
.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ค

แบบสอบถามเพื่อยืนยันความเหมาะสมของโมเดล
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

**แบบสอบถามเพื่อยืนยันความเหมาะสมของโมเดลการบริหารกิจการ
ในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9**

ชื่อ.....

ตำแหน่ง.....

โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9	ระดับคะแนนความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ด้านองค์การ					
1.1 วางแผนในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน					
1.2 ควรมีการวางแผนในการบริหารงานในระดับคณะจังหวัดคณะอำเภอ และคณะตำบล					
1.3 ควรมีการกำหนดโครงสร้างในการบริหารอย่างชัดเจน					
1.4 ควรมีการกำหนดอำนาจหน้าที่อย่างชัดเจน					
1.5 ควรมีการพัฒนาบุคลากรในคณะสงฆ์ ภาค 9					
2. ด้านการปฏิบัติหน้าที่					
2.1 ควรมอบหมายงานต่าง ๆ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับคณะสงฆ์					
2.2 ควรมอบหมายงานต่าง ๆ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน					
2.3 ควรมีการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของคณะสงฆ์					
2.4 ควรมีการประสานงานและร่วมมือกับคณะสงฆ์ภาคอื่นให้บ่อยขึ้น					
2.5 ควรมีการประสานงานและร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกให้บ่อยขึ้น					
3. ด้านผลการปฏิบัติหน้าที่					
3.1 ควรมีการรายงานการบริหารจัดการด้านต่างๆ ของคณะสงฆ์ในแต่ละจังหวัด อำเภอ และตำบล					

โมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9	ระดับคะแนนความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
3.2 ควรให้มีการรายงานเรื่องต่าง ๆ ตามลำดับชั้นของคณะสงฆ์ ในแต่ละจังหวัด อำเภอ และตำบล					
3.3 ควรให้มีการติดตามการดำเนินงานในเรื่องต่าง ๆ ของ คณะสงฆ์ในแต่ละจังหวัด อำเภอ และตำบล					
3.4 ควรให้มีการรายงานผลการดำเนินงานในเรื่องต่าง ๆ ของ คณะสงฆ์ในแต่ละจังหวัด อำเภอ และตำบล					
3.5 ควรให้มีการติดตาม ตรวจสอบและรายงานการใช้จ่าย งบประมาณ					

ภาคผนวก ง

ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ ง.1 ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

คำถามข้อ	คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่าเฉลี่ย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
X1	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X2	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X3	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X4	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X5	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X6	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X7	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X8	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X9	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X10	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X11	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X12	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X13	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X14	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X15	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X16	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X17	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X18	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X19	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X20	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X21	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X22	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X23	+1	0	+1	+1	+1	4	0.8
X24	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X25	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y1	+1	+1	+1	+1	+1	5	1

(ต่อ)

ตารางที่ ง.1 (ต่อ)

คำถามข้อ	คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่าเฉลี่ย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 5	คนที่ 4	คนที่ 5		
Y2	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y3	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y4	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y5	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y6	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y7	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y8	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y9	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y10	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y11	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y12	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y13	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y14	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y15	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y16	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y17	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y18	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y19	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y20	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y21	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y22	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y23	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y24	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y25	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y26	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y27	+1	+1	+1	+1	+1	5	1

(ต่อ)

ตารางที่ ง.1 (ต่อ)

คำถามข้อ	คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่าเฉลี่ย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 5	คนที่ 4	คนที่ 5		
Y28	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y29	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y30	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y31	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y32	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y33	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y34	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y35	+1	+1	+1	+1	+1	5	1

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก จ

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ จ.1 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

Items	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
X1	122.02	4438.921	.897	.996
X2	122.31	4453.080	.951	.996
X3	122.17	4435.126	.916	.996
X4	123.02	4524.333	.743	.996
X5	122.35	4449.525	.968	.996
X6	122.19	4456.119	.937	.996
X7	122.00	4440.627	.888	.996
X8	122.29	4454.758	.949	.996
X9	122.15	4437.544	.910	.996
X10	123.00	4525.373	.734	.996
X11	122.33	4451.950	.961	.996
X12	122.19	4456.119	.937	.996
X13	122.00	4441.294	.893	.996
X14	122.29	4455.464	.944	.996
X15	122.15	4437.544	.910	.996
X16	123.00	4526.745	.723	.996
X17	122.33	4450.538	.970	.996
X18	122.17	4458.538	.932	.996
X19	122.00	4441.412	.892	.996
X20	122.29	4455.582	.944	.996
X21	122.15	4437.584	.910	.996
X22	123.00	4526.824	.722	.996
X23	122.33	4452.028	.961	.996
X24	122.17	4458.656	.931	.996

(ต่อ)

ตารางที่ จ.1 (ต่อ)

Items	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
X25	122.00	4441.373	.892	.996
Y1	122.29	4455.582	.944	.996
Y2	122.15	4437.505	.910	.996
Y3	123.00	4526.745	.723	.996
Y4	122.33	4448.538	.970	.996
Y5	122.17	4455.166	.929	.996
Y6	122.00	4438.000	.886	.996
Y7	122.29	4452.052	.965	.996
Y8	122.15	4434.172	.911	.996
Y9	123.02	4524.333	.743	.996
Y10	122.29	4455.582	.944	.996
Y11	122.37	4455.883	.958	.996
Y12	122.17	4456.420	.933	.996
Y13	122.04	4439.724	.893	.996
Y14	122.33	4455.989	.949	.996
Y15	122.19	4436.629	.927	.996
Y16	123.00	4524.353	.742	.996
Y17	122.33	4449.440	.965	.996
Y18	122.17	4457.518	.927	.996
Y19	122.02	4438.921	.897	.996
Y20	123.00	4524.353	.742	.996
Y21	122.29	4453.033	.936	.996
Y22	122.15	4436.486	.916	.996
Y23	123.00	4525.020	.737	.996

(ต่อ)

ตารางที่ จ.1 (ต่อ)

Items	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Y24	122.33	4449.087	.967	.996
Y25	122.17	4454.969	.942	.996
Y26	122.15	4435.819	.911	.996
Y27	123.00	4526.902	.722	.996
Y28	122.33	4450.617	.958	.996
Y29	122.17	4458.656	.931	.996
Y30	122.00	4441.451	.892	.996
Y31	122.29	4455.621	.944	.996
Y32	122.13	4440.158	.895	.996
Y33	122.98	4528.568	.708	.996
Y34	122.33	4452.028	.961	.996
Y35	122.15	4460.368	.919	.996

หมายเหตุ: Reliability Coefficients, N of Cases = 52, N of Items = 60, Alpha = .996

ภาคผนวก ฉ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ ๑.1 รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง
1	พระธรรมรัตนดิลก	เจ้าคณะภาค 9
2	พระเทพวิสุทธานุคุณ	เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น
3	พระเทพสิทธิทวารวดี	เจ้าคณะจังหวัดมหาสารคาม
4	พระราชพรหมจริยคุณ	เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด
5	พระครูวชิระธรรมวิทย์	เจ้าคณะจังหวัดกาฬสินธุ์
6	พระโสภณพัฒนบัณฑิต	รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น
7	พระครูรังษีธรรมสาร	เจ้าคณะอำเภอกมลาไสย
8	พระครูปริยัติสารกิจ	เจ้าคณะอำเภอกมลาไสย
9	พระครูโสภณนวิชัย	เจ้าคณะอำเภอกมลาไสย
10	พระครูประดิษฐ์บุญธรรม	เจ้าคณะตำบล
11	พระครูอรุณกิจจาภิรมย์	เจ้าคณะตำบล
12	พระครูสุตคุณวัตร	เจ้าคณะตำบล
13	พระครูวัชรธรรมาภิรม	เจ้าคณะตำบล
14	พระมหาสมคิด วชิรญาณโณ	เจ้าอาวาส
15	พระอธิการพีระชัย ขนดีเมธี	เจ้าอาวาส
16	พระครูจรรุวรรณสาร	เจ้าอาวาส
17	พระครูโสภณขันตยาคม	เจ้าอาวาส
18	พระมหาบัณฑิต ปญญาวุฑโฒ	พระสงฆ์
19	พระมหาสถิตย์ สิริวัฒนโณ	พระสงฆ์
20	พระปลัดวิษณุ จารุวรรณโณ	พระสงฆ์
21	พระภาณุ เทวमितโต	พระสงฆ์
22	พระธรรมรัตนดิลก	เจ้าคณะภาค ๙
23	พระเทพวิสุทธานุคุณ	เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น
24	พระเทพสิทธิทวารวดี	เจ้าคณะจังหวัดมหาสารคาม
25	พระราชพรหมจริยคุณ	เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด
26	นายสำราญ รัตนพันธ์	ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดขอนแก่น

ภาคผนวก ช

ภาพประกอบการทำวิจัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพที่ ข.1 การประชุมระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับโมเดลการบริหารกิจการในมิติการปกครองคณะสงฆ์
ภาค 9

ภาพที่ ข.2 สัมภาษณ์ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดขอนแก่น

ภาพที่ ช.3 เก็บข้อมูลเชิงลึกแบบสอบถามการวิจัยกับคณะสงฆ์ ภาค 9

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ซ

ตัวอย่างหนังสือขอความอนุเคราะห์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ที่ รศรป. ว ๐๐๔/๒๕๖๔

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐๐

๑๑ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ สิงห์เลิศ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหากาญญาภิบาล ญาณวิสุทธิ รหัสประจำตัว ๖๐๙๒๖๒๐๙๐๑๑๑ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “โมเดลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ภาค ๙ ” เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา
 ตรวจสอบความถูกต้องด้านการวัดและประเมินผล
 ตรวจสอบความเหมาะสมด้านภาษา
 อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี
ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร)
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร ๐-๔๓๗๒-๓๕๕๕
โทรศัพท์ ๐-๔๓๗๒-๒๑๑๘ ต่อ ๗๓๑

ที่ รศรป. ว ๐๐๔/๒๕๖๔

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐๐

๑๑ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัลยา กุลสุวรรณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาภาภิญโญ ภิญโญฤทธิ์ รหัสประจำตัว ๖๐๙๒๖๒๐๙๐๑๑๑ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “โมเดลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ภาค ๙” เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา
 ตรวจสอบความถูกต้องด้านการวัดและประเมินผล
 ตรวจสอบความเหมาะสมด้านภาษา
 อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี
ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอมพร)
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร ๐-๔๓๗๒-๓๕๕๕
โทรศัพท์ ๐-๔๓๗๒-๒๑๑๘ ต่อ ๗๓๑๑

ที่ รศรป. ว ๐๐๔/๒๕๖๔

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐๐

๑๑ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมปอง สุวรรณภุมมา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาภาภิญโญ ภิญโญฤทธิ รหัสประจำตัว ๖๐๙๒๖๒๐๙๐๑๑๑ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “โมเดลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ภาค ๙” เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา
 ตรวจสอบความถูกต้องด้านการวัดและประเมินผล
 ตรวจสอบความเหมาะสมด้านภาษา
 อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร)
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

โทรศัพท์, โทรสาร ๐-๔๓๗๒-๓๕๕๕

โทรศัพท์ ๐-๔๓๗๒-๒๑๑๘ ต่อ ๗๓๑

ที่ รศรป. ว ๐๐๔/๒๕๖๔

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐๐

๑๑ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.ปัญญา คล้ายเดช

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาภาภิญโญ ภิญโญฤทธิ์ รหัสประจำตัว ๖๐๙๒๖๒๐๙๐๑๑๑ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “โมเดลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ภาค ๙ ” เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา
 ตรวจสอบความถูกต้องด้านการวัดและประเมินผล
 ตรวจสอบความเหมาะสมด้านภาษา
 อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี
ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร)
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร ๐-๔๓๗๒-๓๕๕๕
โทรศัพท์ ๐-๔๓๗๒-๒๑๑๘ ต่อ ๗๓๑

ที่ รศรป. ว ๐๐๔/๒๕๖๔

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐๐

๑๑ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ดร.วนันต์ โสดาปัดชา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหากาญญาภิบาล ญาณฤทธิ รัชต์ประจักษ์ ๖๐๙๒๖๒๐๙๐๑๑๑ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “โมเดลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ภาค ๙ ” เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา
 ตรวจสอบความถูกต้องด้านการวัดและประเมินผล
 ตรวจสอบความเหมาะสมด้านภาษา
 อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอมพร)
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร ๐-๔๓๗๒-๓๕๕๕
โทรศัพท์ ๐-๔๓๗๒-๒๑๑๘ ต่อ ๗๓๑

ที่ รศรป. ๐๐๖/๒๕๖๓

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐๐

๑๑ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

เรียน เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น

ด้วย พระมหาภาภิญโญ ภิญโญฤทธิ์ รหัสประจำตัว ๖๐๙๒๖๒๐๙๐๑๑๑ นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “โมเดลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ภาค ๙” เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร)
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร ๐-๔๓๗๒-๓๕๕๕
โทรศัพท์ ๐-๔๓๗๒-๒๑๑๘ ต่อ ๗๓๑

ที่ รศรป. ๐๐๕/๒๕๖๔

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐๐

๑๑ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

เรียน เจ้าต้นเค็งท่าดกาฬสินธุ์

ด้วย พระมหาภาภิญโญ ภิญโญฤทธิ์ รหัสประจำตัว ๖๐๙๒๖๒๐๙๐๑๑๑ นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “โมเดลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ภาค ๙” เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

(รองศาสตราจารย์เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอมพร)

คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

โทรศัพท์, โทรสาร ๐-๔๓๗๒-๓๕๕๕

โทรศัพท์ ๐-๔๓๗๒-๒๑๑๘ ต่อ ๗๓๑

ที่ รศรป. ๐๐๕/๒๕๖๔

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๕๐๐๐

๑๑ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

เรียน เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด

ด้วย พระมหาภาภิญโญ ภิญโญฤทธิ รหัสประจำตัว ๖๐๙๒๒๒๐๙๐๑๑๑ นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “โมเดลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ภาค ๙ ” เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร)

คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร ๐-๔๓๗๒-๓๕๕๕
โทรศัพท์ ๐-๔๓๗๒-๒๑๑๘ ต่อ ๗๓๑

ที่ รศรป. ๐๐๕/๒๕๖๔

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐๐

๑๑ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

เรียน เจ้าคณะจังหวัดมหาสารคาม

ด้วย พระมหาภาทิญโญ ภิกขุโณฤทธิ รศป.ประจำตัว ๖๐๙๒๖๒๐๙๐๑๑๑ นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “โมเดลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ภาค ๙” เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร)
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร ๐-๔๓๗๒-๓๕๕๕
โทรศัพท์ ๐-๔๓๗๒-๒๑๑๘ ต่อ ๗๓๑

ที่ รศรป. ๐๐๕/๒๕๖๔

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐๐

๑๑ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย
เรียน เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น

ด้วย พระมหากษัตริย์ไทย ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๑๐ ทรงมีพระกรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ข้าพเจ้าเป็นรองศาสตราจารย์ สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “โมเดลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ภาค ๙ ” เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

(รองศาสตราจารย์เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร)
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร ๐-๔๓๗๒-๓๕๕๕
โทรศัพท์ ๐-๔๓๗๒-๒๑๑๘ ต่อ ๗๓๑

การเผยแพร่ผลงานวิจัย

พระมหาภาภิญโญ ภิญโญฤทธิ, ภักดี โพธิ์สิงห์ และยุภาพร ยุภาศ. (2565). โมเดลการบริหารกิจการ
ในมิติการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 22(1), มกราคม-มีนาคม.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ พระมหาภาภิญโญ สิริภทฺโท (ภิญโญฤทธิ)

วันเกิด 4 พฤษภาคม 2533

สถานที่เกิด เลขที่ 39 หมู่ที่ 1 บ้านหนองใส ตำบลไชยสอ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น 36250

ที่อยู่ปัจจุบัน วัดสว่างอินทร์แปลง บ้านหนองใส ตำบลไชยสอ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น 40130

สถานที่ทำงาน วัดสว่างอินทร์แปลง บ้านหนองใส ตำบลไชยสอ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น 40130

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดสว่างอินทร์แปลง

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2555 ศาสนศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.)
สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พ.ศ. 2559 พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.)
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

พ.ศ. 2565 รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รป.ด.)
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม